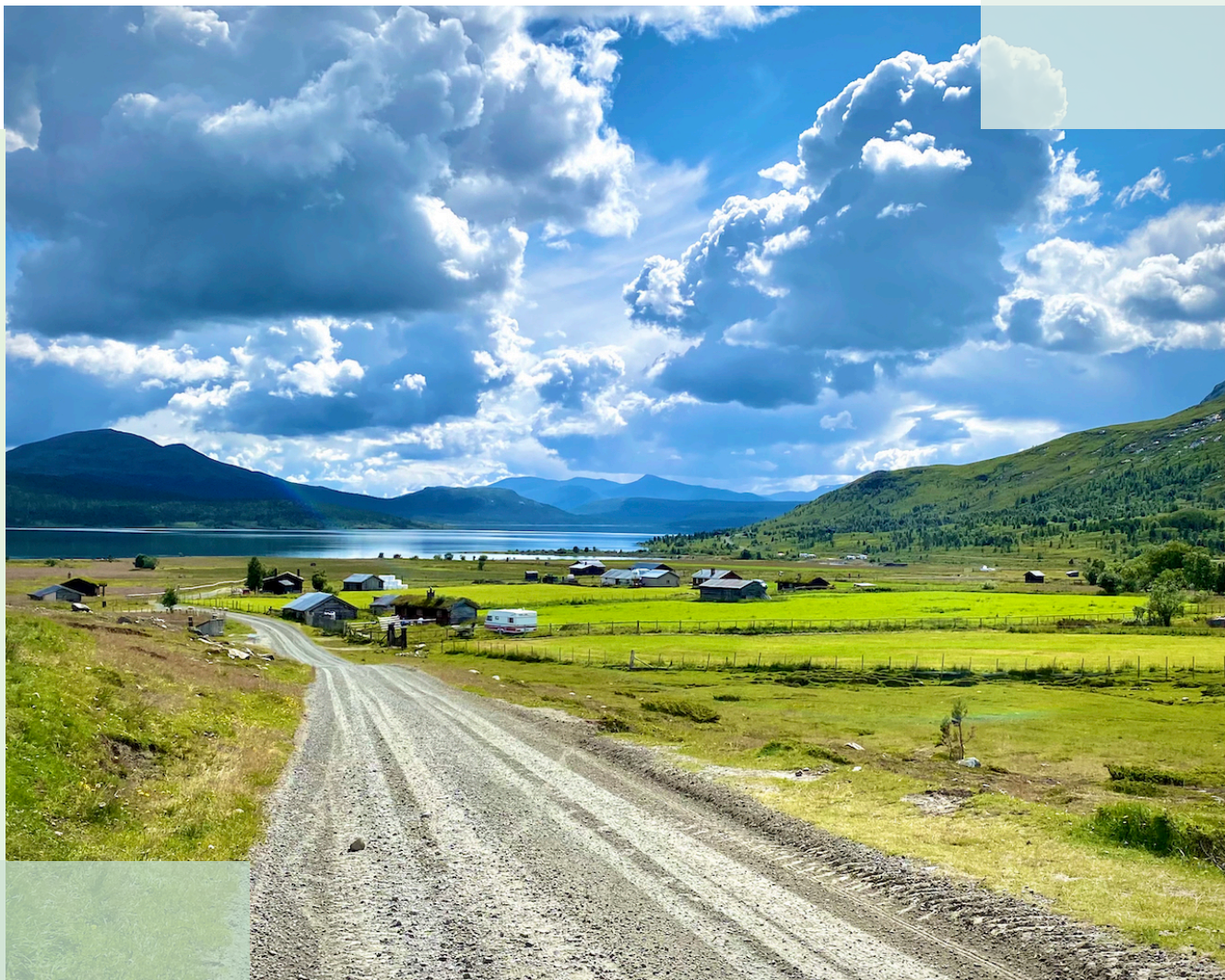

Å velge fjellet:

Tilflytternes historier om liv, valg og verdier

Aleksander Bern, Mona Stokke og Deniz Akin

Utgivelsessted: Elverum

© Forfatterne/Universitetet i Innlandet, 2025

Det må ikke kopieres fra publikasjonen i strid med Åndsverkloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor. Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner.

Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Universitetets syn.

Universitetet i Innlandets oppdragsrapportserie publiseres både internt og eksternt finansierte FoU-arbeider.

Forsidebilde: Anonym av hensyn til sin rolle som informant i studien

Universitet i Innlandet - Oppdragsrapport nr. 9/2025

ISSN: 2535-4140

ISBN digital utgave: 978-82-8380-549-9

Forord

Denne rapporten undersøker flyttemotivene til personer som bosetter seg i fjellkommuner. Undersøkelsen er utført av Østlandsforskning (ØF) ved Universitetet i Innlandet (INN) på oppdrag fra Fjellnettverket. Gjennom arbeidet har vi undersøkt både personlige og strukturelle faktorer som påvirker flytteprosesser. Formålet har vært å frembringe kunnskap om hvorfor personer og familier flytter til fjellkommuner fra sentrale områder uten at dette innebærer at de flytter tilbake sin oppvekstkommune. Dette utgjør en liten andel av de interne flyttestrømmene i Norge, og det finnes generelt lite forskning på individer som følger dette flyttemønsteret. Økt kunnskap om hvorfor disse individene flytter kan være verdifull for kommuner som ønsker å styrke sitt arbeid med rekruttering og tilflytting.

Arbeidet bygger på intervjuer med tilflyttere og belyser hvordan faktorer som natur, livskvalitet, arbeidsmuligheter og lokalsamfunn påvirker flyttebeslutninger.

Vi takker Fjellnettverket for oppdraget og alle som har bidratt med sine erfaringer, spesielt tilflytterne som har delt sine historier. Deres innspill har vært avgjørende for å forstå hva som betyr mest for dem som velger å bosette seg i fjellkommuner.

Vi håper rapporten vil være nyttig for Fjellnettverket og andre aktører som arbeider med å styrke fjellkommuners attraktivitet og utvikling.

Lillehammer, den 09.07 2025

Hjalti Nielsen (sign.)

instituttleder

Aleksander Bern (sign.)

prosjektleder

Innhold

Sammendrag	I
English Summary	III
1 Innledning og bakteppe.....	1
1.1 Oppdraget.....	1
1.2 Flytting og flyttemotiver.....	1
1.3 Flytteforskning i Norge	3
1.3.1 Flytting til distriktsonråder	4
1.3.2 Arbeid og bolig.....	5
1.3.3 Sted og miljø	6
2 Metodisk gjennomføring	7
2.1 Semistrukturerte intervjuer	7
2.1.1 Photo elicitation	7
2.2 Databehandling og analyse	8
2.2.1 Tematisk analyse	8
2.2.2 Narrativ analyse.....	9
2.3 Utvalg og rekruttering.....	9
2.3.1 Rekrutteringskanaler.....	10
2.3.2 Endelig utvalg.....	10
2.4 Personvern og etikk.....	11
3 Narrativ analyse	12
3.1 Thomas – «Og så har jeg 126 000 kvadratmeter med Norge som er mitt»	12
3.1.1 Sentral tematikk	12
3.1.2 Kontraster	13
3.1.3 Symbolikk og metaforer	13
3.1.4 Hva fjellet betyr	14
3.2 Trym – «Litt sånn rastløse kanskje, både jeg og kona liker å ha litt prosjekter»	14
3.2.1 Sentral tematikk	15
3.2.2 Kontraster	16
3.2.3 Symbolikk og metaforer	16
3.2.4 Hva fjellet betyr	17

3.3	Vegar og Vilde – «Vi er veldig glade i fjellet, da»	18
3.3.1	Sentral tematikk	19
3.3.2	Kontraster	19
3.3.3	Symbolikk og metaforer	20
3.3.4	Hva fjellet betyr	20
3.4	Oskar – «Man vil komme til nytt land. Det er det der originale, menneskelige utforskingssyndromet»	21
3.4.1	Sentral tematikk	21
3.4.2	Kontraster	22
3.4.3	Symbolikk og metaforer	22
3.4.4	Hva fjellet betyr	24
3.5	Elin – «Stillheten og dyr som jeg kan se på»	25
3.5.1	Sentral tematikk	25
3.5.2	Kontraster	26
3.5.3	Symbolikk og metaforer	26
3.5.4	Hva fjellet betyr	27
4	Tematisk analyse	28
4.1	Flytting og livskvalitet.....	28
4.1.1	Stress	28
4.1.2	Natur og friluftsliv	31
4.1.3	Hverdagsprosjekter.....	32
4.1.4	Utdanning og oppvekstmiljø	35
4.1.5	Økonomi	35
4.1.6	Tilknytning til stedet	36
4.2	Tilgang til tjenester.....	38
4.2.1	Skole og barnehage.....	38
4.2.2	Kulturtilbud	39
4.2.3	Helsetjenester.....	40
4.2.4	Annet.....	41
4.3	Den sosiale dimensjonen	42
4.3.1	Andre tilflyttere.....	42
4.3.2	Lokalsamfunnet	44

4.3.3	Eget initiativ.....	47
4.4	Arbeidssituasjonen.....	48
4.4.1	Jobbtilbud	48
4.4.2	Fjernarbeid.....	49
4.4.3	Selvstendig næringsdrivende.....	50
4.4.4	Å ikke ha jobb	51
4.4.5	Konsekvenser av å ikke få jobb.....	52
4.4.6	Karrieremuligheter.....	52
4.5	Boligsituasjonen.....	53
4.5.1	Å eie bolig	53
4.5.2	Å leie bolig	57
5	Sammenfattende analyse	59
5.1	Hvorfor flytter folk til en fjellkommune?	59
5.1.1	Livsløbsperspektivet	59
5.1.2	Push- og pullperspektivet	60
5.1.3	Attraksjonsmigrasjon	61
5.1.4	Livsstilsflytting	61
5.1.5	Sted og tilhørighet.....	62
5.2	Innsikter som kan benyttes i kommunenes tilflyttingsarbeid	63
5.2.1	Følelsen av frihet	63
5.2.2	Naturen i hverdagen.....	63
5.2.3	Bolig med de rette kvaliteter	64
5.2.4	Godt oppvekstmiljø.....	64
5.2.5	Arbeid og fleksibilitet	64
5.2.6	Sosial tilhørighet og fellesskap.....	65
5.2.7	Tilgang til tjenester og infrastruktur	65
5.2.8	Informasjonsbehov	66
5.2.9	Kulturelle og rekreasjonsbaserte tilbud	66
5.3	Avslutning.....	66
6	Litteraturliste	69
7	Vedlegg.....	72
	Vedlegg A: Informasjonsbrev.....	72

Vedlegg B: Intervjuguide	75
Vedlegg C: Rekrutteringsmateriale	78
Prosjektside på inn.no	78
Sosiale medier	79
Pressemelding.....	82
Påmeldingsskjema.....	83

Tabeller

Tabell 1: Motivpar og motivkombinasjoner	5
Tabell 2: Informantpool og endelig utvalg	11

Figurer

Figur 1: Hvordan fikk du vite om denne undersøkelsen? (N=51). Frekvens.	10
--	----

Fotografier

Foto 1: «Skikkelig manuelt, ikke noe sprøyting, alt naturlig».....	17
Foto 2: «Det er som godteri for øyet ...».....	20
Foto 3: «Jeg har aldri sett en hel regnbue. Og den går liksom hele veien rundt»	23
Foto 4: «Det er en haukugle. Faktisk en ugle-unge. Han klør seg.».....	24
Foto 5: «... så de kommer hit da. Jeg har tatt det ut av vinduet der».....	27
Foto 6: «Tenk så deilig å bo i nærheten av dette!».....	31
Foto 7: Sauer er både koselige og nyttige	34

Sammendrag

Formål	Dette prosjektet er gjennomført på oppdrag fra Fjellnettverket. Undersøkelsen tar for seg hva som motiverer mennesker til å flytte til en fjellkommune, med særlig fokus på deres opplevde behov, verdier og prioriteringer. Målet er å identifisere hvilke faktorer som gjør fjellkommunene attraktive som bosted, og hvordan kommunene kan tilrettelegge bedre for tilflytting gjennom tiltak og strategier. Studien vektlegger både subjektive faktorer, som natur, frihet og sosial tilhørighet, samt praktiske forhold som bolig og arbeid.
Problemstillinger	Den overordnede problemstillingen er: <i>Hvilke verdier, holdninger og livsstil er avgjørende for hvordan folk tar beslutninger rundt flytting til en fjellkommune?</i>
Design og metoder	Undersøkelsen bygger på en kvalitativ tilnærming og omfatter semistrukturerte, narrative intervjuer med 18 tilflyttere som har etablert seg i 15 ulike fjellkommuner. I intervjuene ble «photo elicitation» benyttet som et verktøy for å fremme refleksjon og utdypende samtaler. Utvalget består av personer som i løpet av de siste fem årene har flyttet fra kommuner i sentralitetsklasse 1 og 2 til fjellkommuner. For å sikre variasjon i datamaterialet inkluderte vi informanter med ulik alder og familiestatus, samt fra kommuner med både positiv og negativ utvikling i befolkning og sysselsetting. I analysen ble en narrativ tilnærming brukt for å utforske de individuelle flyttefortellingene, mens en tematisk tilnærming bidro til å identifisere overordnede mønstre og temaer knyttet til tilflytternes motiver, ønsker og behov.
Resultater	Studien identifiserer flere sentrale faktorer som påvirker tilflytternes valg: – Natur: Nærhet til naturen er en av de viktigste motivasjonene for å flytte til fjellkommuner, og tilflyttere verdsetter både de praktiske og estetiske aspektene ved naturlige omgivelser. – Livsstil: Ønsket om bedre balanse mellom arbeid og fritid, samt større nærhet til naturen, fremheves også som en årsak.

	– Livsfase: Tilflytterne som er i etableringsfasen vektlegger jobbmuligheter og lettere tilgang til boligmarkedet i fjellkommuner. For familier med barn er det viktig med de gode oppvekstsvilkårene som fjellkommunene kan tilby. – Oppvekstmiljø: Familier fremhever trygghet, små skoleklasser og god barnehagedekning som viktige faktorer for valg av bosted. – Push-pull faktorer: I denne studien ser vi eksempler på hvordan noen av informantene opplever byen som hektisk og stressende, med støy, trafikk og mange inntrykk – i kontrast til ro, stillhet og god plass i fjellkommunene. Mangel på tilstrekkelig eller egnet plass nevnes ofte som en viktig push-faktor, spesielt blant dem som ønsker å holde dyr, enten det er kjæledyr eller husdyr. – Stedstilhørighet: Selv om informantene ikke har flyttet tilbake til sine tidligere hjemstedskommuner, har mange en form for erfaring, inntrykk eller kjennskap til stedet de har valgt å bosette seg i. Noen har denne tilhørighet gjennom familie eller tilgang til en fritidsbolig i området. – Frihet: Flytting til fjellområdene oppleves som en mulighet til å leve et friere liv, blant annet økonomisk, sosialt og fysisk.
Konklusjoner	Funnene viser at tilflyttere ofte søker natur, større plass og bedre livskvalitet, men møter utfordringer som begrenset boligtilbud, mangelfull informasjon og varierende tilgang til tjenester. Sosial tilhørighet, arbeidsmuligheter og lokal kultur fremheves også som viktige faktorer for trivsel og varig bosetting. Basert på disse resultatene mener vi at fjellkommunene kan være tjent med å utvikle et variert boligtilbud, styrke informasjonsarbeidet, fremme lokal natur og kultur, og jobber for et inkluderende lokalsamfunn for å tiltrekke og beholde tilflyttere.

English Summary

Purpose	This project is commissioned by Fjellnettverket. The study explores the motivations behind why people choose to move to mountain municipalities, with a specific emphasis on their perceived needs, values, and priorities. The main objective is to identify the factors that make mountain municipalities attractive places to live, and how these municipalities can better facilitate in-migration. The study put emphasis on both subjective factors such as nature, freedom and social belonging, as well as practical aspects such as housing and employment.
Research Questions	The study addresses the following main research question: <i>What values, attitudes, and lifestyle factors are crucial in how people make decisions about moving to a mountain municipality?</i>
Design and Methods	The empirical part of the research adopts a qualitative approach, consisting of 18 semi-structured narrative interviews with in-migrants who have settled in 15 different mountain municipalities. During the interviews “photo elicitation” is used as a tool to stimulate reflection and in-depth conversation. The sample consists of individuals who have relocated within the past five years from municipalities in centrality classes 1 and 2 to mountain municipalities. To ensure variation, we recruited informants of different ages and family situations, as well as from municipalities with both positive and negative trends in population and employment. A narrative approach was employed during the analysis to explore the individual migration stories, while a thematic approach helped identify overarching patterns and themes related to the in-migrants' motivations, desires, and needs.
Findings	The empirical findings highlight a wide range of factors influencing in-migrants' decisions to settle in a mountain municipality: – Nature: Being close to nature is one of the most important motivations for moving to mountain municipalities, and in-

	migrants value both the practical and the aesthetic aspects connected to the natural surroundings. – Lifestyle: The wish for a better work-life balance, as well as closer proximity to nature, is also highlighted as a reason. – Stage of life: In-migrants who are in early career/family formation stage emphasize job opportunities and easier access to the housing market in mountain municipalities. For families with children, the good conditions for upbringing that mountain municipalities can offer are important. – Upbringing environment: Families highlight safety, small class sizes, and good kindergarten coverage as important factors when choosing a place to live. – Push-pull factors: Findings demonstrate how some informants perceive the city as hectic and stressful, with noise, traffic, and many stimuli—in contrast to the peace, quiet, and open space of mountain municipalities. Lack of adequate or suitable space is often mentioned as an important push factor, especially among those who want to keep animals, whether pets or livestock. – Place attachment: Our findings demonstrate that many informants have some kind of experience and/or familiarity with the municipality they have chosen to settle in. Some have this attachment through family ties or access to a vacation home in the area. – Freedom: Relocating to mountain areas is perceived as an opportunity to enjoy greater economic, social, and physical freedom.
Conclusions	Findings in this study show that in-migrants often seek nature, larger space and better life quality. In the municipalities they settle in, they can face challenges such as limited housing opportunities, limited information and varying access to services. Results point at social belonging, employment opportunities and local culture as important factors for long-term settlement. Based on these results, we argue that mountain municipalities would benefit from developing a diverse housing supply, strengthening information efforts, promoting local nature and culture, and working towards an inclusive local community to attract and keep in-migrants.

1 Innledning og bakteppe

Fjellnettverket er et politisk nettverk for fjellområdene i Sør- og Midt-Norge, med mål om å utvikle levende og bærekraftige bygder. Nettverket arbeider som en pådriver for politikk som sikrer at ressurser og verdier i fjellområdene bidrar til lokal utvikling og trivsel. Medlemmene består av kommuner, regionråd og fylkeskommuner (Fjellnettverket, 2020).

1.1 Oppdraget

Fjellnettverket har gitt ØF oppdraget med å gjennomføre en undersøkelse som ser på hvorfor folk flytter til fjellkommuner. Formålet med oppdraget er å utvikle kunnskap som kan brukes som grunnlag for målrettet tilflyttingsarbeid, blant annet ifm. utarbeidelse av en kvantitativ spørreundersøkelse.

Undersøkelsen omfatter Agder, Buskerud, Innlandet, Telemark og Trøndelag. Målgruppen er tilflyttere som ikke er tilbakeflyttere, og av særlig interesse er tilflyttere som beveger seg fra byområder (kommuner i sentralitetsklasse 1 og 2) til fjellkommuner. Prosjektet vil derfor ha en utforskende karakter. Hovedproblemstillingen som undersøkes er:

Hvilke verdier, holdninger og livsstil er avgjørende for hvordan folk tar beslutninger rundt flytting til en fjellkommune?

Når det gjelder betegnelsen «fjellkommune», benytter vi definisjonen som Arnesen (2022) presenterer. Ifølge denne er en fjellkommune en kommune der minst 50 prosent av arealet ligger over 700 meter over havet (600 meter i Nord-Norge).

Tidligere undersøkelser av flyttestrømmer i Norge viser at denne typen flytting er den som forekommer minst (Sørli et al., 2012). De fleste som flytter fra mer sentrale til mindre sentrale områder flytter tilbake eller følger med partner når husholdningen flytter. Dette er en gruppe vi vet lite om utover dette. Hvorfor de velger å flytte og hvordan de tar denne avgjørelsen, er lite utforsket i den eksisterende litteraturen om flytting i Norge.

1.2 Flytting og flyttemotiver

Studier av folks flytte- og migrasjonsmønstre¹ har en lang historie innen samfunnsfagene. De tidlige bidragene er preget av en søken etter å finne lovmessigheter og var delvis

¹ Ordene flytting og migrasjon betyr det samme, men migrasjon brukes oftere i akademisk sammenheng. I den grad det er forskjell i betydning handler det om avstand. Flytting brukes da om kortere avstander, mens migrasjon impliserer lengre avstander. Flytting og migrasjon blir brukt synonymt i denne rapporten.

deterministiske. Den moderne forskningen på flyttemotiver skyter fart fra 1950-tallet og utover. Her starter en mer detaljert utforskning av både individuelle og sosiale aspekter ved flytting og dermed blir det mulig å forstå flytting som et samspill mellom aktør og struktur. Det er særlig to forståelsesrammer som etableres i denne tiden:

- *Livsløpsperspektivet* ble først introdusert av sosiologen Peter H. Rossi, som i 1955 publiserte en banebrytende studie. Her viste han hvordan husholdningers flyttemønstre henger sammen med deres varierende boligbehov, avhengig av hvilken livsfase de befinner seg i (Rossi, 1955).
- *Push og pull-modellen* ble systematisk tatt i bruk av Everett S. Lee for å analysere migrasjon. I dette perspektivet forstås flytting som et resultat av samspillet mellom to faktorer: push-effekter, som refererer til de negative sidene ved nåværende bosted som «dytter» folk vekk, og pull-effekter, som beskriver de positive egenskapene ved et nytt sted som gjør det attraktivt å flytte dit (Lee, 1966).

Gjennom den kulturelle vendingen i samfunnsfagene i løpet av 1980 tallet og fremover blir det stadig mer fokus på steders kulturelle og sosiale betydning. Et eksempel er Doreen Massey sitt perspektiv på steder som sosialt konstruerte (Massey, 1994). I en slik forståelsesramme inngår steder som en del av de komplekse relasjonene som utgjør grunnlaget for menneskers identitet og tilhørighet (Tuan, 1977). Her blir flytting noe som påvirkes av hvordan mennesker opplever steder, og det introduserer dermed en emosjonell dimensjon til flyttemotivene. Denne tilnærmingen har vist seg særlig relevant for å forklare hvorfor enkelte velger å bli boende i områder som ellers er preget av utflytting.

Forskere har forsøkt å definere en rekke ulike typer flytting, ofte basert på hva slags bevegelse som finner sted. Slike kategoriseringer benyttes gjerne for å belyse dynamikken i urbaniserings- og de-urbaniseringsprosesser.

- *Urbanisering* betyr at folk flytter til byen, eller at steder vokser og blir mer som byer hvor de før var en bygd eller et mindre tettsted. Dette omtales ofte som sentralisering. Når folk flytter til forstaden kaller vi det suburbanisering (Clapson, 2003), og hvis de flytter ut til de mer landlige områdene rundt byen, kaller vi det eksurbanisering (Benson & O'Reilly, 2015). Flyttestrømmen vi studerer i dette oppdraget, hvor folk flytter fra sentrale til mindre sentrale områder, kan kalles for moturbanisering, men dette brukes også om flytting fra større til mindre byer (Selstad et al., 2004). Så i vår sammenheng er det mer presist å si at vi fokuserer på en variant av urban-til-rural migrasjon (Takahashi et al., 2021).
- *Livsstillflytting*, eller livsstilmigrasjon, er en type flytting som ikke er økonomisk motivert, men som handler om å realisere en bestemt form for livsstil (Benson, 2016; Benson & O'Reilly, 2009; Benson & O'Reilly, 2015). Noen ganger handler dette om å finne felleskapene der en viss livstil kan realiseres og her er et klassisk eksempel Castro området i San Francisco. Mange LGBTQ+ personer flyttet dit på 60-

og 70-tallet da dette området ble oppfattet som trygt for deres livsstil (Castells, 1983). Livsstilflytting kan også handle om å finne steder som er bedre tilpasset ens verdier, interesser og preferanser.

- *Amenity migrasjon* er et begrep som er særlig relevant i denne studien. Det kan oversettes som bekvemmelighetsmigrasjon, attraksjonsbasert migrasjon eller fasilitetsmigrasjon. De såkalte «amenities», eller da bekvemmeligheter, fasiliteter eller attraksjoner, er det som tiltrekker tilflytteren (Gosnell & Abrams, 2011). Begrepet er ment å referere til stedets naturlige omgivelser (fjell, innsjøer, skog), rekreasjonsmuligheter (skitur, fottur, jakt) og klima. At tilflyttere også finner mer fredelige omgivelser i distriktsområder, er også et viktig element (Moss & Glorioso, 2006).

Flyttemotiver er komplekse og sammensatte og kan ikke forklares gjennom én enkelt forståelsesramme. De ulike tilnærmingene som er nevnt ovenfor, supplerer hverandre heller enn å stå i motsetning til hverandre. For å forstå dynamikken i migrasjon til fjellkommuner må man kombinere perspektiver.

1.3 Flytteforskning i Norge

Det er gjennomført to omfattende, nasjonale studier av bo- og flyttemotiver i Norge. Den første ble gjennomført i 1972. Foss et al. (1974) og den siste i 2008 (Sørli et al., 2012). I 2023 publiserte SSB en kohortanalyse av ungdomskull, basert på tilsvarende metode som ble brukt i 2008 (Høydahl, 2023). Hovedtendensen i disse landsomfattende studiene er hvordan flyttemønstre, i kombinasjon med den demografiske utviklingen, bidrar til en økende befolkningssentralisering. I 2008 finner forskerne at «halvparten av befolkningen bor i de kommunene de vokste opp i når de er 40 år» (Sørli et al., 2012, s. 10). Av disse har to tredjedeler aldri flyttet, mens en tredjedel er tilbakeflyttere. I den halvparten som bor i en annen kommune enn oppvekstkommunen, har de fleste flyttet til en kommune i samme sentralitetsklasse som sin oppvekstkommune. Mens en av tre har flyttet til en mer sentral kommune, har kun en av ti flyttet til en kommune med lavere sentralitetsindeks. SSB finner at blant ungdomskohortene (15-35 år) er mønsteret i stor grad det samme (Sørli et al., 2012). Dette har betydelige konsekvenser for distriktskommunene. SSB skriver at «I 1978 bodde det 5 000 15-åringer i kommuner med sentralitetsklasse 6 og i 2023 var det 2 600.» (Høydahl, 2023, s. 4). Dette viser hvor sterk sentraliseringstendensen har vært de siste årene. SSB finner også at det generelt er lavest andel bofaste i de minste kommunene og at få av de som flytter ut senere flytter tilbake.

Høydahl (2023) påpeker også en tydelig sammenheng i hvordan kjønn og utdanning påvirker flyttemønsteret. Flyttemønsteret til menn med lang utdanning har tydeligst sentraliseringstrend, mens menn med lav utdanning bidrar minst til sentralisering. Kvinner viser et lignende mønster når det gjelder utdanning, men forskjellen er mindre

sammenlignet med menn. Dessuten bidrar kvinner med høy utdanning i mindre grad til sentraliseringstendensen enn menn med tilsvarende utdanningsnivå.

1.3.1 Flytting til distriktsområder

Sørлие (2009) undersøkte hvilke faktorer som gjør distriktsområder attraktive som bosted, og fremhever at både praktiske forhold (som arbeidstilbud, tjenester og infrastruktur) og mer subjektive faktorer (som tilhørighet, trivsel, naturopplevelser og sosialt miljø) spiller en viktig rolle. Gjennom analysen viser Sørлие at flyttemotiver til distriktene ikke bare er økonomisk eller praktisk begrunnet, men også handler om personlige verdier og stedets opplevde kvaliteter. Rapporten understreker at en helhetlig forståelse av flyttemotiver og stedsattraktivitet er avgjørende for å utvikle strategier for å styrke bosettingen i distriktene.

Også i en senere rapport belyses kompleksiteten i menneskers beslutninger om å flytte eller bli boende (Sørлие et al., 2012). Flytte- og bo-motiver kan ikke forstås som endimensjonale eller entydige, men må sees i lys av dimensjonene økonomi, sosial tilhørighet og kultur. Det vil også være spenninger og motsetninger i folks valg. Sørлие et al. (2012) identifiserer fire hovedkategorier av flyttemotiver: 1) arbeid, 2) bolig, 3) sted/miljø og 4) familie. Disse motivene er jevnt fordelt mellom dimensjonene, noe som betyr at ingen av dem dominerer som hovedgrunn til at folk flytter. Samtidig tolkes disse kategoriene ulikt avhengig av hvilken dimensjon – økonomisk, sosial eller kulturell – man bruker for å forstå dem.

- Innenfor den kulturelle dimensjonen kobles flyttemotiver innenfor arbeids- og familiekategori til tradisjonelle verdier, som stabilitet, plikt og familieorientering. På den andre siden sees bolig- og sted/miljøkategori som uttrykk for mer moderne verdier, der fokuset er på å realisere en visjon av «det gode liv», som ofte handler om trivsel, estetikk og livsstil.
- I den sosiale dimensjonen argumenterer de for at noen legger vekt på individualitet, som ofte forbindes med arbeid og sted/miljø. Dette innebærer et fokus på personlig frihet, selvstendighet og egne ambisjoner. Andre legger derimot større vekt på kollektivitet, som typisk knyttes til bolig- og familieorienterte flyttemotiver. Her handler det mer om fellesskap, stabilitet og nære relasjoner.
- Når det gjelder den økonomiske dimensjonen, skiller de mellom motiver knyttet til arbeid og bolig, som reflekterer et ønske om å sikre eller styrke basisbehov – det vil si nødvendigheter som lønn og husly. På den andre siden handler motiver basert på sted/miljø og familie i større grad om selvrealisering, der fokuset er på å leve et meningsfullt og tilfredsstillende liv.

Dette viser hvordan flyttemotiver ikke bare handler om praktiske forhold, men også reflekterer ulike verdier og prioriteringer. Mens noen motiver er knyttet til nødvendigheter og

tradisjonelle verdier, handler andre om moderne idealer, selvrealisering og ønsket om det gode liv. Dette oppsummeres i følgende tabell:

Tabell 1: Motivpar og motivkombinasjoner

Tre dimensjoner	Kombinasjoner av motivpar	Tolkning av motivpar per dimensjon
Den økonomiske dimensjonen	arbeid + bolig	«nærende»
	sted/miljø + familie	«tærende»
Den sosiale dimensjonen	arbeid + sted/miljø	«individualitet»
	bolig + familie	«kollektivitet»
Den kulturelle dimensjonen	arbeid + familie	«tradisjonaltet»
	bolig + sted/miljø	«modernitet»

Kilde: Sørli, Aure & Langset (2012, s. 158)

Hvilke motiver som er mest avgjørende varierer gjennom livets ulike faser. I utdannings- og etableringsfasen er arbeid og utdanning de viktigste motivene. Når man går over i familieetableringsfasen, får bolig- og familiemotiver større betydning. Når barna når skolealder, blir sted- og miljømotiver viktigere enn boligmotiver, mens familiemotivene fortsatt spiller en sentral rolle.

1.3.2 Arbeid og bolig

Arbeid er en kompleks faktor i forbindelse med flytting. Betydningen av arbeid som flyttemotiv reduseres dersom ønsket jobb er tilgjengelig på flere steder, selv om det individuelle behovet for en jobb forblir uendret. Arbeid fungerer både som et sentralt motiv for flytting og som en nødvendig forutsetning for at flytting i det hele tatt skal vurderes som et alternativ. Tidligere forskning om flytting til distriktene viser at arbeidsmotiver generelt spiller en viktig rolle. Samtidig påpekes det at en jobbmulighet alene ofte ikke er tilstrekkelig som motivasjon for mange som flytter. En jobb kan være en nødvendig årsak til flytting, men sjelden en tilstrekkelig grunn i seg selv (Svartbakk & Vareide, 2024; Sørli, 2009). Sørli et al. (2012) fremhever at bolig og arbeid, som grunnleggende basisbehov, ofte fører til mindre variasjon i hvordan disse motivene uttrykkes, sammenlignet med kategorier som sted/miljø og familie, hvor individuell variasjon i større grad kommer til syne.

Høydahl (2023) understreker hvordan utviklingen av internett og digitalisering kan ha endret betydningen av arbeid og bolig som motivasjonsfaktorer i flyttebeslutninger. Konseptet «hyttekontor» som nylig har oppstått, illustrerer hvordan muligheten for fjernarbeid kan påvirke valg av bosted i forhold til arbeid. Flytting knyttet til arbeid handler ofte om å flytte for å starte i ny jobb, etter å ha sluttet i en jobb, eller som ledd i et ønske om jobbskifte. Samtidig finnes det også dem som tar med seg jobben og blir pendlere eller benytter hjemmekontor som en del av sin arbeidshverdag. Når det gjelder boligmotiver, dreier disse

seg ofte om et ønske om en større eller mindre bolig, en annen boligtype, eller om å realisere drømmen om å eie bolig. For noen er økonomiske hensyn også en viktig driver for å flytte.

1.3.3 Sted og miljø

I undersøkelsen fra 2008 ble sted/miljømotiver delt inn i fem kategorier med til sammen 22 undermotiver (Sørli et al., 2012). Flere av disse motivene knyttes til det man kan betegne som en desentraliserende profil, altså flyttemotiver som er typiske for personer som ikke velger å flytte til kommuner med høyere sentraliseringsgrad. For disse personene inkluderer motivene fysiske aspekter ved nærmiljøet, som frisk luft, lys og lite støy, samt sosiale aspekter, som sosial kontroll, god kontakt med naboer og venner, og en opplevelse av å bli lettere akseptert. På den andre siden finner man motiver som er knyttet til et sentraliserende flyttemønster, særlig under kategorien «stedstilhørighet og identitet». Disse motivene inkluderer stedets type og natur, en følelse av tilhørighet eller identitet til stedet, samt ønsket om spesifikke erfaringer og opplevelser. I tillegg er kategoriene «tilgang på varer og tjenester» og «god kommunikasjon og korte avstander» tydelig assosiert med et sentraliserende flyttemønster.

2 Metodisk gjennomføring

For å innhente data om tilflytternes verdier, holdninger, livsstilvalg og oppfatninger har vi gjennomført kvalitative intervjuer. Slike intervjuer har som mål å forstå verden slik informantene selv opplever den, og søker å belyse betydningen av deres erfaringer samt avdekke deres subjektive opplevelse av virkeligheten, før den tolkes gjennom vitenskapelige forklaringsmodeller (Kvale & Brinkmann, 2009).

2.1 Semistrukturerte intervjuer

For å oppnå en dypere forståelse av tilflytternes verdier, holdninger og livsstil, valgte vi en utforskende intervjustrategi. Vi brukte en semistrukturert intervjuguide med noen forhåndsdefinerte temaer, men var åpne for å utforske nye temaer som informantene selv introduserte underveis i intervjuene (Thagaard, 2009). Denne fleksibiliteten gjorde det mulig å forfølge interessante temaer som informantene la vekt på. Etter de første tre intervjuene reviderte vi intervjuguiden basert på erfaringer vi hadde gjort oss. Den reviderte guiden inkluderte temaer som bakgrunn, flyttemotiver, fortellinger om det nye stedet og hverdagen, fordeler og ulemper ved stedet, den sosiale situasjonen, bosituasjonen, arbeidssituasjonen, samt avsluttende refleksjoner om fjellets betydning for informanten. I tillegg ble flere relevante temaer tatt opp spontant under intervjuenes gang.

De fleste intervjuene ble gjennomført ansikt til ansikt i informantenes hjem. Noen intervjuer ble derimot gjennomført digitalt via Teams, enten etter informantens ønske eller av praktiske hensyn. Vi vektla ansikt-til-ansikt-intervjuer fordi det kunne gi oss rikere data ved å inkludere ikke-verbal kommunikasjon, slik som kroppsspråk og ansiktsuttrykk, noe som kan gi ytterligere innsikt i informantenes opplevelser og følelser. Ikke minst fikk vi innsikt i deres daglige liv og kontekst. Vi opplevde at en slik personlig tilstedeværelse var med på å bygge tillit mellom forsker og informant, noe som skapte gode samtaler hvor en også kunne gå dypere inn i personlige temaer.

2.1.1 Photo elicitation

I tillegg til intervjuguiden benyttet vi metoden «photo elicitation». Informanten var på forhånd bedt om å ta med selvvalgte fotografier til intervjuet som skulle fortelle noe om deres flyttebeslutning. Med denne metoden kan en få rikere, og en annen type data, enn hva en får gjennom «vanlige» semistrukturerte intervjuer (Harper, 2002). Deltakerne kan føle seg mer komfortable (Banks & Zeitlyn, 2015) og bli mer engasjert (Rhodes & Fitzgerald, 2006). Bilder kan fremkalle dypere og mer nyanserte svar (og spørsmål) og dermed resultere i rikere data (Harper, 2002). Bilder kan hjelpe informanten med å huske

detaljer og opplevelser. Strategien gjør også noe med relasjonen mellom intervjudeltaker og forsker. Også forskeren kan bli stimulert til å finne nye, meningsfulle spørsmål under intervjuet (Pain, 2012; Samuels, 2007).

2.2 Databehandling og analyse

Alle intervjuene ble tatt opp ved hjelp av Nettskjema Diktafon², og lydfilene ble lagret i verktøyet i henhold til kravene for sikker lagring av forskningsdata. Etter opptak ble intervjuene auto-transkribert ved hjelp av Nettskjema sitt innebygde transkriberingsverktøy. Disse transkripsjonene ble deretter nøye gjennomgått manuelt for å sikre kvalitet. Til dette brukte vi F4³, et program spesielt utviklet for transkripsjon og analyse av kvalitative data. I denne fasen ble all personidentifiserende informasjon enten fjernet eller anonymisert for å ivareta personvernet. Informantene ble etter dette gitt de fiktive navnene vi bruker i rapporten.

Når det gjelder selve analysen av intervjudataene, valgte vi i dette prosjektet å kombinere tematisk analyse med narrativ analyse. Denne kombinasjonen gjør det mulig å fange opp overordnede mønstre og variasjoner i datamaterialet, samtidig som den ivaretar dybden og kompleksiteten i de individuelle flyttehistoriene. Det er viktig å understreke at denne studien gjenspeiler informantenes subjektive opplevelser. Vi har ikke hatt som mål å verifisere eller motbevise innholdet i deres uttalelser. Den tematiske analysen ble gjennomført før vi tok fatt på den narrative analysen, noe som utdypes nærmere i avsnittene nedenfor.

2.2.1 Tematisk analyse

Den tematiske analysen gjorde det mulig å identifisere sentrale og felles temaer relatert til flytteprosessen (Braun & Clarke, 2006). Den første kodingen var induktiv, det vil si at vi ikke brukte forhåndsdefinerte kategorier. Denne tilnærmingen ga analysen en utforskende karakter, styrt av innholdet i materialet. Fordelen med en induktiv strategi er at den åpner for å identifisere temaer uten å være bundet av forhåndsdefinerte kodesett eller problemstillinger. Etter hvert som analysen utviklet seg, tok prosessen en mer deduktiv form, basert på de kodene som allerede var etablert. I analysens andre fase koblet vi sammen kodene til mer overordnede temaer, noe som ga en strukturert forståelse av dataens sentrale innhold. Denne prosessen gjorde det mulig å trekke ut både unike innblikk og overordnede mønstre fra materialet. Kapittel 4 er viet den tematiske analysen, hvor vi presenterer det empiriske materialet med utgangspunkt i de

² <https://www.uio.no/tjenester/it/adm-app/nettskjema/hjelp/diktafon.html>

³ <https://www.audiotranskription.de/en/f4-features/qualitative-text-analysis/>

temaene som fremtrer som mest sentrale i intervjuene, og som vi vurderer som særlig relevante for kommunenes arbeid.

2.2.2 Narrativ analyse

Med den narrative analysen kunne vi fremheve forskjellene mellom ulike flyttehistorier, samtidig som den belyste dynamikken i hver enkelt fortelling og den unike konteksten rundt flyttebeslutningene (se f.eks. Simons et al., 2008). En narrativ tilnærming er spesielt nyttig for å utforske forholdet mellom mening og handling, og kan gi dypere innsikt i hvordan mennesker forstår sine erfaringer med migrasjon (Ahmed, 2013; Gómez-Estern & de la Mata Benitez, 2013). I konteksten av migrasjon betyr dette at vi ikke bare ser på hva folk gjør (for eksempel beslutningen om å flytte), men også hvorfor de gjør det og hvordan de selv forklarer eller forstår sine handlinger.

Et sentralt aspekt har vært å undersøke innholdet i fortellingene, identifisere hvor de skiller seg fra hverandre, og om de deler visse fellestrekk. For å få oversikt over materialet ba vi Sikt KI-Chat⁴ om å organisere transkripsjonene med fokus på fortellingens oppbygning og temaer. Dette la grunnlaget for en felles gjennomgang der vi identifiserte fem narrativer som skilte seg ut med tanke på egenart og variasjon. Den videre analysen av disse fem narrativene ble utført i samarbeid mellom forskerne. Vi benyttet en systematisk tilnærming som fokuserte på flere sentrale aspekter: fortellingens struktur, sentral tematikk, kontraster, symbolikk og metaforer. I tillegg analyserte vi hva fjellet betyr for informanten i hver enkelt fortelling. I noen av flyttefortellingene inkluderte vi også fotografier fra informanter som hadde samtykket til dette.

I kapittel 3 presenterer vi de narrative analysene med fokus på deres flyttebeslutninger samt opplevelsene og erfaringene de har gjort seg i denne prosessen.

2.3 Utvalg og rekruttering

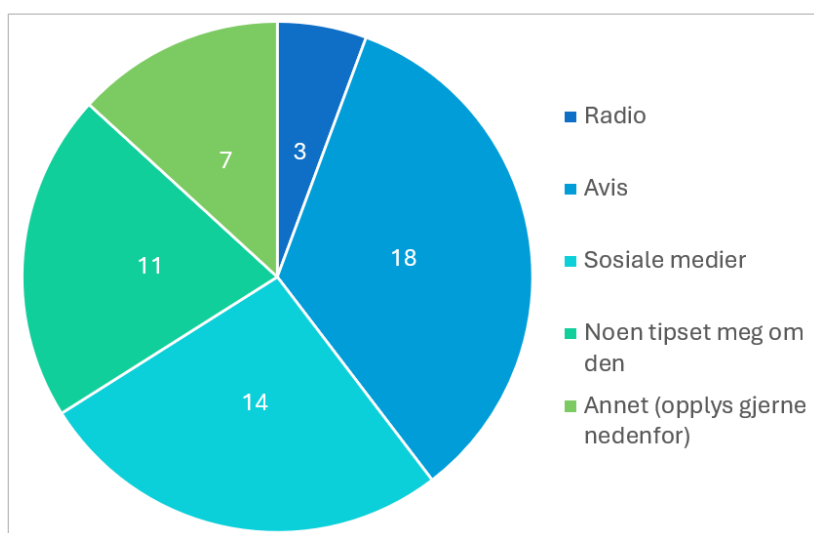
I denne studien var målet å undersøke flyttemotivene til en relativt spesifikk gruppe. Utvalget ble definert basert på et sett kriterier. Vi ønsket å rekruttere personer som hadde flyttet fra sentrale områder, dvs. sentralitetsklasse 1 og 2, til en fjellkommune i løpet av de siste fem årene. Et viktig kriterium var at informantene, samt eventuell partner som deltok i flyttingen, ikke skulle ha vokst opp eller bodd permanent i kommunen de flyttet til. For å sikre variasjon rekrutterte vi informanter fra kommuner med både positiv og negativ utvikling i forhold til befolkning og sysselsetting. Tidligere forskning viser at flytting fra sentrale til mindre sentrale strøk, uten at det er snakk om

⁴ Sikt KI-Chat er en tjeneste basert på ChatGPT, utviklet for å oppfylle både lovmessige og forskningsetiske krav til datasikkerhet og personvern.
<https://www.inn.no/bibliotek/forskningsstotte/bruke-ki-i-forskning/>

tilbakeflytting, utgjør den minste flyttestrømmen og det er dermed snakk om en liten gruppe (Sørli et al., 2012). Når vi i tillegg ønsket å sikre variasjon i alder, en balansert kjønnsfordeling og ulike familiesituasjoner, oppstod et komplekst rekrutteringsbehov.

2.3.1 Rekrutteringskanaler

På bakgrunn av dette benyttet vi flere kanaler for å rekruttere informanter, noe vi har god erfaring med også fra tidligere prosjekter (se f.eks. Stokke et al., 2018). Pressemeldinger ble sendt til lokalaviser og lokalradio, noe som resulterte i medieoppslag som også ble delt videre på sosiale medier. Rekrutteringsarbeidet ble støttet av sosiale mediekanaler tilknyttet ØF, INN og oppdragsgiver, som delte informasjon i sine nettverk. Et digitalt påmeldingsskjema ble opprettet i Nettskjema og lenket til både sosiale medier og pressemeldinger. For å gi interesserte mer informasjon opprettet vi en prosjektnettside som fungerte som landingsside, der de kunne lese om prosjektet og melde seg som informanter. I tillegg ble informasjon spredt gjennom våre etablerte nettverk og oppdragsgivers kontaktnett. Vedlegg C gir en oversikt over rekrutteringsmaterialet som ble benyttet.

Figur 1: Hvordan fikk du vite om denne undersøkelsen? (N=51). Frekvens.

Som figuren over viser, var det flest informanter som ble rekruttert gjennom avisoppslag og sosiale medier, mens radioinnslag bidro minst til rekrutteringen.

2.3.2 Endelig utvalg

Totalt registrerte 70 personer seg som interesserte via påmeldingsskjemaet. Som oversikten nedenfor viser, mottok vi mange henvendelser fra personer som hadde flyttet til en fjellkommune i Innlandet, Buskerud og Trøndelag. Derimot var det kun én henvendelse fra Telemark og ingen fra Agder. For å dekke Agder fikk vi en liste over åtte personer som hadde flyttet til en fjellkommune i regionen. Dette ga oss et samlet utvalg på 78 potensielle informanter.

Av de 78 personene var det flere som ikke oppfylte utvalgskriteriene. Noen oppga at de var tilbakeflyttere, mens andre hadde flyttet fra kommuner som ikke tilhørte sentralitetsklasse 1 eller 2. Disse ble derfor ekskludert fra informantpoolen. I tillegg ble enkelte ekskludert etter nærmere kontakt, da det kom frem opplysninger som diskvalifiserte dem, for eksempel at det var lenge siden de hadde flyttet.

Tabell 2: Informantpool og endelig utvalg

Fylke	Antall svar i Nettskjema	Annen kontakt	Endelig utvalg	Antall intervjuer
Innlandet	29	0	10	8
Buskerud	19	0	3	3
Telemark	1	0	1	1
Trøndelag	21	0	3	3
Agder (eg. Setesdal)	0	8	1	1
Sum	70	8	18	16

Som tabellen ovenfor viser, gjennomførte vi 16 intervjuer. I to av intervjuene ble deltakerne etter eget ønske intervjuet som par. Til sammen har vi altså snakket med 18 informanter som er fordelt på 15 kommuner. Informantenes botid i fjellkommunen varierte mellom 3 måneder og 5 år.

2.4 Personvern og etikk

Prosjektet ble meldt til Sikt⁵ med standard skjema for behandling av personopplysninger i forskning. Alle informanter mottok informasjon om prosjektet og ga samtykke før intervjuene. Lydopptak ble gjort med diktafonløsning fra Nettskjema, og intervjudata er anonymisert og lagret på et passordbeskyttet område. Ved prosjektets slutt slettes lydopptak, kontakthinformasjon og annen identifiserende informasjon. For å ivareta anonymitet og personvern, særlig siden utvalget er begrenset og mange av kommunene små, har informantene fått fiktive navn, og detaljer som kan identifisere dem er enten utelatt eller endret i rapporten.

⁵ Kunnskapssektorens tjenesteleverandør: www.sikt.no

3 Narrativ analyse

En narrativ analyse betrakter informantenes flyttehistorier som fortellinger, der avveininger og beslutninger analyseres etter mønstre som i andre narrativer, som noveller eller teaterstykker. Gjennom å undersøke temaene og hvordan informantene fremstiller sine valg, erfaringer og følelser, får vi innsikt i hvilke identiteter og verdier som ligger til grunn for beslutningene. Fortellingene presenteres i en struktur som starter med en overordnet oppsummering, etterfulgt av en analyse av sentrale temaer, kontraster, symbolikk og metaforer, samt hva fjellet betyr for informantene.

3.1 Thomas – «Og så har jeg 126 000 kvadratmeter med Norge som er mitt»

Thomas er i 40-årene og vokste opp i en storby. Hans fortelling begynner i en overgangsfase, der han og forloveden er i ferd med å fullføre studiene og leter etter arbeid. De befinner seg i en ny livsfase, hvor de ønsker et mer permanent bosted enn det som typisk forbindes med studentlivet. Valget av Trysil er i stor grad basert på at det er der hans forlovede først fikk jobb, men de hadde snakket en del om hvor de ønsket å bo. Oslo var lite aktuelt, særlig fordi de ikke ville hatt råd til å bosette seg i området der Thomas vokste opp. Fordi han ikke har noen spesiell tilknytning til et annet område, ble det like naturlig å vurdere Trysil som Furuset, sier han. Det ble mer aktuelt å vurdere mindre sentrale steder, hvor det økonomisk sett var lettere å oppfylle drømmen om å eie egen bolig. For Thomas er det å eie bolig viktig. Han og forloveden var i etableringsfasen av livet, med planer om å gifte seg og å få barn. I denne fasen ble vurderinger av gode oppvekstmiljøer og vilkår for barn en avgjørende faktor for deres valg om å søke bosted utenfor de større byene. Selv om valget av Trysil kanskje var noe tilfeldig, var ønsket om å flytte til et mindre sentralt område forankret i klare verdier. Disse verdiene handlet om muligheten til å eie bolig, finne en passende boligtype, og etablere seg i et område som de oppfattet som ideelt for familieliv og barnas oppvekst.

3.1.1 Sentral tematikk

Økonomi og eierskap: For Thomas var økonomi en viktig faktor, da han ønsket en bedre økonomisk situasjon enn hva de aktuelle sentrale områdene kunne tilby. «Lavere boligkostnad gir en bedre kost-nytte-analyse,» forklarer han. I dag eier han og kona en eiendom på ca. 12,5 mål. Den reduserte boligkostnaden har gitt ham et større handlingsrom, noe som er tydelig viktig for ham. For eksempel har han hatt mulighet til å spare mer til sin sønns fremtid enn det hans bekjente i Oslo kan gjøre.

Familie og oppdragelse: Thomas legger stor vekt på å oppdra barn i et trygt og naturorientert miljø. Nærhet til naturen, muligheten til å ha dyr, samt drive med egen dyrking og sanking, har blitt sentrale elementer i familiens livsstil. Spesielt det å tilbringe mye tid utendørs og å ha dyr, er viktig for hvordan han ønsker at barna skal vokse opp.

Naturliv og livsstil: For Thomas er nærhet til naturen en viktig kilde til både livskvalitet og helse. Han har begynt å gå på jakt, og familien har startet med dyrehold, blant annet høner. Naturen brukes også til å samle inn ingredienser til egen te, samt til å plukke sopp og bær. Å lage mat fra bunnen av, og med grønnsaker de har dyrket selv, en viktig del av familiens livsstil.

Sosiale relasjoner: Thomas erkjenner at han som innflytter kanskje aldri vil føle helt på samme tilhørighet som enkelte andre, for eksempel den skogfinske minoriteten i området. Likevel føler han en sterkere tilknytning til sitt nye sted enn til det gamle nabolaget. Han føler seg fjernet fra det stedet, delvis på grunn av endringer i området hvor han vokste opp. Samtidig fremhever han at han har blitt bedre kjent med naboene sine i Trysil enn han noen gang var tidligere. Det at man i langt større grad hilser på hverandre, er positivt. Sammen med at man kjenner folk, gjør dette at man føler seg litt som om man er en del av en gruppe.

3.1.2 Kontraster

Byliv kontra landliv: Kontrasten mellom bylivets anonymitet og materialistiske verdier og landlivets nærhet til natur og enklere livsstil, kommer godt frem igjennom samtalen med Thomas. Valget av bosted og jobb har gitt ham mer tid og handlingsrom, noe han setter opp mot hverdagen han hadde i byen. Dette blir spesielt tydelig når det gjelder oppvekstvilkår. Det å ha bedre tid til barna gjør at temaer som «skjermtid» blir langt mindre relevant for ham.

Økonomiske forskjeller: Storbyens klasseforskjeller og sosiale press står i kontrast til økonomiske frihet og lavere levekostnader i fjellkommunen. I byen erfarte Thomas at folk ofte ble vurdert ut fra hvor mye penger de hadde. I Trysil, derimot, er forskjellene mindre, og færre skiller seg ut med betydelig høyere økonomisk status. Dette gjør at klasseforskjellene har langt mindre innvirkning på hverdagen.

3.1.3 Symbolikk og metaforer

«Flytte på hytta»: Thomas beskriver at å flytte til Trysil er litt som å «flytte på hytta» og at hvis man trives godt på hytta så er dette et godt valg. Det handler om å realisere en livsstil som er enklere og mer knyttet til naturen, samt muligheten til å fylle hverdagen med meningsfull aktivitet når man ikke er på jobb.

«Emil i Lønneberget»: Thomas nevner fortellingene fra Astrid Lindgren som en felles referanse for ham og kona. For dem symboliserer Emil i Lønneberget en enkel, sunn og

god livsstil, samtidig som han representerer et godt oppvekstmiljø. De ser på Emil som et positivt forbilde for barna.

Bilder av dyr og hage: Under intervjuet viser Thomas frem bilder av familien sammen med dyrene og hvordan de dyrker ulike grønnsaker og andre planter i hagen. Bildene illustrerer hvordan de har realisert et liv i samspill med naturen, der selvforsyning har blitt en sentral del av livsstilen deres.

3.1.4 Hva fjellet betyr

Thomas og familien har igjennom å flytte til en fjellkommune fått en hverdag og livsstil som er mer i tråd med deres verdier. Fortellingen viser tydelige valg om hvordan de ønsker å leve, og de har funnet en bolig som legger til rette for familielivet slik de ønsker det i denne etableringsfasen. Selv om nærheten til fjellet ikke var avgjørende for valget av Trysil, har fjellkommunen vist seg å være en god ramme for å realisere deres verdier og livsstil. Thomas utelukker ikke muligheten for å flytte igjen, men understreker at avgjørelser nå tas med et langt perspektiv på 20 år, i motsetning til de kortsiktige to-tre års perspektivene han hadde tidligere.

3.2 Trym – «Litt sånn rastløse kanskje, både jeg og kona liker å ha litt prosjekter»

Trym er en mann midt i 40 årene som for noen år siden flyttet til en kommune i Nord-Østerdal sammen med sin kone og sine barn. Både Trym og kona har drømt om å bo på en gård eller et småbruk. Det er en tanke som også preget Tryms oppvekst fordi foreldrene hans vurderte å kjøpe et småbruk da han var liten. Tryms besteforeldre kom opprinnelig fra Østerdalen og familien har hatt hytte der i mange år. Dette har gjort at de ofte har tenkt på om det ville være mulig å bosette seg i området og om det finnes jobb til dem der. Kona hadde i en periode fulgt med på småbruk til salgs, men mye var for dyrt. Under en sommerferie fikk de en visning på et småbruk, men det var først etter å ha tenkt seg om og oppdaget at bruket fortsatt var usolgt til høstferien, at de bestemte seg for å legge inn et bud. Budet ble raskt akseptert. Da de tok beslutningen om å flytte, hadde verken Trym eller kona jobb eller konkrete jobbmuligheter i sikte. Trym beholdt jobben i byen og jobbet via hjemmekontor i en lengre periode, men har nå fått jobb lokalt. Kona fikk jobb få måneder etter at de flyttet til Nord-Østerdal.

En av grunnene til at de begynte å vurdere drømmen om et småbruk mer seriøst, var et uventet dødsfall i familien. Dette fikk dem til å reflektere over om de faktisk levde slik de ønsket, eller om det var på tide å endre kurs og prøve noe nytt. Selv om dette ga en impuls til å vurdere flytting, forklarer Trym at det mest avgjørende for beslutningen var ønsket om større plass og muligheter for å drive med ulike prosjekter. De flyttet fra en fin, ny enebolig, men følte at de hadde «gjort seg ferdige» der. Trym beskriver det slik: «(...) du

kunne ta bort på naboens vegg. Vi hadde 370 kvadrat med tomt. Vi hadde bygd garasje, asfaltert, terrassen var ferdig, bedet var ferdig, hekken var ferdig. Det var liksom ikke noe mer på tomta å gjøre. Vi ble da litt rastløse kanskje, både jeg og kona liker å ha litt prosjekter (...).» Om det nye bostedet fremhever Trym friheten som følger med mer plass: «Det er ikke så stort, men det er 15 mål. Det er vårt, og det har plass til å holde på ute i hagen og virkelig få den frihetsfølelsen.»

Småbruk-prosjektet var noe hele familien ønsket å prøve, og de så det som en fordel å flytte mens barna fortsatt gikk på barneskolen. Siden flyttingen har de pusset opp og bygget på våningshuset, og de er nå i gang med å renovere sauefjøsset. I dag har familien katter, høner, sauer, geiter og kaniner.

3.2.1 Sentral tematikk

Frihet og plass: Fordi Trym og kona lenge hadde gått med en drøm på å bo på et småbruk, var flyttingen en realisering av denne drømmen. Viktigere enn å finne det «romantiske» småbruket som de hadde sett for seg, var det å oppnå ønsket om mer plass og frihet. Dette var viktig fordi det gav dem muligheten til å drive med ulike prosjekter og å ha dyr. Tiden som tidligere ble brukt på pendling eller andre mindre produktive aktiviteter i byen, er nå frigjort til slike aktiviteter. Dette er en del av den friheten Trym har funnet ved å flytte til Nord-Østerdal. I tillegg har de fått et større økonomisk handlingsrom ved å bytte til en rimeligere bolig enn de hadde tidligere.

Familie og fellesskap: Småbruket er et felles prosjekt for hele familien, og Trym og kona legger stor vekt på å inkludere barna. Som familie har de lært seg det som er nødvendig for å ta vare på dyra, dyrke grønnsaker og vedlikeholde de gamle bygningene på tomta. I beslutningen om å flytte var det også viktig at barna kunne få venner i nabolaget og at skoleveien ikke ble alt for lang. At skoletilbudet i fjellkommunen oppleves som bedre enn i byen, var en annen medvirkende faktor. Her er skoleklassene mindre og lærertettheten høyere. Nærhet til naturen og muligheten for å ha dyr er også sentrale kvaliteter ved det nye bostedet, som Trym mener gir barna gode oppvekstsvilkår.

Mening gjennom arbeid og sjølberging: Trym forteller om omfattende oppussing av småbruket, inkludert sauefjøs, gjestehus og bolighus. Det er god fysisk aktivitet og gir følelse av mestring. Arbeidet med småbruket, og kanskje særlig knyttet til dyrking og dyrehold, bidrar også til en følelse av tilfredshet og selvstendighet.

Natur og livskvalitet: Trym forteller at nærhet til naturen er en kilde til helse og rekreasjon. Tilgangen til frisk fjellluft, rent vann, stillhet og vakker natur, gir familien en følelse av ro og livskvalitet. Dette er i kontrast til jaget man kan oppleve i byen, en kontrast Trym mener han faktisk legger mer merke til etter at han har flyttet.

3.2.2 Kontraster

Byliv kontra landliv: Bylivet ble opplevd som både monotont og preget av et konstant jag. Det store utvalget av tilbud gjorde at man ofte brukte tid og energi på å finne det «perfekte» alternativet, i stedet for å sette pris på det som var tilgjengelig. Dette førte til mer stress, mens livet i bygda har gitt en annerledes ro. Trym og kona ønsket å slippe unna byens stress og mas, inkludert pendling og de overveldende valgmulighetene. Nå setter de pris på den variasjonen fjellet byr på, og det har blitt en viktig del av deres hverdag. I motsetning til byen, der de følte seg fanget av de samme tre asfaltveiene, går de nå på tur hver mandag og oppdager stadig nye steder å utforske.

Sosiale relasjoner og tilhørighet: Familien har etablert gode sosiale relasjoner på sitt nye hjemsted. Trym forteller at de knapt kjente naboene i byen, mens de allerede dagen etter ankomst ble invitert med på julefest i bygda. Familien opplever nå et sterkere fellesskap enn de gjorde tidligere. Trym sier: «Vi har blitt kjent med folk. Alle hjelper hverandre. Det var uvanlig fra der vi kom fra. Ikke på samme måte i hvert fall». Familien engasjerer seg i lokalsamfunnet og tar del i det lokale organisasjonslivet. At Trym og familien har funnet seg godt til rette i Nord-Østerdal, har inspirert andre familiemedlemmer til å flytte etter. Dette har ført til at generasjonene i familien nå tilbringer mer tid sammen enn tidligere. For besøkende fører avstanden til at når de først kommer på besøk, blir de værende flere dager. Dette har bidratt til å styrke familiebåndene ytterligere.

Økonomiske forskjeller: Forskjellen i boligkostnader har gitt familien en bedre økonomi og større handlingsrom, selv om det lokale arbeidsmarkedet ikke tilbyr samme lønnsnivå som i byen.

3.2.3 Symbolikk og metaforer

«Frihetsfølelse»: Frihetsfølelse er et gjennomgående tema i intervjuet, knyttet til det nye handlingsrommet som flyttingen til Nord-Østerdal har gitt familien. Bildene Trym viser frem under intervjuet illustrerer hvordan de utnytter dette mulighetsrommet. I tillegg til dyrking og dyrehold viser bildene blant annet at de stadig har lært seg nye ferdigheter, for eksempel saueklipping. Dette viser tydelig deres engasjement i den nye livsstilen de har fått i Nord-Østerdal.

«Skikkelig manuelt»: Dette uttrykket reflekterer at Trym verdsetter godt arbeid og solid innsats, en verdi som deles av hele familien. Han viser stolt frem bilder av en av deres første potetavling og sier: «Da ser du at jeg er litt stolt av hva vi har fått til å dyrke». Han legger til: «Skikkelig manuelt, ikke noe sprøyting, alt naturlig». Et annet bilde viser Trym liggende i en trillebår, som han kommenterer med et smil: «Svigerfars gamle trillebår, den beste trillebåren. Den er gammel, men den var lagd på den tiden hvor man lagde skikkelige ting».

Foto 1: «Skikkelig manuelt, ikke noe sprøyting, alt naturlig»

3.2.4 Hva fjellet betyr

Fjellet og småbruket hadde lenge vært noe Trym og familien både var nysgjerrige på og delvis drømte om. Da de bestemte seg for å realisere drømmen, valgte de et område de kjente godt fra før. Dette gjorde prosessen, som Trym beskriver som litt skummel, tryggere for familien. Stedet, mulighetene og naturen, er kvaliteter Trym knytter stor verdi og livskvalitet til. Flyttingen har gjort det mulighet for dem å leve en mer autentisk livsstil, preget av skikkelig arbeid og innsats, verdien av å lære og av å mestre nye utfordringer, og samtidig leve i takt med naturens variasjon og årstidens rytme. For Trym symboliserer fjellet ro og frihet.

3.3 Vegar og Vilde – «Vi er veldig glade i fjellet, da»

Vegar og Vilde er fra byen og flyttet til en kommune i Nord-Gudbrandsdal for noen år siden. Fra de bestemte seg for å flytte til de faktisk gjennomførte det, gikk det flere år. Paret var samstemte i ønsket om å forlate byen og flytte nærmere fjellet. Som friluftsmennesker trives de med turer i telt og campingbil, alltid med hundene sine på slep. Gjennom mange ferieturer rundt om i Norge, utviklet de en sterk tilknytning til området før de valgte å bosette seg der.

Vegar og Vilde beskriver hvordan de følte seg kvalt av trafikk, stress og mas i byen. For dem var hverdagen preget av mer støy og «stimuli» enn de ønsket, noe som ofte gjorde dem slitne og lei. Trafikken og tettheten i byen skapte en følelse de beskriver som «en eller annen form for angst – du vil rømme fra det». De begynte å merke hvordan stresset kom så snart de startet hjemreisen etter en tur på fjellet. «Det var sånn, nei, nå skal vi tilbake til den ... Du kjente det fysisk, du var sånn sur i kroppen. Jeg ble skikkelig deprimert og lei meg av at vi måtte ned igjen,» forteller Vilde.

Fjellet står i sterk kontrast til bylivet, med sin stillhet og naturlige lyder. «Vi hører noen kuer som rauter, eller vi hører bekker eller sånne ting. Men det er jo det vi vil ha, det er jo det vi har blitt tiltrukket av,» sier Vilde. Fjellet gir dem en ro i sjelen, og de føler seg hjemme der. Vegar sier: «Jeg kan sette opp et telt, også kan jeg si at det er hjemme». Etter flyttingen har de fått en roligere og mer balansert livsstil.

Vintere med rikelig snø var et viktig kriterium for valg av område. I fjellområdene i Gudbrandsdalen får de stabile vintre med godt skiføre, i motsetning til lavlandet, hvor vintrene ofte preges av slaps, is eller barfrost. Savnet etter bedre muligheter for skiturer var en vesentlig faktor i beslutningen.

Beslutningen om å flytte ble gang på gang utsatt, da de slet med å finne både bolig og jobb. Finn.no viste seg å være lite nyttig for begge deler, men gjennom kontakter de hadde fått på ferieturer, ble de introdusert for ulike relevante Facebook-grupper. Paret deltok på flere visninger, men fikk ikke tilslag på noen av boligene. Til slutt valgte de likevel å flytte da noen de kjente fra tidligere visste om et hus de kunne leie. De er imidlertid fortsatt på jakt etter en bolig de kan kjøpe.

Paret trives godt og opplever økt livskvalitet etter flyttingen. Vegar startet med å beholde sin eksisterende jobb og jobbet fra hjemmekontor, men har senere skaffet seg en jobb i nærheten. Vilde har derimot møtt på utfordringer med å finne fast arbeid. Hun har vikarjobb og ingen problemer med å få seg sesongarbeid, men har hatt nærmest null respons på søknadene hun har sendt på faste heltidsjobber.

Mangelen på fast jobb skaper usikkerhet og kan tvinge paret til å flytte igjen dersom situasjonen vedvarer, blant annet fordi Nav kan stille krav om flyttevilje som betingelse

for dagpenger. Dette gjør at de ikke helt føler at de har funnet sin plass, til tross for hvor mye de verdsetter fjellnaturen og livsstilen de har fått realisert. Uten fast jobb mangler det en grunnleggende stabilitet som er nødvendig for å slå seg ordentlig til ro.

Paret har i flere år fulgt med på «Stillingssleppet», et samarbeid mellom flere kommuner i Gudbrandsdalen, samt portalen www.komtiloss.no, som aktivt markedsfører ledige boliger og jobbmuligheter i regionen. Likevel opplevde de at det var utfordrende å finne bolig etter at de flyttet, og at jobbene som ble annonsert ofte var sesongbaserte og ikke helårsstillinger. Den lokale banken reklamerte på egne sider med at de dekket flyttekostnadene til de som flyttet til området, men da de tok kontakt, var kampanjen allerede utløpt. Etter noen måneder fikk de et brev fra kommunen om at de hadde registrert dem som nye innbyggere, med tilbud om å hente to kinobilletter i kommunens informasjonsdisk.

3.3.1 Sentral tematikk

Friluftsliv og natur: Det å bo nær fjellet, gir ro og glede. Friluftsliv, natur og dyr er noe de verdsetter høyt. Paret er svært glade i å gå på ski, og tilgangen på stabile vinterforhold med mye snø var en viktig faktor for flyttingen. De valgte å flytte for å oppnå en roligere og mindre stressende hverdag, og fjellet har gitt dem muligheten til å realisere dette også.

Jobb og økonomi: Selv om de ikke har noe ønske om å flytte videre og fortsatt leter etter egen bolig, er det begrenset hvor lenge de kan klare seg på én forutsigbar inntekt.

Sosial integrering: Vegar og Vilde opplever en viss fremmedfrykt, og mellom seg fleiper de litt om at de opplever fordommer til «byfolk». Det har vært vanskeligere å få den tilhørigheten til stedet som de kanskje så for seg før de flyttet, men de har fått noen flotte venner som har betydd mye for dem underveis.

3.3.2 Kontraster

Byliv kontra landliv: I samtalen med Vegar og Vilde sammenlignes byens stress, støy og overflod av inntrykk med roen, tilgjengeligheten og frihetsfølelsen de opplever på fjellet.

Boligmarkedet: Paret har tidligere eid bolig i mange år, men opplever det som umulig å få kjøpt bolig i kommunen de har flyttet til. Forskjellen i boligpriser ville i mange sammenhenger gitt dem større handlingsrom, men mangelen på boliger og hvordan de ofte omsettes utenfor vanlige kanaler, har resultert i at de fortsatt leier.

Arbeidsmarkedet: Til tross for tilflyttingskampanjer som lovet lett tilgang på jobb, og lokale som hevdet at det var mangel på arbeidstakere, har det vist seg å være utfordrende for Vilde å finne fast arbeid. Mens sysselsetting ikke var et problem for paret da de bodde i byen, har det blitt en betydelig utfordring etter flyttingen.

3.3.3 Symbolikk og metaforer

«*Mindfulness*»: Fjellandskapet beskrives som en kilde til mindfulness, der kombinasjonen av fjellets ro og landskapets estetiske skjønnhet skaper denne opplevelsen. Under intervjuet viser paret frem vakre fotografier av fjellandskapene de verdsetter, og forteller hvordan de opplever glede og tilfredshet ved å våkne opp til denne idyllen.

«*Godteri for øyet*»: Slik beskriver Vegar og Vilde landskapet i et av fotografiene de viser frem. Å nyte utsikten er en sentral del av deres friluftsliv. De er ikke fokusert på å bestige de høyeste toppene, men setter stor pris på skjønnheten i fjellandskapet rundt seg.

Foto 2: «Det er som godteri for øyet ...»

3.3.4 Hva fjellet betyr

For Vilde og Vegar er fjellet en kilde til velvære, ro og frihet. Enten de er på fottur, skitur eller bare nyter utsikten, står opplevelsen av fjellnaturen sentralt i deres liv. Fjellet er en viktig del av både deres livsstil og identitet, i sterk kontrast til bylivet, hvor de opplevde utbrenthet og stress. Fjellet har også en tydelig estetisk dimensjon, noe som har betydning for deres opplevelse av livskvalitet.

3.4 Oskar – «Man vil komme til nytt land. Det er det der originale, menneskelige utforskingssyndromet»

Oskar og samboeren, begge i 30-årene, har valgt å etablere seg utenfor byen. Selv om Oskar er oppvokst i byen, har han alltid visst at det ikke var der han ønsket å slå seg ned. Bydelen han vokste opp i grenset til marka, og han tilbrakte all fritiden der sammen med kompisene. Han beskriver hvordan det utviklet seg fra lek til mer erfarent friluftsliv. De bygde hytter, observerte orrfugl-leik, fisket og fulgte elgspor. Det var viktig for dem å komme langt nok inn i marka for å unngå forstyrrelser fra andre mennesker.

Etter at Oskar og samboeren fullførte studiene, jobbet de en periode i byen, men opplevde at det krevde mye energi og sjeldent ga rom for avslapning. Han beskriver hvordan det alltid var andre mennesker rundt dem og at de opplevde konstant «støy» fra omgivelsene. Mange mennesker førte til mye kø, venting og behov for kontinuerlig tilpasning. Oskar forklarer:

(...) du kan ikke gå avslappet rundt på kjøpesenteret, vi klarte ikke det. Så var det jo spesielt mye venting på andre mennesker. Fordi det er mye mennesker. Så du står liksom i kø hele tiden. Du kjører i kø, du kjører sakte, du må ta hensyn ... Det er en sånn evig hensyntagende. Det er ikke det at jeg ikke liker å ta hensyn til folk [men] det blir begrensende, så du har ikke den friheten.

Fritiden brukte Oskar og samboeren på fjellet, og hver gang de reiste tilbake til byen etter slike turer, stilte de seg spørsmålet: Hvorfor dra bort fra det som gir oss så gode opplevelser? Til slutt bestemte de seg for å flytte ut av byen og til Os i Østerdalen. De vurderte flere steder, men ønsket å unngå områder med mye helgeaktivitet og turisme. For dem var «lite folk og mye natur» en avgjørende faktor. Samtidig ønsket de ikke å flytte til et sted som føltes for «traust» eller som hadde begrensede muligheter for aktiviteter. De ville ha tilgang til små gleder som å ta en kaffe, spise noe godt og nyte et visst kulturliv. Nå har de kjøpt hus på Røros og er i gang med oppussing.

3.4.1 Sentral tematikk

Nærhet til naturen: Oskar fremhever verdien av å være i kontakt med det han kaller «ordentlig natur», fri for menneskelige forstyrrelser. Han beskriver det som en «villmarksfølelse», der man er omgitt av dyr og natur og får unike opplevelser som man er alene om. Samtidig ønsket de å bosette seg et sted som kombinerer vill natur med tilgang til kultur og sosiale aktiviteter. Valget falt på Røros, hvor de føler at de har funnet en god balanse mellom småbyliv og storslått natur.

Livskvalitet og helse: Oskar og samboeren har en sterk tilknytning til natur og friluftsliv og ønsket å bo et sted hvor dette kunne være en naturlig del av hverdagen. De setter pris på både små og store naturopplevelser, som å observere dyreliv, enten hjemme på

tunet, i skogen eller på fjellet. I tillegg gleder de seg over vinterstormer og storslåtte utsikter. Livet der de bor nå innebærer fysisk arbeid, som å hugge ved og brøyte snø – noe de begge verdsetter. Slike opplevelser er ikke bare helsebringende, men gir glede og skaper minner som gir hverdagen mening. For Oskar har flyttingen gjort det lettere å være i kontakt med seg selv. Han opplever en større nærhet til sitt indre liv og til naturen, noe som føles godt.

Sosiale relasjoner: Når det gjelder sosiale relasjoner, påpeker Oskar at det tar tid å bygge like nære vennskap som han hadde i byen han vokste opp i. Han har fått flere bekjente og venner gjennom jobb og samboerens nettverk. Som ny i området kan Oskar tidvis kjenne på følelsen av å stå litt utenfor den lokale sjargongen, siden mange lokale har sterke bånd knyttet til familie og oppvekst. Likevel ser han potensial for å utvikle tettere relasjoner over tid. Både Oskar og samboeren opplever en følelse av tilhørighet, mye takket være deres tidligere kjennskap til området. Oskar nevner imidlertid at de ennå ikke bor i sitt eget hus, men leier bolig, og at følelsen av å være «hjemme» først vil bli komplett når de flytter inn i huset de holder på å renovere.

Selvstendighet og frihet: Oskar forteller om verdien av å være selvstendig og i kontakt med naturen, samt friheten fra byens stress og støy. De liker kroppsarbeidet som følger med det å flytte på landet og de dyrker grønnsaker og har forsøkt seg på grisehold. Oskar forteller at han liker å vite hvor maten kommer fra og derfor er det fint å kunne være selvforsynt med visse matvarer.

3.4.2 Kontraster

Byliv kontra landliv: Oskar beskriver bylivet som preget av stress, støy, venting og en følelse av «upersonlighet», i kontrast til ro, nærhet til natur og mer personlig samhandling i fjellbygda. Han påpeker også at han ikke finner samme glede i det han kaller «park-natur» i byen eller bynære områder, sammenlignet med den ville og uforstyrrede naturen på fjellet.

Sosiale dynamikker: For Oskar er det viktig å være i et samfunn hvor folk har tid til å se opp. Han opplever at i byen sitter alle og ser på telefonene sine og man hilser ikke på folk man ikke kjenner. Der de bor nå opplever han mer personlig kontakt og tilstedeværelse folk imellom.

3.4.3 Symbolikk og metaforer

«Ordentlig natur»: Oskar bruker beskrivelsen «ordentlig natur» når han beskriver naturen der de bor nå. For ham betyr det uberørt og vill natur, fri for menneskelige inngrep.

«Villmarks-følelsen»: Denne betegnelsen er et uttrykk for den ideelle opplevelsen av natur, slik Oskar ser det. Det representerer en dyp forbindelse til naturen, hvor man

opplever ekte dyreliv og eksponering for naturlige elementer, slik som både sol, regnvær og snøstorm.

Fotografi av regnbuen: Under intervjuet viser Oskar frem et fotografi av et storslått fjellandskap, der en regnbue strekker seg over landskapet.

Foto 3: «Jeg har aldri sett en hel regnbue. Og den går liksom hele veien rundt»

Han sier at bildet symboliserer det han drømte om før de flyttet fra byen. At slike opplevelser er så tilgjengelig i hverdagen, har vært viktig i flyttebeslutningen.

Jeg tok det med fordi det symboliserer litt den søken man alltid drømmer om, eller som vi drømte om før vi flyttet. Den der tilgjengeligheten da, for det er her vi vil være. Men jeg vil ikke at det å komme hit skal ta fire timer. Det er liksom maks en time unna den tilgjengeligheten og den ordentlige naturen.

Foto av haukugleunge på stubben: Et annet fotografi som Oskar har valgt ut er av en haukugleunge som sitter på en stubbe. Han erfarer at det er ikke så ofte man ser dyr i naturen fordi den er forstyrret av folk. Han sier: «Så det å se at jo, når du bor der hvor det ikke er så mye mennesker, så kan du faktisk oppleve en del dyreliv. Ja, og når de er så små, når de er sårbare, se den fasen der også da».

Foto 4: «Det er en haukugle. Faktisk en ugle-unge. Han klør seg.»

3.4.4 Hva fjellet betyr

Fjellet er viktig for Oskar, men han forteller at han også er veldig glad i skogen. Det virker som at for Oskar er de autentiske opplevelsene det viktigste. Fjellet byr på frihet og muligheter for nye oppdagelser, både hverdagslige og spektakulære. I fjellområdet hvor de bor nå har de muligheten til å leve i takt med naturens variasjoner, noe som dessuten krever fysisk aktivitet. Dette er noe han verdsetter høyt. Det gir en følelse av mestring og lar ham oppleve naturen på en måte som han ikke kunne i byen. Et annet aspekt er at også hundene deres, som er av rasen polarhund, får mulighet til å leve på et sted som er naturlig for dem.

3.5 Elin – «Stillheten og dyr som jeg kan se på»

Elin, som er i 30-årene og mor til to, valgte å flytte til Etnedal etter å ha sett seg ut Valdres som et passende sted å bosette seg. Det var særlig stillheten, skogen og dyrelivet som trakk henne dit. Hun nyter å ta med hunden på jakt, selv om hun ikke har fått noen fangst ennå – det er ikke det viktigste for henne. Elin fremhever også hvor mye hun setter pris på de ordentlige vintrene i Valdres. «Med en ordentlig vinter kan den brukes til noe og blir ikke bare en ventetid,» forklarer hun.

En viktig motivasjon for å flytte til et mindre sentralt område var muligheten til å eie egen bolig. Elin fant boligen hun nå eier litt tilfeldig via en kjøp-og-salg-side på Facebook. At en slektning av henne kjenner Etnedal godt, var også en positiv faktor da hun valgte å kjøpe hus i denne kommunen.

Det å flytte fra byen har gjort livet enklere. Men selv om livet har blitt litt lettere på noen områder, har enkelte ting også blitt vanskeligere.

Vi har flom, så har vi hatt strøm, og så har vi hatt masse, masse snø. Og når vi hadde bodd her i to uker kanskje så hadde vi strømbrudd på grunn av storm og strømmen var borte i tre-fire dager. Så det var jo litt slitsomt, men vi lagde mat på peisen vår. Det gikk helt greit.

Elin legger vekt på at det å eie eget hus har gitt en større følelse av trygghet. Og det eneste hun kanskje savner litt fra byen er sushi.

3.5.1 Sentral tematikk

Økonomisk frihet: Et sentralt tema i intervjuet med Elin er muligheten til å eie bolig og leve et mer bekymringsfritt liv. Hun hadde ikke økonomi til å kjøpe bolig i byen, noe hun beskriver som en viktig grunn til at hun valgte å flytte. Ved å kjøpe et rimelig hus i Etnedal, kombinert med økonomisk støtte fra kommunen, ble flyttingen mulig. Elin forteller at hun har bedre helse og livskvalitet gjennom redusert stress, en mer stabil økonomi og en enklere livsstil. Hun ser på flyttingen som permanent, og det å eie sitt eget hjem gir henne en følelse av trygghet som hun ikke hadde som leietaker i byen. Elin trives godt med livet i Etnedal og ser ingen grunn til å flytte tilbake til byen.

Barnas skolegang: Flyttingen innebar også en overgang til en mindre skole med et bedre klassemiljø og færre elever, noe hun mener har vært positivt for barna.

Rolige omgivelser: Elin fremhever verdien av å bo i rolige omgivelser med nærhet til skog og dyreliv. Hun foretrekker bygda fremfor byen på grunn av stillheten, færre mennesker og nærheten til naturen. «Jeg liker dyr bedre enn folk,» sier hun.

Sosiale relasjoner: Elin har ikke etablert relasjoner med så mange, men det synes hun er helt OK fordi både hun og barna lett blir slitne av for mye sosial omgang. Opplevelsen av

det mindre, men mer personlige sosiale miljøet i Etnedal er noe hun setter pris på. Informanten opplever tilhørighet i Etnedal, selv om hun ikke har mange sosiale relasjoner. Hun beskriver bygda som et sted med et godt miljø og hjelpsomme mennesker.

3.5.2 Kontraster

Byliv kontra landliv: Elin setter pris på stillheten og det enkle livet i bygda. Hun beskriver hverdagen som lik den hun hadde i byen, men at den er roligere nå og med færre bekymringer. Hun opplever en stor forskjell mellom å eie et hus i Etnedal sammenlignet med å leie bolig i byen.

Vær og natur: Elin opplevde vinteren i byen som en ventetid, i motsetning til nå, hvor hun aktivt kan bruke naturen om vinteren. Hun verdsetter nærheten til naturen, som gir mulighet for jakt, turgåing og å observere dyreliv utenfor huset. Selv om livet i bygda er roligere, beskriver hun også utfordringene som vær og naturkrefter kan bringe, som strømbrydd eller flom. Dette ser hun som en naturlig del av livet på bygda og møter det med en pragmatisk innstilling.

3.5.3 Symbolikk og metaforer

«Fred»: Elin bruker ordet fred flere steder i intervjuet, noe som kan symbolisere en indre ro som følger med å bo i landlige omgivelser.

Foto av ekorn på verandaen: Under intervjuet viser Elin frem et fotografi av et ekorn på verandaen sin. Hun setter stor pris på at hun kan observere dyreliv rett utenfor døra. I tillegg til ekorn ser hun mye fugler, og rådyr besøker også nærområdet. For Elin er dette en viktig kvalitet ved å bo der hun gjør.

Foto 5: «... så de kommer hit da. Jeg har tatt det ut av vinduet der»

3.5.4 Hva fjellet betyr

For Elin er fjellet ikke den viktigste faktoren bak flyttebeslutningen. Hun verdsetter i større grad skogen og nærområdet, hvor hun kan følge med på dyrelivet. Det er den stille, landlige livsstilen og nærheten til naturen som gir henne mest glede og hun bruker primært nærområdet til aktiviteter som turgåing og jakt. Selv om hun har tilgang til skiløyper på begge sider av huset, er dette ikke en sentral del av hennes livsstil.

4 Tematisk analyse

I dette kapittelet presenterer vi temaene som har vist seg sentrale i intervjumaterialet. Analysen har identifisert viktige aspekter ved hvorfor informantene valgte å flytte, hvordan de gjennomførte flytteprosessen, og hvilke erfaringer de har gjort etter å ha etablert seg i sine nye hjemkommuner. Kapittelet er delt inn i fem underkapitler.

I kapittel 4.1 undersøker vi flyttemotivene knyttet til livskvalitet, hva informantene ønsket å endre gjennom flyttingen, og hvilke mål de forsøkte å realisere. Kapittel 4.2 tar for seg hvilken rolle tilgangen på tjenester som skole, kultur og helse har spilt i flyttebeslutningen og hvordan informanten opplever disse tjenestene. I kapittel 4.3 belyser vi de sosiale aspektene ved å flytte og hvordan informantene har funnet seg til rette på sitt nye hjemsted. Arbeid og bolig får, som i tidligere flyttestudier, en todelt rolle i analysen. På den ene siden fungerer de som viktige flyttemotiver, men de er også nødvendige rammevilkår for å gjennomføre flyttingen og forbli på stedet. Dette er noe som tas opp i henholdsvis kapittel 4.4 og 4.5.

4.1 Flytting og livskvalitet

Ønsket om en ny livsstil og bedre livskvalitet er en gjennomgående motivasjon blant nesten alle våre informanter. Selv de som primært har valgt destinasjon ut fra jobbmuligheter, har hatt en bevisst tanke om hvordan flyttingen kan gi dem muligheter til å realisere verdier eller kvaliteter de ønsker i hverdagen. For de som er mer drevet av andre motiver, handler det ofte om et tydelig ønske om å flytte vekk fra noe spesifikt. I dette delkapittelet utforsker vi de viktigste temaene som har vært avgjørende for informantenes valg om å flytte til en fjellkommune.

4.1.1 Stress

Flyttebeslutningen knyttes ofte til begrepet stress, som informantene assosierer med faktorer som tidsbruk, avstander, støy og mange mennesker. Dette kan tolkes som push-effekter, altså uønskede effekter av dagens bosted.

For en småbarnsfamilie ble det å få hverdagen til å gå opp en stor belastning. Hege, som har flyttet til Hemsedal, forteller at barna måtte kjøres og hentes fra barnehage eller skole, og på ettermiddagene hadde de ulike aktiviteter som også krevde bilkjøring. Bare å ta en tur i skogen sammen, ble et prosjekt som innebar transport og ofte bytte av transportmiddel underveis. Dette opplevdes som stressende, spesielt når begge foreldrene jobbet fulltid. Hun forklarer:

Det krevde mye å bare gå en liten tur i skogen. Om sommeren var det veldig fint, for da kunne man bare sykle rett ned til sjøen og så til stranda. Men resten av året var det å reise en tur til slalåmbakken ... det tok lang tid. Den tiden har du ikke, så det blir som et prosjekt hva man skal ut og gjøre. Etter hvert som barna vokste ... og eldste mann var veldig fysisk ivrig, så ble det et stress med å rekke til og fra jobb og greiene til barna. Ting var egentlig ganske slitsomt generelt.

Eva og Nils som har flyttet til Valdres uttrykker noe av det samme. De forteller at de var lei av å «følge klokka», rekke bussen, trikken eller toget og ville bort fra dette da de flyttet til Valdres.

Pendling eller kjøring til og fra aktiviteter medførte stress, ikke minst på grunn av lange bilkøer og aggressiv kjørestil i byen. Vi så dette tydelig i samtalen med Vilde og Vegar som vi omtalte i den narrative analysen. En av grunnene til at de ville flytte fra byen var at de følte seg «kvalt av trafikk, stress og mas». Begge beskrev følelsen av å være utbrent. Hver gang de hadde tilbrakt tid på hytta i Valdres og skulle reise hjem, kjente de hvordan stresset gradvis økte. Å hele tiden være utsatt for stimuli, oppleves som stressende. I byen er det lyder over alt, det er musikk, mennesker, kjøretøy og alle mulige andre former for bakgrunnsstøy. Vilde forklarer:

Det er det vi mener med stress. Du blir påvirket av noe hele tiden. Det var stimuli overalt, det er liksom sånn hele tiden at du blir du eksponert for noe ... og så går du langs med [byens hovedgate] i sånn power walk.

For Fredrik og kona var følelsen av å bo tett på andre mennesker og måtte ta hensyn hele tiden, slitsomt. Han påpeker også at det alltid er noen som pusser opp i en bygård, noe som skaper både uro og støy. Dette gjorde det utfordrende for ham å finne en indre ro. For å oppnå stillhet og et roligere liv, bestemte de seg for å flytte til Nord-Fron.

Gry som har bosatt seg på Røros, nevner noe av det samme. I byen er det folk over alt og mye mer travelt og hektisk.

Litt som jeg sa med at det er så mye folk i [navn på by] at man aldri føler at man får helt den alene-tiden og det rommet. At det er folk uansett hvor man går, og du ser at trikken selv klokka ti på kvelden er stappfull. Mens her så er det ikke så mye folk, man føler seg ikke så inneklemt på en måte.

Det er sjelden ro rundt deg og man får ikke slappet ordentlig av, forteller Oskar. Det er ikke bare folkemengden, men at man må ta hensyn hele tiden, for eksempel er det mye venting på andre mennesker som befinner seg i omgivelsene, det være seg på kjøpesenteret, i kollektivtrafikken eller i bilkøen.

Det er flere som knytter dette stresset til hvordan det føles i kroppen. De kjente at de bodde et sted som ikke passet kroppene deres og enkelte hadde opplevd å bli utbrente. Vegar forteller om hvordan det var for han og Vilde:

Det var jo for begge del liksom et sånn hakk i livene på at vi kanskje levde et sted [hvor] vi ikke egentlig passet, eller at kroppene våre egentlig ikke var så interessert i. Men allikevel så trosset vi jo det og fortsatte å bo der (...).

De snakket om at de ikke kunne vente til de ble gamle med å realisere det de egentlig ønsket i livet. De var mye slitne og begynte å tenke på at flytting kanskje kunne gi dem den roen de trengte. De ville ikke vente til de ble pensjonister, men heller få mer ut av livet nå.

Oskar mener det er viktig å kjenne etter og være tro mot seg selv. Han sier at kroppen er kompasset og at man må lytte til den. Det er skadelig for helsa og livskvaliteten å tvinge seg selv i en retning man egentlig ikke vil. Han og samboeren har flyttet til Os. De ville legge til rette for at de har det bra i hverdagen og at kroppene deres har det bra. Oskar forteller også om en form for likegyldighet som han mener følger av stresset i byen. Den viser seg gjennom det han kaller «upersonlighet». Man hilser ikke på hverandre i byen og hvis man smiler til noen blir man sett på som rar. Da han bodde i byen kjente han på en irritasjon over at samfunnet ikke er påkoblet. Han mente dette kom tydelig til uttrykk ved at alle var opptatt av mobiltelefonene sine og sjelden tok kontakt med hverandre i det offentlige rom.

For noen er også tilgjengelighet og alle valgmulighetene man har i byen forbundet med stress. Fredrik sier at der han bor i Nord-Fron er det ikke så mye å gjøre, noe som egentlig er bra. Han sier: «Det er ikke så mye å finne på heller. På en måte er det positivt. Det er ikke noe indre jag. Det at det ikke er så mye å finne på, er faktisk noe positivt for meg».

Eva er inne på noe av det samme. Hun forteller at da hun bodde i byen, var hun stadig bekymret for å gå glipp av noe.

En av de tingene jeg merker aller mest ved å flytte opp her, er at man ikke får den der 'fear of missing out', som jeg hadde konstant i byen. Når du sykler gjennom parken på vei hjem på en fin solværsdag, og alle drikker øl, men jeg hadde drukket øl dagen før, så jeg vil ikke drikke øl i dag. Så tenkte man, så kjedelig, vi skal bare være hjemme i dag.

Slik er det ikke lenger etter at de flyttet til Valdres, og det føles befriende.

Trym tar også opp tilgjengelighet som en stressfaktor. Han sier at generelt har det blitt slik i samfunnet vårt at alt er tilgjengelig hele tiden. Han viser til et eksempel:

Det er tre Biltema-butikker på vei hjem fra jobb ... for jeg skal ha en spesiell ting. Det var sånne små ting som gjorde at du brukte mye tid. Ikke fordi du var redd for at du ikke fant det, men det var mer at du hadde så mange valgmuligheter. Ja, eller kanskje ikke fant det i én butikk, da hadde du [reist] til neste butikk, og så til den tredje butikken, og så klarte du å skaffe det. Her oppe må jeg avfinne meg med at det [tingen] har jeg ikke, men det går bra. Ellers tar jeg det når jeg har anledning neste gang jeg er ute og kjører.

4.1.2 Natur og friluftsliv

For mange er tilgangen til natur den viktigste grunnen til at de flyttet til en fjellkommune. Det er flere som snakker om følelsen som de har hatt når de har vært på fjellet og skal kjøre hjem til byen. De stiller seg spørsmålet om hvorfor reiser vi fra dette? Hvorfor kan vi ikke bare bo her?

Foto 6: «Tenk så deilig å bo i nærheten av dette!»

Under intervjuet viser Vegar og Vilde frem et foto som de har tatt på ferie i Gudbrandsdalen og forklarer:

Dette bildet er fra 2022, men på akkurat samme sted sto vi for kanskje fire fem år siden (...) Det var like fint vær og kuer som går her. Så sa jeg: 'Åh, tenk så deilig å bo i nærheten av dette og å kunne våkne opp i nærheten av dette!' Altså, ikke akkurat der, men ha dette tilgjengelig.

Hege forteller at de også drømte om å bli værende når de skulle reise hjem fra ferie i Hallingdal. Som familie er de svært glad i å være ute. For eksempel er de aktive innen ulike skisporter og de jakter også.

Anette har flyttet til Folldal. Hun er en ivrig fisker og jeger og i tillegg driver hun med hundekjøring. Det å kunne drive med disse hobbyene uten å måtte reise noe sted, var viktig for henne. Særlig attraktivt var muligheten til reinsdyrsjakt. Der hun bor nå har hun nemlig «innbygdsrett» til slik jakt. Hun setter pris på det ville og uberørte og legger vekt på at det ikke er mange hytter der. Det mener hun ville ha ødelagt området og opplevelsen ved å bo der.

For Fredrik og samboeren var flyttingen til Nord-Fron motivert av at begge er glad i fjellet. De ønsket å bosette seg et sted hvor de kunne ta på fjellskoene på trammen og vandre ut i naturen. De ville ha dette i hverdagen, og heller oppsøke byen om de ønsket det.

Flere av informantene setter særlig pris på det «ville» og «urørte». Oskar kaller dette «ordentlig natur», noe han har umiddelbar tilgang til der han bor på Os. For ham er ordentlig natur den som er vill og hvor det er et rikt dyreliv, også med rovdyr. Dette er motsatsen til det han kaller «park-natur». For å oppleve dette må han komme langt nok vekk fra folk.

For meg er ordentlig natur, natur som ikke er forstyrret av menneskelig aktivitet i noen stor grad. (...) Den faktoren ... villmarksfølelsen ... at du er her alene, og hvis det knekker i buskene, så er det et dyr, det er ikke et annet menneske.

Til sist er det andre igjen som ikke er så opptatt av det ville og urørte, men mer å bruke nærområdet til tur og sanking. Thomas som flyttet til Trysil forteller at de bruker nærområdet mer enn fjelltoppene.

Jeg tror det med bær og frisk luft på den varme årstiden ... og mer sånn i nærområdet da, ikke sant. Jeg er ikke noen flagg-plante-fyr som må på toppene og sånt. Men bare ta barna med på det jeg vil gjøre.

Også Linda i Ål bruker mest nærområdene. I Ål er det mange fine turstier man kan bruke og det er satt opp benker og bålplasser. Elin i Etnedal går mest på tur i skogen og er heller ikke så opptatt av fjellet.

4.1.3 Hverdagsprosjekter

Det å ha mulighet til å drive med både små og store prosjekter viser seg å være viktig for flere av dem vi har snakke med.

Dyrking

For Trym og familien var det å ha større plass til prosjekter et viktig motiv for flyttingen til Nord-Østerdal. De har startet med dyrking av grønnsaker.

Matpoteter, det var ett av de første årene. Da ser du at jeg er litt stolt av hva vi har fått til å dyrke. Der er det løk, og så har vi gulrøtter, og så tror jeg vi hadde noe rødløk. Og så poteter som jeg har satt. Skikkelig manuelt, ikke noe sprøyting, alt er naturlig.

Linda som har flyttet til Ål i Hallingdal forteller at hun alltid har drømt om å ha hage, men at det ikke var mulig byen: «Jeg er veldig glad i mye hagerelatert, å ha det fint rundt meg. Nå er det litt work in progress her. Å kunne ha en blomstereng og ha egen kjøkkenhage ... noe eget ute å drive med».

Familien som flyttet til Trysil har også startet med dyrking, både av gulrøtter, dill, knutekål og urter. Thomas påpeker at når han snakker om te, så er det åkermåne som de dyrker og tørker selv.

Dyrehold

Flere av informantene har hunder som er spesielt godt tilpasset livet i fjellet, som for eksempel polarhunder. For disse informantene oppleves det som mer naturlig å bo i et miljø der hundene kan få utløp for sine egenskaper og oppgaver. Blant annet Oskar fra Os, understreker at de trives godt der de bor nå, med ekte vinter og rikelig med snø, noe som passer perfekt for hundene. Polarhunder er robuste og tilpasset et liv utendørs hele året.

Fredrik som bor i Nord-Fron forteller på sin side at hundene deres lever et svært godt liv i fjellmiljøet, ikke minst fordi de har mulighet til å løpe fritt.

Mange av informantene har valgt å skaffe seg husdyr. Thomas forteller at han ønsket at barna skulle få muligheten til å vokse opp med dyr, noe som ikke lot seg gjøre i byen. Etter å ha flyttet til Trysil har familien skaffet seg både høner og kaniner. Hønene sørger for ferske egg, mens kaninene slaktes for kjøtt.

Dyrehold var også en faktor for Trym og familien da de vurderte å flytte til Nord-Østerdal. De så på muligheten til å ha hest, noe barna hadde blitt interessert i da de bodde i byen. Etter at de flyttet har de skaffet seg både silkehøns, sauer, geiter, kaniner og katter. Silkehøner ble valgt fordi de er små og lette for barn å håndtere.

Silkehøne heter det. Jeg tror det er egentlig en sånn asiatisk rase. De er veldig søte, for de er sånn fluffy. Det ser ut som det er pels. Og så er de ikke så store som vanlige høner. Egget er kanskje halvparten så stort. Men det var veldig fint når barna var små, for de var lette å håndtere. De var ikke sånn aggressive på samme måte. De er veldig flinke til å ruge frem selv, og så har jeg ruga frem de tre her. Vi hadde en klekkemaskin, så vi fikk klekka ni stykker. Det som er morsomt, er at når vi var ferdige med å klekke, så tok vi dem inn til hønene og de tok dem til seg.

Ingen av dem vi har intervjuet hadde erfaring med høner, sauer, geiter eller griser på forhånd; dette er kunnskap de har tilegnet seg etter hvert.

Foto 7: Sauer er både koselige og nyttige

For noen har anskaffelsen av husdyr vært ganske tilfeldig i starten, mens andre har gjort mer bevisste valg, som for eksempel å kjøpe gris for å rydde og klargjøre jord der tradisjonelle redskaper som harv ikke kunne benyttes.

Trym forteller at de ikke visste noe om sauedrift da de først skaffet seg sauer. Siden den gang har de både pusset opp sauefjøsset på egen hånd og lært seg å klippe sauene selv. All kunnskapen har de tilegnet seg underveis.

Nå begynner vi å få dreisen på det. Jeg har laget en klippebenk, som vi setter sauene på, og så klipper vi med klippemaskinen. Det er kjempegøy. Noe av ulla bruker vi når vi dekker over grønnsaksbedene. Vi får ikke så mye ull av dem, men vi har lyst til å bruke ullen. Så jeg har vært på jakt etter sånne kardebrett og jeg fikk kjøpt i fjor. Så jeg testet det da. Det er gøy å prøve ting.

Oscar og samboeren kjøpte griser sammen med tre andre familier. Å ha gris var mye jobb og særlig parteringen var mer enn de forventet. Men de fikk mye godt kjøtt. «Det var utrolig gøy å ha gris. Gris er kjempemorsomme dyr, altså. De er veldig tamme og knytter seg til [folk]. Du kan ikke bli for godt kjent med dem.» Oscar beskriver her en opplevelse som kombinerer både det praktiske og det emosjonelle ved å holde griser. Han

fremhever de konkrete resultatene av arbeidet, men peker og på de følelsesmessige utfordringene ved å ha et nært forhold til dyr som senere skal slaktes.

4.1.4 Utdanning og oppvekstmiljø

Flere av de vi har intervjuet har barn. For noen av dem hadde barnas barnehage- og skoletilbud betydning for beslutningen om å flytte. Da Trym og kona vurderte å flytte til Nord-Østerdal, gikk barna i barnehagen og på barneskolen. For dem var det viktig at kommunen hadde et godt skoletilbud. Trym forteller at skoleklassene er mindre på bygda og elevene får tettere oppfølging.

Det var også litt av grunnen til at vi flyttet. Mindre skolemiljø og flere lærere per elev. Det var store klasser [der de bodde før]. Da vi kom hit begynte den yngste i fjerde, men fjerde og femte gikk sammen. De var en 'stor klasse', og de var bare ni! Og du fikk en helt annen oppfølging. De har valgt å ha to lærere i klassene her, og det tror jeg ikke alle har sørafor. Men det har de valgt her oppe, bevisst.

Hege var heller ikke helt fornøyd med tilbudet de hadde i byen. Det var mange vikarer ansatt, noe hun opplevde at ikke fungerte så bra. I tillegg mistrivdes det ene barnet deres sterkt. I Hemsedal er det dessuten slik at på barneskolen er det slik at alle kjenner hverandre, noe som føles trygt for både barna og foreldrene.

4.1.5 Økonomi

Økonomi har spilt en rolle for flere av dem vi har intervjuet, men betydningen har variert. For noen har flyttingen vært en mulighet til å realisere drømmen om å eie sin egen bolig. Elin, som har flyttet til Etnedal, forteller at det å kunne kjøpe bolig var en sentral faktor i hennes beslutning. Hun sier: «Det er jo umulig å ikke komme inn på at det er mye billigere [med bolig]. Så det var faktisk en ganske stor del av det».

Å kunne bli gjeldfri og samtidig jobbe mindre enn han gjorde i byen, var viktig for Thomas. Han og kona mente at det å flytte til Trysil ville gjøre det mulig for dem å være mer sammen som familie. I byen krevde boliglån og høye renter at man jobbet mye.

Hege forteller at de også har mer tid som familie etter å ha flyttet til Hemsedal. Etter å ha solgt huset i byen, kjøpte de en rimeligere bolig i Hemsedal, noe som gjorde det mulig å tilpasse livsstilen deres. Mannen hennes jobber fulltid, mens hun har jobbet 50-70 prosent. Hege forteller at flyttingen til Hemsedal har gitt familien mer tid sammen. Selv om de har mindre inntekt, har de kunnet opprettholde aktivitetene til barna: «Ja, og at ting er dyrere i byen. Så hvis en av oss skulle gått ned i stillingsprosent [da vi bodde i byen], så hadde vi kanskje ikke hatt råd til å sende en av ungene på slalåmtrening».

Flere fremhever økonomisk lettelse som en positiv effekt av å flytte, særlig fordi både boligpriser og levekostnader er lavere. Maren forteller at hun, etter å ha flyttet til Røros,

har kunnet spare så mye som halvparten av månedslønnen sin. Trym og familien opplever også at de har romsligere økonomi enn da de bodde i byen, noe som letter på stresset.

Vi kjøpte her for 2,5 millioner. Det er jo en lav sum, ikke sant? Du får ikke leilighet for dette i byen. Så har vi 15 mål, stort hus, gjestehus og låve. Det gir en romsligere økonomi. (...) Det er ikke sånn at du har supermasse penger nå heller, men det å ikke kjenne på at du liksom må telle kroner.

Fredrik og kona, som begge er tidlig i 60 åra, flyttet til Nord-Fron. Det kostbare boligmarkedet i byen var en tydelig årsak til hvorfor de valgte å flytte.

Vi så at det kostet å kjøpe en sliten leilighet i [navn på by] ... Også var vi lei av å bo i leilighet med naboer, å ikke ha egen utgang. Så vi ønsket å ha en større frihet der vi bodde. Skulle vi virkelig betale mange millioner for en treroms leilighet? Og hadde det ikke vært deilig å ha egen inngang? Så da bestemte vi oss for å gjøre noe annet.

4.1.6 Tilknytning til stedet

Hedda og mannen, begge i 50-årene, levde en hektisk tilværelse som pendlere før de valgte å flytte til Tinn. Hverdagen føltes ofte stressende, spesielt fordi de i tillegg brukte helgene på å reise til hytta. De ønsket å få en annen hverdag, finne mer ro og være mer ute. De valgte å bygge ny hytte i Tinn, en kommune som de kjente godt fra før siden familien hadde feriert der i mange år.

For noen år siden bestemte Fredrik og kona seg for å flytte til Nord-Fron. Begge hadde vokst opp i byen og tilbrakt hele sitt voksne liv der. Tanken om å flytte til fjellet startet fordi Fredrik arvet en hytte, som han ønsket å pusse opp. Samtidig hadde kommunen bygget ut vann- og kloakksystemet på fjellet, noe som gjorde det mulig å knytte seg til det kommunale systemet. Denne utviklingen fikk dem til å leke med tanken på å bosette seg permanent på fjellet. Etter hvert tok de avgjørelsen om å rive den gamle hytta og bygge en ny bolig som passet deres behov. De hadde leid bolig i mange år og syntes det ville bli for dyrt å kjøpe noe i byen. Dessuten hadde de bodd lenge i byen og var egentlig klare for noe nytt. De var lei av bo i leilighet med naboer på alle kanter.

Og da fant vi ut at nå var det nok. Vi bodde i [navn på by]. Vi så at for det det kostet å kjøpe en sliten leilighet i [navn på by], kunne vi heller investere på den eksisterende hytta og bygge noe helt nytt her, sånn som vi ville.

Hege som flyttet fra byen til Hemsedal med familien, kjente også området godt fra før, både fordi en slektning hadde gått på skole der og selv hadde hun ofte reist til Hallingdal for å stå slalåm.

... så vi er ganske godt kjent med Hemsedal fra før. Vi er vant å reise til Ål for å stå på ski. Og så har vi en del venner som har hytter her, så vi har vært her litt de senere årene. På nyttårsaften og sånne ting.

Hun fremhever hvor viktig selv en liten følelse av tilhørighet var for flyttebeslutningen: «Det var litt tilfeldig at det ble Hemsedal, men det hadde aldri blitt Hafjell, fordi der har vi ingen tilknytning. Hemsedal var litt mer kjent».

Videre er det andre, som for eksempel Oskar på Os og Anette i Folldal, som ville unngå store hyttefelt. Hytter gjør fjellet mer «befolket» enn de ønsker og fører med seg en god del trafikk. Dette gjør at man ikke får den naturopplevelsen man er på jakt etter.

For Fredrik og kona har familiehytta vært helt avgjørende for hvorfor de valgte å flytte. Fredrik hadde gjennom tilknytningen til hytta opplevd mange av de positive sidene ved livet på fjellet, noe som senere ble viktige faktorer i beslutningen om å flytte til Nord-Fron.

(...) hytta som vi har arvet, er like gammel som meg. Jeg har vært her siden jeg ble født, både sommer og vinter. Jeg føler en frihet og deilig luft å puste i. Det er på en måte mye lettere å være her, og det gjør godt for den mentale helsen også. Det handler både om stillheten, det at du slipper trafikkstøy, og at det er mindre kjas og mas. Du kan gå hvor du vil, og det er ikke så mange utenforstående elementer som forstyrrer.

For Nils, som drømte om å kunne nå høyfjellet rett fra hjemmet sitt, var nærheten til den type natur som blant annet finnes i Vang en tydelig motivasjon. De kjente ikke området særlig godt fra før, men hadde de kjørt gjennom der tidligere. Valget om å flytte akkurat dit var delvis basert på ønsket om en akseptabel reiseavstand til familie og venner i byen, slik at de både kunne få besøk og selv reise på besøk.

Så kom vi opp en helg. Mest for å oppsøke ting selv. Brukte Visit Valdres sin nettside for å skjønne hva som var de forskjellige kommunene i Valdres. Men det var vel mest for å kjøre rundt. Ja, bare for å se på natur.

For Linda føltes det trygt å flytte til Ål, et sted som vekket gode barndomsminner fra turer med foreldrene og besteforeldrene, som ofte besøkte området, spesielt for å fiske. Nå når besteforeldrene er døde, representerer Ål en fortsatt tilknytning til dem. Hun viser bilder av familien på en campingplass i Hallingdal og sier: «Jeg har mange minner fra dem der. Så jeg tror kanskje det er med på å gjøre at Hallingdal er litt trygt, for selv om det ikke er der [campingplassen] jeg bor, så er det ikke langt unna».

Helge, som opprinnelig lette etter en hytte, endte opp med å kjøpe et hus i Hol. Han ble først kjent med Hallingdal gjennom firmahytta til arbeidsplassen sin, og utviklet etter hvert en sterk tilknytning til stedet. Da konkurransen om å bruke firmahytta ble stor, og han følte at han selv fikk for lite tid der, bestemte han seg for å lete etter sin egen hytte i

området. Dette skjedde under pandemien, en periode med stort press i hyttemarkedet, noe som gjorde det vanskelig å få kjøpt en hytte.

Og så gikk jo markedet helt av hengslene. Så den siste hytta jeg så på, som var da visning nummer 31, hadde en takst på rundt 4 millioner og gjennom en budrunde på ca. et døgn så ble den solgt for over 10 millioner.

Han forteller at det var helt tilfeldig at han oppdaget huset i Hol, som han til slutt endte opp med å kjøpe. Beslutningen ble tatt raskt og uten mye planlegging. Huset hadde imidlertid boplikt, noe som krevde at han solgte boligen sin i byen.

Dagen før dette skjedde så ble det huset her lagt ut igjen og helt tilfeldig så fant jeg det. Så før jeg dro hjem svingte jeg inn her for å ta en kjapp visning, for han eieren var her da ... Så skrev jeg under kontrakten. Og da fulgte jo boplikten med så da så måtte jeg selge huset mitt.

4.2 Tilgang til tjenester

I dette delkapittelet beskriver vi hvordan informantene har opplevd endringer i tilgangen til ulike tjenester etter flyttingen. Vi ser på deres erfaringer med disse endringene og hvordan de opplever den nåværende situasjonen. I de første intervjuene var dette et tema flere informanter tok opp uoppfordret, noe som førte til at vi reviderte intervjuguiden for å inkludere det. For noen er tjenestetilgangen avgjørende for å fatte en flyttebeslutning, og usikkerhet rundt dette kan derfor representere en barriere. Andre informanter fremhevet endringene som noe som har blitt merkbart annerledes etter at de flyttet.

4.2.1 Skole og barnehage

Flere av informantene har barn og derfor har også skoletilbudet vært viktig for dem i flyttebeslutningen. Trym sier at de ikke hadde flyttet dersom det ikke var en god barneskole i nærheten av der de kjøpte småbruket. De ønsket at barna ikke måtte kjøres til skolen, eller at de måtte ta buss, men at den lå i gåavstand fra hjemmet.

Nærheten til skolen er noe også Hege i Hemsedal, Elin i Etnedal og Linda på Ål, påpeker. For eksempel sier Linda at i Ål har man grendeskoler. Fra der hun og samboeren bor er det kort veg til både barnehage og skole. De har ikke barn enda, men ønsker det på sikt. Linda forteller at i Ål er de opptatt av å prøve å holde liv i grendeskolene, for hvis de blir borte, blir det langt å reise for barna, særlig for dem som bor oppe i Vats.

Av intervjuene kommer det også frem at barnehagedekningen generelt oppleves som god, men med enkelte lokale forskjeller.

4.2.2 Kulturtilbud

Flere informanter ble positivt overrasket over det brede kulturtilbudet på sitt nye bosted. Mange hadde antatt at kulturarrangementer kun var noe som hørte byene til, men de opplever ikke å savne det de tidligere hadde tilgang til der. «I Røros er kulturtilbudet veldig bra,» sier Maren. Trym forteller at de ble overrasket da de kom til Nord-Østerdal og forsto at det var mye man kunne delta på:

Ja, det er egentlig kjempebra. Jeg var overrasket. Folk synes det er rart når vi sier det her oppe, at det er så sentralt. Vi hadde ikke kino i [navn på stedet de bodde før]. Vi hadde ikke sykehus i [navn på stedet de bodde før]. Vi hadde vel kulturhus, men det skjedde jo aldri noen kulturarrangementer. Her skjer det ting hele tiden. Det er masse å dra på, utstillinger, og det kommer stand-up-show, og det kommer teater, og det kommer konserter. Så jeg har ikke noe å klage på.

Også Hedda og mannen er overrasket over de mange aktivitetene de kan delta på etter at de flyttet til Tinn. De er overrasket over det store tilbudet.

Vi er jo på mye som skjer. Av historiefortellinger og alt som skjer på en måte nedi Rjukan. For her er det veldig rikt på krigshistorie. Så vi følger liksom med og henger på. Og har fått masse nye venner. Jeg meldte meg inn i en lesegruppe. Og så har jeg jo involvert meg i sånne lokale frivillighetsgrupper. Så jeg er blitt veldig kjent med det. Og plutselig så dukka det opp sånne kunstmiljøer jeg ikke visste om. Så det åpner seg liksom hele tiden veldig mange sånne fine ting ... Så det er jo ikke bare at man trenger en butikk eller en kafé, på et sted.

Eksempelene som nevnes her, illustrerer en positiv overraskelse over hvor mange tilbud som faktisk finnes, til tross for at man har flyttet til et mindre sted.

Informantene forteller også om hva de savner etter at de flyttet. Eva og Nils i Vang kjenner av og til på at det hadde vært fint med en restaurant i nærheten. Samtidig tenker de at de fikk gjort nok av dette i byen, og at dersom de virkelig ønsker seg et restaurantbesøk, kan de reise dit.

Gro, som selv har jobbet med matopplevelser tidligere, kan noen ganger savne flere spisesteder i Bykle. Hun er også vant med å kunne gå på konserter eller andre arrangement, også midt i uka. Hun reflekterer over at det kanskje finnes noen kulturelle forskjeller når det gjelder behovene for slike tilbud. Som en som har vokst opp i byen, har hun andre erfaringer og preferanser enn de lokale.

Ole som er 70 år, har flyttet fra byen til Oppdal sammen med sin kone. Han mener at generelt er kulturtilbudet dårligere der han bor nå. Han savner restauranter og kjører til byen for å gå på kino.

Det er klart at det generelle kulturelle tilbudet er mye dårligere. Vi får noe, men vi får absolutt ikke alt. Det er ikke veldig mange restauranter på Oppdal. Så vi kjører jo til byen. Vi kjører til byen for å gå på kino.

Selv om Ole og kona savner enkelte aspekter av bylivet, viser han også en viss aksept for situasjonen. Han fremhever at flyttingen til Oppdal gir dem enkelte goder, selv om det ikke oppfyller alle behovene de hadde i byen. Dette kan tolkes som en evne til å tilpasse seg et nytt miljø, hvor han aksepterer de lokale begrensningene, men samtidig finner alternative løsninger, som å oppsøke byen for å dekke spesifikke ønsker og behov.

Annette forteller at hun sjelden benyttet seg av kulturtilbudene da hun bodde i byen, og hun føler derfor ikke noe behov for å ha dem lett tilgjengelig i Folldal der hun bor nå. Hun synes det er hyggelig å dra på en musikal eller ta en tur på pub, men foretrekker heller å ta toget til byen for slike opplevelser og reise tilbake til Folldal når helgen er over.

Gry kunne ønske at det fantes konseptcafeer på Røros, for eksempel raw food eller et fransk bakeri. Dette kan peke på en lengsel etter en mer internasjonal eller moderne kulturdimensjon, selv på et mindre sted som Røros.

Eksempelene som er nevnt over viser at informantene er bevisste på hva de har gitt avkall på ved å flytte, men uttrykker samtidig tilfredshet med valget de har tatt. Med en pragmatisk tilnærming har de tilpasset seg situasjonen og ser byen som et alternativ når behovet melder seg.

4.2.3 Helsetjenester

Når det kommer til helsetjenester, er informantene litt delte. Det er ikke så mange av dem vi har snakket med som har spesielle helseplager, men bruker fastlegen når det er behov. Enkelte nevner at det er uvant med en noe lengre reisevei til fastlegen, enn hva man hadde i byen, men det løftes ikke frem som noe problem. Snarere kan tilgangen til fastlege være mer utfordrende med tanke på ventetid. For eksempel er det få fastleger i Hol, forteller Helge, noe som har skapt utfordringer med utsettelse: «Det er vanskelig her. Jeg har prøvd å få time hos fastlegen min i flere år. Jeg har hatt time, men så har den blitt utsatt».

Blant dem som trenger oppfølging fra spesialisthelsetjenesten, eller ved akutte tilfeller som fastlegen eller legevakten ikke kan bistå med, kan reiseveien oppleves som lang. Et eksempel er Maren som forteller at hun har en helseplage som gjør at hun må følges opp av spesialisthelsetjenesten i byen, noe som medfører en del kjøring i bil. Dette slapp hun å bruke tid på da hun bodde i byen, men hun synes at flyttingen til Røros uansett er verd det.

Gry påpeker at helsetilbudet er begrenset på grunn av avstanden til spesialister, men hun opplever det ikke som et stort problem. På Røros finnes det et lite sykehus, mens

man må reise til Trondheim eller Tynset for mer omfattende behandling. I tillegg har de tilgang til et fastlegesenter og en helsestasjon lokalt.

Hege opplever at med hensyn til legevakt og fastlege er tilbudet i Hemsedal bra, men at det er langt å reise når man må bruke spesialist. Dette var utfordrende da det ene barnet ble akutt syk og de måtte reise helt til byen. Selv har hun en skade som hun for tiden får behandlet av privat helsetjeneste, nettopp fordi reiseveien til byen er lang. Hun påpeker at det er jo ikke alle som har råd til det, og at hun derfor føler seg privilegert: «Og for min del har jeg hatt helseproblematikk, og da må jeg faktisk til Oslo. Så jeg er veldig glad for privat helsehjelp, for da får jeg det. Sånn sett føler jeg meg privilegert at jeg har det».

Linda er også inne på det med reisevei. Hun uttrykker at hun opplever det som «provoserende» å måtte bruke 5-6 timer på å reise til byen for en MR-undersøkelse som tar mindre enn 15 minutter. Hun nevner imidlertid at det for tiden jobbes med å etablere et MR-tilbud i Ål, noe som kan gjøre situasjonen enklere i fremtiden.

Anette forteller at hun sjelden har behov for lege og derfor synes det er vanskelig å vurdere helsetilbudet i Folldal. Hun nevner derimot at det en periode var mangel på tannleger i området, noe som gjorde at hun måtte reise til Oppdal for tannbehandling. Selv om reisen tar 50 minutter, opplever hun dette som helt uproblematisk.

Enkelte nevner lokale tilbud som har kommet de seneste årene. Blant annet har de fått mammografimaskin i Hallingdal, mens det før kom en mammografibuss dit hvert annet år. Det er godt å slippe å reise helt til Rikshospitalet for å få gjort undersøkelsen. De har også fått jordmor, noe de ikke hadde der før. Linda, som gjennom jobben sin har kontakt med folk med ulike helseproblemer, skryter av et lavterskeltilbud innen psykisk helse som de har der.

Til tross for utfordringene med reisevei og enkelte begrensninger i det lokale helsetilbudet, er det få som ser dette som en avgjørende ulempe ved å bo på et mindre sted. Informantene viser en evne til å tilpasse seg og verdsette det som finnes, samtidig som de erkjenner de praktiske begrensningene ved helsetilbudene utenfor byene.

4.2.4 Annet

Tilgangen til kollektivtransport og nærhet til varer og tjenester er blant de største forskjellene mange opplever når de flytter fra byer til mindre steder. Mens byer ofte tilbyr hyppige avganger med kollektivtransport og et bredt utvalg av butikker, kan livet på mindre steder kreve en helt annen grad av planlegging og tilpasning.

Gro kom flyttende fra en by i Nord Norge. Hun var vant til å ha tilgang til kollektivtransport. Det var en stor forandring da hun flyttet til Bykle. Hun sier at her er det stort sett skolebusser som går.

Eva og Nils vurderte også Hallingdal som et alternativ da de bestemte seg for å flytte fra byen, blant annet på grunn av togforbindelsen dit. Til slutt valgte de likevel Valdres, og de synes at Valdres-ekspressen har hyppige nok avganger til å dekke deres behov.

Oskar i Os er en annen informant som deler sine erfaringer med kollektivtransport. Der de bor, går det sjelden busser, noe som gjør at de er avhengige av bil for å komme seg til jobb og andre aktiviteter. Selv om det finnes en togforbindelse fra Os til Røros, bruker han den sjelden, ettersom han uansett må kjøre bil til togstasjonen.

Gro nevner også en annen utfordring som hun var uforberedt på og det er handling av varer. Om TV-en ryker og du må kjøpe ny, må man kjøre i tre timer for å komme til en elektronikkbutikk. Å kjøpe møbler, for eksempel, må planlegges og man må beregne god nok tid til at leveransen kommer frem. Dersom man er uheldig å må returnere en vare, må man beregne enda flere uker før feilen blir rettet opp. Dette er en stor forskjell fra da hun bodde i byen.

Disse erfaringene viser hvordan hverdagen på mindre steder krever både planlegging og en evne til å tilpasse seg, særlig når man er vant til byens umiddelbare tilgang på ulike butikker og transportmuligheter.

4.3 Den sosiale dimensjonen

Det å flytte til et nytt sted uten å kjenne noen kan oppleves som ensomt i begynnelsen. En av informantene har fortalt at han måtte dra til nærbutikken hver dag for å se folk. Likevel, viser intervjumaterialet, at de fleste har etablert et sosialt nettverk etter hvert. De vi har snakket med har etablert vennskap med andre tilflyttere, men også fått venner gjennom jobben, felles interesser eller frivillig arbeid og dugnad.

4.3.1 Andre tilflyttere

En del av informantene vi har snakket med har nevnt hvordan de har lettere blitt kjent med andre tilflyttere enn folk som har bodd i området i lang tid. Dette kan ses som en naturlig konsekvens av at denne gruppen har et større behov for å etablere nye sosiale nettverk enn de som har vokst opp på stedet.

Da Hege og familien flyttet til Hemsedal, bestemte de seg for å være åpne og imøtekommende overfor folk de møtte. Det kan være krevende å være ny på et sted, men hun tror man må gjøre en innsats selv: «Men da gikk vi liksom inn for å være veldig sånn, hei, og dette er oss ... Å presentere oss selv da. Men vi opplevde også at det er veldig mange som er sånn her». Etter bare tre uker i barnehagen inviterte en annen familie som også var tilflyttere dem på middag.

At tilflyttere finner hverandre, er også Vegar og Vildes erfaring fra Vang. De erfarer at de fleste som de møter på lokale arrangementer er andre tilflyttere, og disse personene har

etter hvert blitt det viktigste sosiale nettverket. Som tilflyttere deler man et ønske om å delta på aktiviteter i bygda. I tillegg har de blitt kjent med folk på sin egen alder som har flyttet hjem for å ta over et gårdsbruk.

Linda erfarer at mange på hennes alder har flyttet fra Ål og derfor har hun ikke så mange lokale venner. Det har ikke vært så lett å bli kjent med lokale. Hun har blitt kjent med folk gjennom Facebook-grupper og tilfeldige møter, som da hun oppdaget at en gammel klassevenninne bodde i nærheten.

Ja, men de fleste jeg kjenner er jo ikke herifra. For det er ikke så lett. Der er hallinger litt sære, og så tror jeg det er mange som har flyttet ut, så det er ikke så mange på min alder igjen her. Men jeg har fått en del venner. Og ved en tilfeldighet så har jeg en kollega som så at jeg var venn med en hun kjente på Facebook, og hun lurte på hvordan vi kjente hverandre. Vi gikk på barneskolen sammen. Så vi har jo tatt opp kontakten igjen.

Oskar og samboeren har også blitt kjent med folk på sin egen alder gjennom samboerens bekjenskaper fra skolen hun gikk på i ungdommen. De har også fått venner gjennom jobben.

De gikk liksom i parallellklasse, men året før vi flyttet opp hit så møtte vi dem tilfeldigvis på butikken og stoppet for å si hei. De hadde også flyttet tilbake nylig, så de følte vel at der har vi noen som på en måte er i samme båt da og så har vi jo blitt kjent med folk gjennom jobb.

Dugnadsarbeid i grenda og medlemskapet i historielaget har ført til at Helge har blitt kjent med mange i Hol, og ikke bare tilflyttere, men etablerte. Å samarbeide om prosjekter til det beste for fellesskapet er viktig for å knytte folk sammen, erfarer han.

Maren erfarte at det gikk fort å etablere et sosialt nettverk på Røros fordi det er så mange andre tilflyttere der. På Røros har tilflytermiljøet vært en viktig base for Maren, men hun har også blitt inkludert av lokale som har vist henne nye miljøer, ikke minst har deltakelse i en frivillig organisasjon gitt henne et stort nettverk. Men også kollegaer på jobben hennes har vært viktige for henne.

Jeg er jo på en måte vant til å flytte til nye steder uten å kjenne noen, så jeg har jo ganske lett for å lage meg nettverk på nye steder. Men så er det litt sånn flaks, fordi på det stedet jeg begynte å jobbe på, så var det også to andre jenter på min alder som begynte akkurat samtidig, så vi ble veldig fort en gjeng. Og så hadde jo de venner på hver sitt hold, og så ble det bare en større og større gjeng ut av det da. Så jeg føler ikke jeg mangler noe sosialt her i det hele tatt, det er heller motsatt fra før egentlig. Mye større nettverk her enn ellers.

Hundekjøring og en felles interesse av å ferdes i fjellet, har gjort at Anette har blitt kjent med andre tilflyttere. Hun forteller at de lokale er veldig hyggelige, men at de har allerede etablerte nettverk som går langt tilbake. Derfor er tilflytterne mer avhengige av hverandre for å få et sosialt fellesskap.

Og så er det litt med at den som er fra plassen, de har jo folk fra før. Så det er jo ikke det at de er antisosiale. De er jo kjempetrivelige og veldig imøtekommande. Men det er jo noe med det når du har det du trenger. Du har ikke noe behov for å liksom invitere en ny person på alt mulig. Så det er litt lettere, tror jeg, for oss innflytterne. Vi har litt mer den føleren ute, for vi er liksom avhengig av hverandre da.

Noen av de yngre informantene opplever at det er lettere å skaffe seg et godt nettverk i fjellkommunen de har flyttet til enn i byen. Maren som flyttet til Røros, har bodd lenge i byen. Hun mener at det er vanskeligere å få et nettverk i storbyen, fordi sammenlignet med Røros blir man veldig anonym.

Men jeg tror det er vanskeligere i storbyen å få seg nettverk, fordi man er så liten og anonym. Men her er det veldig synlig når man ser jevnaldrende, og så er det veldig lett å spørre om man vil være med å gå tur, eller dra og klatre, eller svømme, eller ...

Hun forklarer at det er veldig mange på Røros i samme situasjon som henne og da er det lettere å ta kontakt. I byen hadde man kanskje blitt sett rart på, men her på Røros er det mer normalt, sier hun. Det samme uttrykker Gry som mener at på Røros er det enkelt å møte andre i samme aldersgruppe som har flyttet dit av samme grunn som henne.

Selv om det sosiale livet på mindre steder kan kreve innsats og tilpasning, opplever mange at det er mulig å bygge gode nettverk, særlig blant andre tilflyttere. Felles aktiviteter, deltakelse i lokalsamfunnet, og en bevisst innsats for å være åpne og imøtekommande ser ut til å ha vært viktige faktorer for å skape et sosialt liv på det nye stedet.

4.3.2 Lokalsamfunnet

Det er flere av dem vi har snakket med som har svært positive erfaringer med å komme som ny til bygda. Imøtekommenhet, hjelpsomhet og velvilje er ord som brukes om møtet med de lokale i bygda.

Helge beskriver folka på stedet som «eventyrlige» og at han aldri kommer til å flytte fra Hol. Han har blitt veldig godt tatt imot og fått et stort nettverk.

Det eneste som har overraska meg er jo altså velviljen til folket. På superkort tid har jeg fått større nettverk enn jeg egentlig har hatt på 30 år. Ja, de er spesielt velvillige og når du er en velvillig sjel sjøl ... Jeg prøver å bidra så mye jeg kan, ikke sant.

I Trysil opplever Thomas at folk er trivelige og det han kaller «nedpå».

Jeg synes folk er så trivelige og nedpå. Ikke høytidelige. Men jeg tenker at det er en opplevelse av at vi bor her og at vi hører til sammen. Mens i Oslo, eller andre store steder, har de fleste sin egen klikk fra før. Det er ikke noe særlig behov for å prate med andre folk da.

Rett etter flyttingen ble Trym og familien invitert til en juletreffest på samfunnshuset. Opplevelsen var annerledes og til å begynne med litt overveldende, men de ble varmt tatt imot og opplevde at folk hjelper hverandre på en måte de ikke var vant til fra før. Under pandemien knyttet de spesielt sterke bånd til en annen familie på deres egen alder, som hadde barn på samme skole. I tillegg har deltakelse i musikklaget og ny jobb i kommunen bidratt til å styrke det sosiale.

Jeg kjente jo knapt den ene naboen som bodde to meter fra huset mitt. Vi hadde aldri vært på middag til hverandre eller noe sånt. En dag etter at vi flyttet inn var vi invitert til fest på samfunnshuset som ligger rett bak den knausen der (...) Og da var det sånn at vi kommer inn der og alle har med seg tallerkener og bestikk hjemmefra. For det er sånn man gjør her da. Man har med ting selv og spiser. Alle har med en liten rett hver. Sånn har det vært hele veien. Det har ikke vært noen problemer. Vi har blitt kjent med folk og alle hjelper hverandre. Det var uvanlig fra der vi kom fra. Ikke på samme måte i hvert fall.

Også Elin berømmer hjelpsomheten hun har møtt i bygda. Da hun akkurat hadde flyttet dit, fikk hun motorstopp.

Det er et veldig bra miljø her, synes jeg. Jeg husker jeg kjørte tidlig på morgenen på vinteren. Det var helt mørkt og glatt og greier. Og så kom jeg litt forbi [navn på sted]. Og så døde bilen min. Alle stoppet! Og så ble jeg kjørt dit jeg skulle, og hjem igjen. Og når jeg kom hjem, så var bilen fikset. Ja, eller den ble hentet til verkstedet, så de fikk den. Og så ble jeg kjørt til verkstedet, så jeg fikk hentet den hjem.

Hedda opplever folka i bygda som inkluderende og at det er et trygt og godt miljø i Tinn.

Det er veldig sånn inkluderende, da. Du føles som at du bare er hjemme og er i ett med folk, liksom. At det stemmer kanskje på sånne verdier og det er trygt og godt. Alle hjelper alle. Eksempelvis så skulle jeg vaske bilen, og så ringer jeg en bekjent [for å få vite hvor det var en vaskehall], og så sier han at jeg kan komme til hans garasje. Og han hadde satt frem høytrykksspyler og svamper ... Det er som å være en del av en så stor familie. Og det er alltid plass igjen når noen skal sove over. Alltid noe mat ekstra. Vi trives veldig godt med det.

Det føles ekstra trygt å bo på et mindre sted fordi folka rundt en passer på. Et eksempel er da Gry hadde reist på sommerferie og glemt å lukke verandadøra hjemme på Røros. Hun forteller at naboen varslet om dette og fikk døra låst. Dette mener hun ikke hadde skjedd i byen.

Et annet eksempel er trygghet med hensyn til barnas sikkerhet. På 17. mai og andre store arrangementer i byen var Hege ofte stresset fordi hun hele tiden måtte passe på hvor barna var. I Hemsedal går barna på en liten skole, og alle vet om hverandre.

På 17. mai ble jeg stresset over å følge med på 3-åringen og 4-åringen, så du ikke mistet noen. Nå som vi er på [navn på skole i Hemsedal] så er jeg sånn: Alle vet jo hvem barna

mine er. Jeg er sikker på at de kan løpe på den andre siden av skolen og jeg vet at det er noen som ser dem og som passer på dem. Så det er noe med den tryggheten ved et lite miljø.

Fredrik opplever en annen tillitt til folk, enn hva han var vant med i byen.

For eksempel så hadde vi en del gress utenfor, og jeg er ikke så glad i å ha gress fordi det tiltrekker sauer og kyr. Særlig sauer kommer og legger seg helt inntil. Så vi bestemte oss for å kjøpe en matte, eller duk som dekker over gresset, slik at vi kunne legge lyng oppå. Da stanset vi veksten av gresset. Nede i bygda er det en blomsterbutikk som selger slike duker. Da jeg skulle kjøpe en rull, sa de: 'Ta med deg rullen, og si hvor mye du har brukt.' Det viser en tillit som er ganske annerledes enn det man opplever i byen.

Anette uttrykker at der hun bor, i Folldal, er terskelen for sosial kontakt lav, noe hun setter pris på. Hun setter pris på små bygdesamfunn hvor «døra er åpen» og man bare kan stikke innom. Hun liker det at ikke alt må planlegges og organiseres: «Jeg sier til alle at døra er åpen, ser du at jeg er hjemme så bare kom. Jeg har kaffe».

Gro opplever at stedet hun bor i Bykle er lite, men akkurat stort nok til at man kan etablere en sosial krets. Hun har erfart at det er et fint sosialt miljø der. Det er ikke så mange organiserte fritidsaktiviteter på stedet der hun bor, så hun har for det meste blitt kjent med folk gjennom jobben. Det er ikke så mange som flytter dit, så man blir nokså synlig under så små forhold, men dette opplever hun som positivt. Mange er nysgjerrige på hvem du er, og det er stas når det kommer nye flyttende til kommunen.

Thomas og familien som har flyttet til Trysil, er ikke så mye sammen med folk fra bygda utenom på 17. mai og fester som arrangeres i grenda, eksempelvis den årlige sommerfesten. Dette er hyggelige arrangementer som de setter stor pris på. I tillegg er Thomas med i jaktlaget. Thomas sier at de er veldig mye sammen med andre mennesker, men at det for det meste er venner og familie som kommer på besøk til dem i Trysil.

Samtidig viser intervjuene at noen har opplevd utfordringer med å integrere seg sosialt og har erfart lokalsamfunnet som lukket. Enkelte informanter mener at innflyttere kan møte en viss grad av motstand.

Og de jeg snakker med, som vi har blitt kjent med her oppe, de sier: Er det sånn her enda? Så de er liksom litt overrasket selv. Ja, noen blir jo skikkelig flau over det. Så jeg vet ikke hvor lenge jeg er nødt til å bo her for at jeg skal liksom være akseptert på en måte.

Vegar forteller at han har forsøkt å bli kjent med folk, men at det er vanskelig. Han har følt seg veldig ensom til tider.

Jeg føler jo selv at jeg prøver å bli kjent med folk, eller generelt har jeg prøvd å komme meg inn i forskjellige miljøer. Og så er de positive en liten beta, og så trekker de seg. Og da ... sier jeg noe gærent, eller gjør jeg noe gærent? Nei, jeg vet ikke.

Samtidig, når han tenker etter, så tror han ikke at de ikke er interessert, men at de lokale som har bodd her hele livet allerede har sitt nettverk. Imidlertid har de blitt kjent med et yngre par som bor på nabogården, et fellesskap de setter stor pris på.

Oskar forteller at han ikke har bodd så lenge på Os og dermed ikke fått et stort nettverk enda, men han ser potensialet, noe som er fint å kjenne på. Samtidig, kommer han fra en stor by på Østlandet og føler seg litt på utsiden. Han forklarer: «Folk som er oppvokst her, de kjenner hverandres foreldre, hverandres fettere og kusiner. De har på en måte en sånn inngrodd bekjentskap med hverandre på kryss og tvers, at du kommer aldri til å komme helt dit».

Noen informanter, som Maren, mener at det kan ta lang tid å bli akseptert fullt ut, særlig på steder som tiltrekker seg mange midlertidige tilflyttere. Maren mener det er to typer rørosinger, enten er de veldig åpne og inkluderende og synes det er morsomt å bli kjent med tilflyttere, eller så er de på ingen måte imøtekommande og liker ikke at folk flytter hit. Hun tror det kan skyldes den store gjennomstrømmingen av folk på turiststeder og at man forventer at en ikke blir boende der.

4.3.3 Eget initiativ

Når man flytter til et nytt sted kreves det en egen innsats for å bli kjent med folk og bygge sosiale nettverk. En inngang til det sosiale i fjellkommunen har for flere vært frivillig arbeid, idrettslag og historielag.

Barn og deres aktiviteter, som ski og klatring, gir ofte en anledning til å engasjere seg lokalt og å bli kjent med andre på stedet. Det å bygge et sosialt nettverk kan virke noe mer krevende for dem som ikke har barn, slik Vegar og Vilde forklarte.

Hege og mannen har blitt kjent med mange i Hemsedal gjennom barnas skole og frivillig arbeid. De er blant annet sterkt engasjert i sportslivet i bygda. De har også opplevd naboer som imøtekommande og nysgjerrige og alle hilser på hverandre. Det var de ikke vant med fra byen.

Vi flyttet i [måned]. Men så hadde vi slått av en prat, folk kom innom og ønsket oss velkommen og vi møtte dem i gaten. Og selv om vi er på vei til barnehagen, så stopper vi for å si hei til Kari.

For å etablere et vennenettverk bestemte de seg tidlig for å selv ta initiativ til å møte folk: «Det tok litt tid for å skjønne hvem er med hvem. Hvem kan vi invitere sammen? Hvem kjenner hverandre litt fra før? Hvem er veldig gode venner fra før?». Samtidig er ingen av

de Hege anser som sine nærmeste venner oppvokst i Hemsedal, de er tilflyttere slik som dem. De lokale har allerede etablert sine grupper, noe hun opplever som helt naturlig.

Linda forteller at det kan være vanskelig å bli kjent med folk på sin egen alder, særlig fordi hun ikke har barn og møter andre unge voksne i den sammenhengen. Men hun mener man må gjøre en innsats selv. Hun har i mange år engasjert seg i frivillig arbeid, noe hun fortsatte med etter at hun flyttet til Ål.

Helge mener at det beste med Hol er folkene som han beskriver som imøtekommande og velvillige. Han ble meldt inn i historielaget av naboene sine første gangen han traff dem. Denne handlingen ga ham en umiddelbar tilgang til det sosiale livet i bygda og viser en aktiv vilje fra lokalsamfunnet til å inkludere nye innflyttere i felles aktiviteter.

Alt i alt viser informantenes erfaringer at det å flytte til mindre steder krever en aktiv innsats for å bygge sosiale nettverk og bli kjent med lokalsamfunnet. Frivillig arbeid, sportslige aktiviteter og engasjement i lokale lag og foreninger har for mange vært viktige innganger til det sosiale livet.

4.4 Arbeidssituasjonen

Et jobbtilbud eller ønsket om en ny arbeidssituasjon kan ofte være en viktig motivasjon for å flytte. I en del bransjer har det også blitt langt mindre viktig å bo i nærheten av arbeidsplassen og dagens muligheter for hjemmekontor og avstandsarbeid har gitt disse arbeidstakerne større valgfrihet i hvor de bosetter seg. I dette delkapittelet ser vi nærmere på hvordan arbeidssituasjonen har påvirket informantenes beslutning om å flytte, både som en direkte motivasjon og som en nødvendig forutsetning for noen. Samtidig ser vi også på hvordan flere har vist risikovilje ved å flytte uten å ha en avklart arbeidssituasjon på forhånd.

4.4.1 Jobbtilbud

Et mindretall blant informantene oppgir at eneste grunnen til at de flyttet til fjellkommunen var et jobbtilbud. Linda flyttet til Ål i Hallingdal fordi hun fikk jobb der. Ja ny jobb var faktisk den eneste grunnen til at hun flyttet: «Sånn helt enkelt, i forhold til det med at man skulle finne bilder og sånt, så synes jeg det var litt vanskelig, for min egentlig eneste grunn var jobb».

Maren, som nå bor på Røros, forteller at det var helt tilfeldig at hun endte opp der. Etter å ha fullført utdanningen sin, fikk hun jobb på Røros. En slektning hadde kjøpt hytte i området, og i forbindelse med en planlagt sommerferie dit, bestemte Maren seg for å undersøke jobbmuligheter i nærheten – noe som til slutt førte til at hun flyttet dit.

(...) jeg hadde jo søkt jobber hele den sommeren etter masteren og så skulle [navn på slektning] hit igjen og så tenkte jeg å se etter hva slags ledige jobber det er. Jeg så den

ledige stillingen på en mandag og så søkte jeg og fikk intervju onsdagen samme uke og så startet jeg mandagen uken. Så det gikk veldig, veldig fort.

Gro som har flyttet til Bykle bodde i en by i Nord-Norge i noen år. Hun ønsket seg sørover igjen og søkte jobb på forskjellige steder på Sørlandet. Hun fikk et tilbud om en stilling i Bykle som hun syntes var veldig spennende. Dette ble avgjørende for at hun valgte å bosette seg der.

For Thomas sin del fikk kona hans et jobbtilbud i Trysil etter at hun var ferdig utdannet. De var ferdige med studier samtidig, men det var hun som fikk jobb først. Da var det naturlig at han fulgte med til Trysil.

Gry var også på jakt etter en jobb når hun valgte å flytte, og det var et jobbtilbud som ledet henne til å flytte til Røros. Hun sier: «*Det var for jobb. Ja, kun for jobb. Jeg søkte på jobb i hele landet fordi det er vanskelig å få jobb*». På spørsmål om hvilke andre steder hun søkte jobb svarer hun: «*Hele Norge. Alt mellom Kristiansand og Kirkenes*».

Den primære drivkraften for flytting, kan være jobb, særlig når arbeidsmarkedet er utfordrende. Eksemplene viser at mobilitet kan være nødvendig i jakten på arbeid og at det ikke nødvendigvis er stedet som blir det avgjørende elementet i flyttingen. Å bli kjent med stedet og tilpasse seg den nye situasjonen, kommer som en etterfølgende prosess.

4.4.2 Fjernarbeid

Flere informanter har beholdt jobbene sine i byen ved å inngå avtaler om fjernarbeid. Nils kunne fortsette i den jobben han hadde i byen. Det var ikke noe problem for arbeidsgiver at han startet med fjernarbeid. Dette var etter koronapandemien og det med hjemmekontor var noe man hadde vent seg til og erfart at fungerte. Muligheten til å ha hjemmekontor er viktig for ham. Når man er ferdig med jobben, er det bare å ta på seg skiene eller skoene og gå rett ut på tur. Det er den umiddelbare tilgangen til naturen han verdsetter. Han er på kontoret i byen en til to ganger i måneden. Etter fem år på hjemmekontor vurderer han nå å søke jobb der han bor, slik at han blir en del av et sosialt miljø.

Også Trym beholdt jobben han hadde i byen da han flyttet til Nord-Østerdal. Arbeidsgiveren og Trym fikk til en hjemmekontorløsning og de hadde en gjensidig avtale om at de skulle prøve det ut og være åpne med hverandre hvis de ikke var fornøyd.

Vegar som har flyttet til en kommune i Nord-Gudbrandsdal fikk en avtale om fjernarbeid i ett år. Hvis de ikke flyttet tilbake til byen etter dette året, måtte han søke ny jobb, noe han også gjorde.

Som vi ser her, var noen av arbeidsgiverne positive til langtids fjernarbeid, mens Vegars avtale mer begrenset, kun ett år, før han måtte finne en lokal jobb. Hvis man flytter til en

fjellkommune, og ønsker å beholde jobben man hadde i byen, kan fleksibiliteten for fjernarbeid variere mellom arbeidsgivere.

Eksempelene som her er nevnt viser at fjernarbeid har gjort det mulig for mange å beholde jobben sin i byen etter flytting, selv om fleksibiliteten varierer mellom arbeidsgivere. Fordelene med fjernarbeid, som umiddelbar tilgang til naturen, trekkes frem som viktige, men samtidig kan det sosiale aspektet være en utfordring, noe som får enkelte til å vurdere lokale jobber. Dette viser at fjernarbeid kan være en god løsning for mange, men at det også krever balansering av både jobbmessige og sosiale behov.

4.4.3 Selvstendig næringsdrivende

Å etablere seg som selvstendig næringsdrivende krever tid og nettverksbygging. Både Eva i Vang og Hege i Hemsedal forteller om det å komme inn i markedet lokalt. Begge har erfart at bedrifter ofte bruker kompetanse som allerede er etablert lokalt. De har derfor måttet bruke tid på å bygge relasjoner til nye kunder.

Men det har sakte, men sikkert gått fint, og fått mye støtte fra de jeg kjenner i det kreative miljøet, de jeg har blitt kjent med. De har jeg fått mye jobb gjennom, som har vært veldig fint. Men man står jo litt på egne bein rundt det da. Det er vanskelig å komme seg inn og å skape et marked.

Det tar tid å skaffe et kundegrunnlag og bygge relasjoner, noe som kan skape økonomiske utfordringer i startfasen. Lavere levekostnader i fjellkommuner sammenlignet med byen, samt en partner med fast inntekt, har vært avgjørende for flere som driver egen virksomhet. Disse faktorene gjør det lettere å håndtere økonomisk ustabilitet i oppstarts- eller etableringsfasen.

Mange selvstendige velger å benytte seg av næringshager eller kontorfellesskap for å være en del av et sosialt og profesjonelt miljø i arbeidshverdagen. Slike fellesskap, som i Os og Hemsedal, gir ikke bare praktiske arbeidsplasser, men også muligheter til å knytte kontakter og dele erfaringer med andre. Oskar forteller at siden han driver firmaet sitt alene, er det hyggelig å ha et sted å gå til og omgås andre i hverdagen. Han leier kontor plass i et fellesskap på Os. I Hemsedal er det etablert et kontorfellesskap hvor selvstendig næringsdrivende kan leie plass. Her er leien noe redusert pga. at kommunen står for litt av kostnaden. Hege forteller at det er billigere å leie kontor i Gol, men da får hun en halvtimes lenger reisevei til kontoret, noe hun ikke ønsker. For henne er en av de viktige gevinstene ved å flytte til Hemsedal at hun har kort vei til alt, sparer tid og kan bruke den på friluftaktiviteter.

Å etablere seg som selvstendig næringsdrivende krever tid, nettverksbygging og relasjonsbygging for å skaffe kunder, noe som kan by på økonomiske utfordringer i starten. Mange benytter seg av kontorfellesskap for å knytte kontakter og dele erfaringer, samtidig som slike fellesskap gir et sosialt og profesjonelt miljø. Lavere levekostnader i

fjellkommuner og støtte fra det lokale miljøet gjør oppstartsfasen mer håndterbar, selv om etablering fortsatt kan være krevende.

4.4.4 Å ikke ha jobb

På bakgrunn av intervjuene kan det virke som at tilgang til ledige stillinger varierer mellom fjellkommunene og sektorer. Enkelte informanter har inntrykk av at det ikke er vanskelig å få jobb, mens andre opplever det motsatte.

Det kan virke som det er enklere å få jobb i noen kommuner, spesielt innen helse- og sosialsektoren, mens det kan være vanskeligere i andre, særlig for dem uten formell utdanning.

Et annet forhold som tematiseres i intervjuene er at forventninger om jobbmuligheter ikke alltid stemmer med virkeligheten. Vegar og Vilde hadde fått inntrykk av at det var lett å få jobb i Nord-Gudbrandsdal, men opplevde at dette ikke stemte.

At alle som vil ha jobb, får jobb. Det er ikke noe problem å få jobb, for her er det et kjempeproblem å få nok folk til å søke jobb. Så tenkte vi at vi kommer med godt pågangsmot og god arbeidsmoral, og vil ha jobb.

Dette skapte usikkerhet og frustrasjon. De nevner at muligens spiller lokale nettverk og kjennskap en større rolle i ansettelsesprosesser her, enn i byen. Vilde opplever at kompetanse alene ikke alltid er nok for å få jobb. Selv om hun har relevant faglig og profesjonell erfaring, opplever hun utfordringer fordi hun ikke har en lokal tilknytning som arbeidsgivere verdsetter. Vegard på sin side opplevde på et jobbintervju at det ble stilt spørsmålsteget ved at han hadde skiftet jobb omtrent hvert tredje eller fjerde år. Han fikk inntrykk av at han derfor ble ansett som en litt flyktig person, som ikke slo seg til ro i en jobb. Men, slik han ser på det, og er vant med fra byen, er at det er helt vanlig å ha en viss jobbrotasjon, ikke minst for å utvikle egen kompetanse.

Vegar nevner nettverk, de riktige kontaktene, og pågangsmot som viktige faktorer for å få seg jobb. Selv fikk han ikke jobb før han sendte en åpen søknad etter at han hadde blitt gjort kjent med via nettverket sitt at det var en stilling som snart skulle lyses ut.

Ja, det er sånn det funker her. Man må liksom ha de riktige kontaktene, rett og slett. Jeg sendte en åpen søknad med en gang. Jeg sa bare at [navn på bekjent] anbefalte meg å sende deg en mail, her er min CV, vær så god, liksom. Og så kom jeg på intervju, takk og pris.

I tillegg lyses ikke stillinger ut via Finn.no, nødvendigvis, men på lokale Facebook-grupper. Slike grupper blir man ikke kjent med før man har bodd der en stund og absolutt ikke før man flytter. Det betyr at det for folk som vil flytte dit lett kan bli at man ikke får nødvendig informasjon om utlyste stillinger.

Flere informanter tar opp temaet sesongarbeid. De som bor på turistdestinasjoner, opplever at det er flust med sesongbaserte stillinger, men det er vanskelig å få jobb når sesongen er over. Sesongjobb blir også trukket frem som litt problematisk siden det ikke er rom for å legge av nok penger som man kan leve av resten av året.

Enkelte av informantene har vært i kontakt med Nav lokalt i forbindelse med å søke arbeid. Vilde har hatt dialog med Nav-kontakten, men det har ikke ført til noe. Hege i Hemsedal har snakket med en karriererådgiver i kommunen, men syntes ikke hun fikk særlig hjelp der.

Det er store variasjoner i næringsstruktur og arbeidsmarked mellom fjellkommunene. For eksempel har en kommune som Røros et relativt variert næringsliv, mens andre kommuner, som Trysil, i større grad er avhengige av én enkelt nøkkelnæring. Dette påvirker hvordan kommunene møter mulige tilflyttere, deres yrker, kompetanse og preferanser for arbeid. I tillegg kan det være utfordrende for tilflyttere at mange stillinger formidles gjennom uformelle kanaler. I flere kommuner, særlig der næringsliv og turisme dominerer, preges arbeidsmarkedet ofte av sesongarbeid. Dette gjør det vanskelig å tilby helårsarbeidsplasser, noe som kan være en betydelig utfordring for tilflytting og bosetting.

4.4.5 Konsekvenser av å ikke få jobb

En av informantene trekker frem konsekvensene ved at man ikke får seg jobb på stedet man har flyttet til, og hvor kritisk det er at begge i et parforhold får seg jobb da én inntekt ikke er nok til å dekke levekostnadene for begge. I verste fall må de flytte tilbake til byen, sier Vegar, eller kanskje til et større tettsted. Verken Vegar eller Vilde vil flytte fra Nord-Gudbrandsdal, men ser ingen annen utvei dersom Vilde ikke får jobb.

Det følger ikke bare økonomiske konsekvenser av det å stå utenfor arbeidslivet. Det påvirker også selvfølelse og trivsel. Det er viktig å føle seg «nyttig», at man bidrar til noe i samfunnet, og slipper å leve på støtte fra Nav.

For meg er det viktig å ha en jobb. Ikke nødvendigvis at jeg er en daglig leder, eller hva som helst. Men bare det å ha en jobb, så jeg føler at jeg kan gå til noe og si at jeg jobber. Du er virksom, liksom. Jeg er virksom.

Det å ikke ha jobb kan oppleves stigmatiserende. Vilde forteller at hun gjerne vil begynne på en aktivitet hun liker nede i bygda, men kjenner på en sterk vegring fordi hun synes det er vanskelig å møte andre og i en bli-kjent-fase fortelle at hun ikke har jobb.

4.4.6 Karrieremuligheter

De fleste av de vi har snakket med forteller at de ikke er så opptatt av karriere i form av å stige i gradene. Det handler mer om å ha en spennende jobb og en akseptabel lønn.

Da Nils bodde i byen, hadde han uendelige jobbmuligheter. Han trekker frem at man kunne være spesialist på en liten ting, mens her i Vang, må man være litt mer «potet» og akseptere en større bredde i stillingens arbeidsoppgaver. Sammenlignet med hvordan det var i byen, er han mer «låst» i den jobben han har. Tidligere kunne han bytte jobb hvert tredje eller fjerde år, men nå må han venne seg til at han nok blir på samme arbeidssted lenge.

Sånn som jobbmarkedet har utviklet seg de siste årene, så er eneste måten å få reell lønnsøkning å bytte jobb, og den muligheten forsvinner når du flytter på bygda. Da må du ha den lønna du har og kanskje ha null lønnsvekst, reell lønnsvekst. Så du må liksom finne deg i det da.

Maren i Folldal sier at dersom hun skal avansere, må hun flytte, men per nå er ikke dette så viktig for henne. Hun trives med både det faglige og det sosiale på jobben.

Hedda kunne tenke seg å ta en akademisk vei i karrieren sin, men opplever at det blir vanskelig så lenge hun bor på Røros. Hun opplever at det er begrensede jobbmuligheter. Hun kunne tenke seg å skifte jobb, men det er ingen ledige jobber som hun finner interessante.

Selv om man er mest opptatt av å ha en spennende jobb og akseptabel lønn, kan det være begrensede jobbmuligheter og avansementsmuligheter i fjellkommuner. Mens spesialisering og jobbskifte er vanligere i byer, må man ofte akseptere bredere arbeidsoppgaver og mindre lønnsvekst på bygda.

4.5 Boligsituasjonen

Bolig kan både være en motivasjon i seg selv og en helt avgjørende forutsetning for å kunne flytte. I dette delkapittelet ser vi nærmere på hvordan informantene vektlegger ulike egenskaper ved boligene de velger, og det varierer veldig mellom informantene hvor lett eller vanskelig det har vært å finne den boligen man ønsket seg. Noen har brukt leiemarkedet som inngang til det lokale boligmarkedet, og noen har ikke funnet boligen sin enda.

4.5.1 Å eie bolig

Kvaliteter ved boligen

En av de viktigste faktorene for trivsel og et godt liv, ifølge informantene, er å unngå å bo tett eller i et typisk boligområde – nettopp det de ønsket å flytte fra, ikke til. De fremhever verdien av utsikt, en stor tomt, et landlig preg og det å ha naboer, men med tilstrekkelig avstand til å bevare privatlivet.

Informantene legger vekt på ulike aspekter ved boligen, avhengig av deres livsstil og behov. For Elin, som kjøpte hus i Etnedal, var det viktig at boligen var praktisk, at barna fikk egne rom, og at det ikke var for mye som måtte pusses opp. I tillegg var en stor hage avgjørende, siden hun har både hund og katt.

Oskar og samboeren ønsket en eiendom med stor tomt og en landlig beliggenhet, men ikke alt for langt fra venner, treningssenter, kulturtilbud og jobb. De er unge mennesker og setter pris på både det sosiale på Røros og stillheten i Os. Han sier: «Det var både nærhet til sentrum ... vi ville jo på en måte ha det perfekte. Nærhet til sentrum, men borte fra folk. Og på en måte sånne faktorer som egentlig ikke går overens med hverandre».

Mange foretrekker boliger med sjarm og historie, som gamle hus eller gårdsbygg med autentisk arkitektur og særpreg. Thomas uttrykker at hjemmet skal være et sted for sosiale aktiviteter, ikke bare en oppbevaringsplass mellom jobb og fritid, slik han følte det var i byen. Selv om han drømte om et sveitserhus, var det både dyrt og vanskelig å finne. Til slutt kjøpte de et gammelt hus med mye personlighet, en stor tomt og en idyllisk beliggenhet. Thomas beskriver eiendommen slik: «Gammelt hus. Har mye personlighet. Og ligger fint til på en liten bakketopp. Det er liksom jorder helt rundt. Og ser veldig idyllisk ut da».

Helge som har flyttet til Hol i Hallingdal forteller at han alltid har drømt å bo i et lafta hus, og har fått oppfylt denne drømmen. Han snakker entusiastisk om den lokale byggeskikken i Hallingdal.

Det var fjellet altså, men først og fremst så var det ikke nødvendigvis stedet, men eventyrslottet mitt. Jeg elsker denne type hus for det er veldig forskjellig fra hytte til hytte og hus til hus og konsept til konsept når det kommer til både laft og stav. Dette huset her er laftet etter byggeskikkene her.

Flere ønsker å videreføre historien til gamle eiendommer, selv om de ikke lenger er i drift som gårdsbruk. Eva og Nils i Vang liker følelsen av å bygge videre på noe som andre har bygget opp. At gården har en identitet og en historie er en del av den verdien. De ønsker å kjøpe et lite gårdsbruk.

Litt av sjarmen er jo disse gamle husene, det er jo det vi har lyst på. Det er en del av visjonen. Området, vi liker den type estetikk. Sjarmen er i disse gårdsbyggene som har et eget navn, og de har en historie og noe man kan fortsette på.

Trym og familien hadde også lyst på et sveitserhus, men endte opp med noe annet. De fikk kjøpe et relativt stort småbruk for en veldig god pris. Husene på eiendommen er gamle, men eksteriøret har et mer moderne uttrykk. De ser på eiendommen som et prosjekt, og han og familien har brukt mye tid på å pusse opp på småbruket, blant annet et gammelt eldhus. Her har de lagt vekt på å gjenbruke de opprinnelige materialene og

bevare de karakteristiske detaljene i huset, slik som det veggpanelet med brede bord og tømmerveggene.

Et annet forhold som nevnes i forbindelse med kjøp av bolig, er muligheten til å selge det ved eventuell flytting. Dette er noe Oskar påpeker. Selv om de ikke har planer om å flytte fra Os, er det godt å vite at huset ikke er vanskelig å selge videre hvis de skulle endre mening. Maren på Røros forteller at hun ser på kjøpet av sin leilighet som en god investering: «Men den leiligheten jeg har kjøpt her, den tror jeg jeg skal ha for alltid. Den kan jeg tjene veldig mye på etter hvert også».

Som sitatene viser, balanserer informantene mellom drømmer og realisme i sine vurderinger. De legger vekt på kvaliteter som beliggenhet, sjarm og funksjonalitet, med særlig fokus på romslige tomter, nærhet til natur og historiske kvaliteter. Samtidig spiller praktiske hensyn som oppussingsbehov, fremtidig videresalg og økonomisk fornuft en viktig rolle. Flere informanter fremhever ønsket om å bo mindre tett og unngå tettbygde boligområder, mens andre understreker verdien av kortere avstander, for eksempel gangavstand til skolen.

Markedet for kjøp og leie av eiendom

Mange av de vi har snakket med har hatt en grei prosess med å kjøpe bolig. Samtidig er det enkelte som har hatt betydelige problemer. Blant dem som ikke hadde spesielle utfordringer er Elin, men hun tror det er takket være slektningens lokalkunnskap om Etnedal. Et annet eksempel er Linda i Ål som forteller om et godt boligmarked med mange tilgjengelige boliger. Begge kommunene, Etnedal og Ål, tilbyr også et økonomisk tilskudd på 200.000 kroner til tilflyttere som vil kjøpe eiendom. I tillegg kommer det frem i intervjuene at enkelte kommuner har en ordning der man kan «prøvebo» i en periode før man tar en endelig beslutning om å flytte dit.

Likevel er det flere av dem vi har intervjuet som av ulike årsaker fortsatt ikke har lyktes med å kjøpe bolig. Blant utfordringene de peker på er uvanlige markedsførings- og salgskanaler, samt at eiendommer ikke selges selv om de står tomme.

Blant dem som har opplevd utfordringer med å finne boliger til salg, rapporteres det at mange salg skjer privat eller gjennom lokale Facebook-grupper, noe som flere av informantene tok lang tid å oppdage. Et eksempel er Vegar og Vilde i Nord-Gudbrandsdal som etter hvert forsto at de hadde lett etter både bolig og jobb på feil plattformer.

Det utlyses veldig lite boliger på Finn. Og så var vi heldige å bli kjent med faktisk naboene våre rett over her, og de kjente vi lenge før vi ble naboer. Hun hjalp oss veldig til å bli medlem av Facebook-grupper, for her blir alt, både boliger og jobb, utlyst på Facebook. Det hadde vi aldri ... hvordan skal man vite det? Det kan man ikke vite. Så de holder seg veldig lokalt, kan man si. Det er et helt merkelig fenomen for oss som kommer fra byen.

Det er ganske overraskende. Og det er mange grupper, skal jeg love deg. Og det blir jo drevet av privatpersoner i området, så det er ikke noe organisert.

De erfarte også at det ikke er uvanlig at boliger selges uten bruk av eiendomsmegler, men selges mellom privatpersoner. Også lokale eiendomsmeglere viser en viss frustrasjon over dette. Dette er et par som de siste tre årene har lett etter en bolig de kan kjøpe, gjerne noe som ligner den de leier nå. De drømmer om et hus med hage, litt utsikt og muligheten til å slippe hundene ut i hagen. Samtidig er de skeptiske til kampanjer som «Kom til oss», da de har erfart at det kan være utfordrende å finne både bolig og jobb i Gudbrandsdalen.

Et annet eksempel er Eva og Nils som gjerne vil bo på et gammelt småbruk i Vang. Det kan være vanskelig å få tak i gamle bruk i Valdres, forteller Eva og Nils. Også her annonseres det ikke på Finn.no, men via Facebook. De fikk også råd fra ansatte i «InnoVangsjon», et kommunalt støttet prosjekt i Vang som hjelper folk med å bosette seg og starte bedrifter. For å identifisere tomme bruk, har de blant annet observert om eiendommene brøytes om vinteren eller om gresset klippes om sommeren. Basert på dette har de tatt kontakt med eierne. Noen har tatt henvendelsene positivt, mens andre har reagert negativt. Selv boliger som står tomme og forfaller, blir ikke solgt fordi eierne ønsker å beholde dem i familien. Dette kan på sikt føre til at eiendommer som dette går tapt til tross for at unge, driftige mennesker står klare til å ta fatt.

Ja, og så er det jo litt sånn at det er mange som er sånn; vi skal beholde det, for det har vært i familien vår i hundre generasjoner. Og så er det et hus som står tomt og forfaller. (...) Det er veldig rart at det er mange som tenker at det er bedre at de beholder det og det blir ødelagt, enn at nye krefter kan få ta over.

Eva og Nils har reflektert over hvorfor mange velger å ikke selge. De ser for seg flere mulige årsaker, som tradisjon, en følelse av ansvar eller stolthet knyttet til eiendommen. Samtidig antyder de at en mulig årsak kan være at noen velger å beholde gårdsbruket fordi det inkluderer en seter som brukes som feriested. De påpeker at det ofte kan være utfordrende å få tillatelse til å beholde setra ved salg av gården.

Et annet eksempel finner vi i intervjuet med Linda. Hun forteller at selv om det finnes mange tomme boliger Etne, er de ikke nødvendigvis til salgs. Hun antar at dette kan skyldes at boligene har vært i familien i generasjoner, eller at eierne ikke ser det som lønnsomt å selge.

Ja, de bare står der. Det er sikkert hus som har vært i familien lenge, og så får de kanskje ikke så mye igjen for å selge det fordi prisen er så lav her. Min venninne leide det huset der oppe. Men nå har hun flyttet til et annet sted oppe i bygda her. Og da blir det huset bare stående.

Blant informantene er det flere som har hatt en enkel prosess med boligkjøp, som Elin i Etnedal og Linda i Ål, som også har dratt nytte av kommunale tilskuddsordninger. Samtidig opplever mange utfordringer, noe intervjuene med Vegar og Vilde i Nord-Gudbrandsdal og Eva og Stein i Vang tydelig illustrerer. Blant de største utfordringene er et svært begrenset utvalg av eiendommer til salgs, der mange boliger selges privat gjennom uformelle kanaler som lokale Facebook-grupper. I tillegg står flere eiendommer tomme, men holdes i familien av ulike årsaker. Til sammen gjør disse faktorene det vanskelig for tilflyttere å få tilgang til boligmarkedet.

Billige tomter

Flere informanter nevner at kommunene tilbyr billige tomter, men at det likevel blir for dyrt å bygge. Eva og Nils flyttet til Valdres på grunn av nærhet til naturen, muligheten for å ha dyr og prosjekter, og ønsket om mindre lån. Selv om tomter i Vang kan kjøpes til svært lave priser, koster det fortsatt flere millioner å bygge nytt.

I motsetning til Vang, er tomtene i Hemsedal kostbare. Hege og familien vurderte å kjøpe tomt og bygge nytt, men valgte å la være. De ønsket å unngå å ta opp mer lån, spesielt siden hun som selvstendig næringsdrivende ikke hadde en garantert stabil inntekt som dekket en full lønn.

Å kjøpe en boligtomt og bygge nytt er for de fleste ikke et aktuelt alternativ. Dette skyldes ofte at det enten oppleves som økonomisk uoverkommelig eller som et lite gunstig økonomisk valg. En strammere økonomi begrenser muligheten til å leve det livet mange ønsker seg, og som var et viktig motiv for flyttingen, nemlig et liv som innebærer kortere arbeidsdager, mer tid med familien og større rom for friluftaktiviteter.

4.5.2 Å leie bolig

For flere av informantene var leiemarkedet et praktisk utgangspunkt ved flytting til fjellkommunen. Informantene forteller om akseptable leieprisene, men at utleieboligene ofte er eldre hus som ikke alltid er godt vedlikeholdt. På samme måte som ved kjøp av bolig, skaffes utleieboliger ofte gjennom Facebook-grupper. I tillegg er nettverk og lokal kunnskap viktige for å navigere i leiemarkedet. Tilflyttere som ikke har denne informasjonen eller slike kontakter, kan derfor møte utfordringer med å finne en bolig å leie. Et eksempel er Eva og Stein i Vang som tilfeldigvis fikk vite om en bolig til de kunne leie via en annen på kontorfellesskapet til Eva.

Noen foretrekker å leie fremfor å kjøpe bolig, slik som Anette i Folldal. Hun ønsket å leie fordi hun var usikker på om hun ville få igjen pengene ved et senere salg, og fordi hun ikke ønsket ansvaret for vedlikehold. Anette foretrekker å bruke fritiden sin på jakt og fiske. For å finne en bolig la hun ut et innlegg om seg selv i en Facebook-gruppe, hvor hun fikk god respons. Hun valgte huset hun bor i nå fordi det ligger avsides og med god avstand til andre eiendommer.

(...) så har jeg jo veldig lyst til å bo litt sånn alene, hvis du skjønner. At jeg ikke har noen naboer over eller under meg, (...) at det er en enebolig og man har luft rundt seg.

Å leie før man kjøper kan gi mulighet til å prøvebo på det nye stedet og vurdere om man trives der før man tar en endelig beslutning. For noen har det også vært en praktisk nødvendighet å leie midlertidig, for eksempel mens de ventet på overtakelse eller fullførte oppussing av egen bolig.

5 Sammenfattende analyse

Formålet med dette oppdraget har vært å få en dypere forståelse av hvordan og hvorfor folk har flyttet fra sentrale strøk til en fjellkommune. Gjennom intervjuer har vi innhentet data som vi har gjort narrative og tematiske analyser av. Analysen og drøftingen skal gi et kunnskapsgrunnlag som kan brukes av fjellkommuner som ønsker å drive mer målrettet arbeid med tilflytting. Arbeidet har tatt utgangspunkt i følgende problemstilling:

Hvilke verdier, holdninger og livsstil er avgjørende for hvordan folk tar beslutninger rundt flytting til en fjellkommune?

I dette avsluttende kapittelet gjør vi en oppsummerende analyse av vårt datamateriale. Vi fokuserer på funn som vi mener er særlig relevant for de som jobber med tilflytting og bosetting i fjellkommunene. Vi gjør også en mer overordnet analyse av funnenes samlede betydning. Med dette ønsker vi å gi råd og inspirasjon til dem som arbeider med å utvikle attraktive og bærekraftige fjellkommuner.

5.1 Hvorfor flytter folk til en fjellkommune?

For å forstå hvorfor folk flytter til en fjellkommune, vil vi i dette delkapitlet knytte våre funn til teori, perspektiver og forskning som vi har vist til i kapittel 1.

5.1.1 Livsløpsperspektivet

Livsløpsperspektivet innebærer at flyttebeslutninger ofte er nært knyttet til hvilken livsfase en person eller familie befinner seg i. Behov, prioriteringer og ønsker endrer seg gjennom ulike stadier av livet, noe som påvirker både valg av bolig og preferanser for sted og nærmiljø (Rossi, 1955). Blant informantene er det tydelig at motivene for å flytte varierer med livsfase. For eksempel er mange i etableringsfasen, der de har fullført utdanning og er i ferd med å stifte familie. Denne gruppen legger stor vekt på jobbmuligheter, noe som vi har sett kan oppleves som en utfordring. De verdsetter også at det er lettere å komme inn på boligmarkedet i en fjellkommune, sammenlignet med mer sentrale områder.

Når familien har barn, særlig yngre barn, blir oppvekstsvilkårene i fjellkommunene ofte viktige, med fokus på trygge og sunne miljøer. Sentrale faktorer inkluderer muligheten for husdyrhold og kjæledyr, dyrking og sanking, samt friluftsliv og andre utendørsaktiviteter. Disse elementene er imidlertid ikke bare viktige for familier med små barn – også husholdninger med eldre barn, eller de som har passert fasen med hjemmeboende barn, verdsetter dette. For husholdninger uten barn, eller der barna har flyttet ut, blir de samme elementene en del av motivasjonen, men med et livsløpsperspektiv som ofte handler om å gripe sjansen til å realisere drømmer mens man fortsatt har tid og mulighet.

5.1.2 Push- og pullperspektivet

Push- og pull-perspektivet forklarer flyttebeslutninger som et samspill mellom faktorer som «dytter» folk bort fra sitt nåværende sted (push) og faktorer som «trekker» dem mot et nytt sted (pull) (Lee, 1966). Push-faktorene er ofte negative sider ved dagens bosted, mens pull-faktorene er positive egenskaper ved stedet de ønsker å flytte til, som ofte står i kontrast til push-faktorene. I denne studien ser vi tydelige eksempler på hvordan disse dynamikkene påvirker informantenes valg.

For tilflytterne vi har intervjuet oppleves ofte byen som trang og hektisk, med mange mennesker, bygninger, inntrykk og tilbud, samt tung trafikk og mye støy. Dette kan bli en belastning som i verste fall fører til stress, angst eller utbrenthet. Disse push-faktorene står i motsetning til det informantene søker i fjellkommunene, nemlig ro, stillhet og god plass. Mange beskriver bylivet som stressende og overveldende, med en intensitet og sensorisk belastning de ikke trives med. Her fremstår fjellet som et tydelig alternativ, med sin åpne natur, oversiktighet og et lavere tempo. Hvordan folk definerer sine push- og pull-faktorer reflekterer deres verdier og prioriteringer. Dette blir særlig tydelig blant informanter som foretrekker å bo i områder med færre mennesker, mindre aktivitet og et roligere miljø, som de opplever som mer behagelig og mindre stressende.

Mangelen på tilstrekkelig eller egnet plass fremheves ofte som en viktig push-faktor blant informantene våre. Dette gjelder spesielt muligheten til å holde dyr, både kjæledyr og husdyr. Informantene trekker frem at fjellkommunene ikke bare tilbyr mer plass, men også den rette typen plass, noe som gir økt glede ved å ha dyr, ettersom dyrene også får bedre forhold. Tilgangen på areal og rom er også avgjørende for mange, da det gir mulighet til å dyrke egen mat.

Økonomi, særlig hva slags bolig man kan få og til hvilken kostnad, er ofte en del av push-pull-dynamikken knyttet til flytting. For mange av informantene fremheves dette som en positiv side ved å flytte, enten fordi de får råd til mer, kan redusere boligkostnadene og dermed styrke sin personlige økonomi, eller fordi de får en bedre inngang på boligmarkedet med muligheter som ikke ville vært tilgjengelige i mer sentrale strøk. Det å eie bolig reflekterer en sterk norm i Norge (Stamsø, 2009). Likevel er det kun hos to av informantene dette fremstår som et hovedmotiv, og selv for dem er det ikke det eneste motivet. Fjellkommuner er heller ikke alene om å ha lavere boligpriser enn sentrale byområder, noe som gjør at andre motiver spiller inn. For de fleste informantene i vårt utvalg er dette ikke det mest avgjørende motivet, men snarere en faktor som gjør det praktisk mulig å gjennomføre flyttingen. Som omtalt i kapittel 4.5, er boligens kostnad en spesiell type flyttemotiv, der forskjellen i kostnader bidrar til å senke terskelen for å flytte.

5.1.3 Attraksjonsmigrasjon

I motsetning til personer som flytter av nødvendighet, for eksempel på grunn av jobb eller utdanning, er attraksjonsimmigranter drevet av et ønske om bedre livskvalitet og personlig velvære (Benson & O'Reilly, 2009; Benson & O'Reilly, 2015; Gosnell & Abrams, 2011). Selv blant dem som primært oppgir jobb som hovedårsak til flyttingen, nevnes også motivasjonsfaktorer knyttet til livskvalitet. Som nevnt i kapittel 1.2 er urban-til-rural migrasjon ofte preget av et ønske om naturlige omgivelser, tilgang til rekreasjonsmuligheter og et bedre miljø eller klima. Enkelte av informantene trekker også frem kulturelle og historiske aspekter som motivasjonsfaktorer, selv om dette ikke er like fremtredende.

I vårt datamateriale kommer ønsket om et annet klima særlig til uttrykk gjennom en lengsel etter «ordentlige» vintre. For flere informanter er dette et viktig aspekt, selv om det også medfører praktiske utfordringer, som mye snømåking. Milde vintre som er preget av slaps, holke og regn, erstattes med store vidder og gode skiforhold. Selv om færre informanter er spesifikt opptatt av skiføre, sammenlignet med det generelle fokuset på turmuligheter og natur, kan dette ønsket sees som en del av en push-pull-dynamikk for dem det gjelder.

Mer generelt er ønsket om å bo i naturskjønne omgivelser en viktig motivasjon, og mange fremhever fjellnaturens estetiske kvaliteter. For flere som har flyttet til fjellkommuner, er det imidlertid ikke tilstrekkelig å komme nærmere naturen – det må være høyfjellet. I tillegg til det estetiske verdsettes fjellets åpenhet, den rene og friske luften, og ikke minst stillheten, eller i det minste lyden av naturen. For enkelte er det å være alene om opplevelser i naturen også en viktig verdi.

Et annet aspekt ved attraksjonsmigrasjon er muligheten for rekreasjon. Fotturer og skiturer, både med og uten hund, er blant de mest populære aktivitetene. Jakt og fiske spiller også en viktig rolle for mange, mens enkelte engasjerer seg i mindre utbredte aktiviteter som hundekjøring.

5.1.4 Livsstilsflytting

En livsstilsmigrant er en person som flytter til et nytt sted, ofte fra en urban til en rural setting, for å leve et liv som bedre samsvarer med deres verdier, interesser og ønskede livsstil (Benson, 2016; Benson & O'Reilly, 2009; Benson & O'Reilly, 2015). Flyttingen er ikke nødvendigvis drevet av jobb eller økonomisk nødvendighet, men av et ønske om å oppnå en bedre balanse mellom arbeid og fritid, større nærhet til naturen, eller muligheten til å realisere spesifikke livsstilvalg.

I et livsstilsperspektiv finner vi mange fellestrekk blant informantene, og disse knytter seg til flere av temaene som allerede er tatt opp i de foregående delkapitlene. Det er imidlertid i dette perspektivet at de tydeligste likhetene kommer frem. De aller fleste informantene har gjennom flyttingen fått muligheten til å realisere en livsstil de har ønsket seg. Selv om

vektleggingen av ulike push-faktorer varierer, har alle på sitt vis kommet nærmere den livsstilen de drømte om.

En fellesnevner for livsstilene til dem som har flyttet til fjellområdene, er ønsket om å komme nærmere naturen. Dette kan innebære alt fra dyrking og sanking av egen mat, dyrehold for både hygge og nytte, til aktiviteter som fotturer, hundekjøring og skigåing. Det gjennomgående fellestrekket er at naturen de lengtet etter nå er langt mer tilgjengelig og har fått en mer betydningsfull plass i hverdagen. Denne nærheten til naturen synes å ha blitt en sentral del av livene deres og har bidratt til økt livskvalitet.

5.1.5 Sted og tilhørighet

Stedstilhørighet refererer til den følelsesmessige, sosiale og kulturelle tilknytningen mennesker har til et bestemt sted (Massey, 1994; Massey, 2005). Slik tilhørighet kan dannes på flere måter, blant annet gjennom personlige erfaringer gjennom barndom eller skolegang, sosiale relasjoner slik som familieband, eller fysiske omgivelser som gir stedet en unik betydning for personen. Stedstilhørighet kan være en viktig drivkraft bak beslutninger, for eksempel når det gjelder hvorfor mennesker velger å flytte til, bli værende på, eller vende tilbake til et bestemt sted.

Vårt datamateriale viser at selv om informantene ikke har flyttet tilbake til sine tidligere hjemstedskommuner, har mange en form for erfaring, inntrykk eller kjennskap til stedet de har valgt å bosette seg i. Dette kan forstås gjennom Doreen Masseys perspektiv på sted, som er beskrevet i kapittel 1.2. Massey argumenterer for at vi knytter vår identitet til steder gjennom erfaringer og følelser. Steder som forbindes med meningsfulle aktiviteter eller som på andre måter blir viktige i vår bevissthet, kan skape sterke bånd (Massey, 1994; Massey, 2005; Tuan, 1977). Denne følelsen av stedstilhørighet, enten til fjellet generelt eller til spesifikke steder, har vært en tydelig faktor for hvorfor flere av informantene har valgt å flytte.

Siden ingen av informantene våre har vokst opp på stedene de har flyttet til, har deres stedstilhørighet andre kilder. Flere av dem har kjennskap til stedet eller regionen gjennom familie eller tilgang til en fritidsbolig i området. For noen strekker denne tilknytningen seg tilbake til barndommen, mens for andre er det snakk om et kortere bekjentskap som likevel har skapt en emosjonell forbindelse til fjellområdet. Det er heller ikke nødvendig å eie eller ha fast tilgang til en fritidsbolig for å utvikle en slik tilhørighet. Flere av informantene har bygget en sterk emosjonell tilknytning gjennom regelmessig bruk av området til rekreasjon eller som feriedestinasjon. Enkelte har også etablert en positiv tilknytning til stedet gjennom besøk hos venner.

For andre igjen, handler det mer generelt om en tilknytning eller draging mot fjellet som naturtype eller kulturlandskap. Disse informantene har gjerne brukt tid på å utforske ulike fjellområder før de bestemte seg for hvor de ønsket å bosette seg. Selv om tilhørigheten i

disse tilfellene er rettet mot fjellområder i sin helhet, er den emosjonelle forbindelsen like sterk. Derimot spiller stedstilhørighet en mindre rolle for dem som har flyttet primært av praktiske årsaker, som jobb- eller boligmotiver.

5.2 Innsikter som kan benyttes i kommunenes tilflyttingsarbeid

Datamaterialet avdekker flere sentrale temaer som er viktige for å forstå hvorfor mennesker velger å flytte fra byen til en fjellkommune. I dette kapittelet presenteres disse temaene og noen tilhørende problemstillinger, med mål om å gi innsikt i hva som kan bidra til å styrke tilflytting og bosetting i distriktene.

5.2.1 Følelsen av frihet

Mange tilflyttere forbinder flyttingen til distriktene med en følelse av frihet. Denne friheten beskrives på ulike måter og representerer både konkrete og immaterielle verdier.

- *Økonomisk og materiell frihet* kan handle om lavere boustgifter, økonomisk stabilitet, tryggheten ved å eie bolig og ha mindre lån, noe som gir familien større handlingsrom.
- *Fysisk og naturbasert frihet* dreier seg om tilgang til mer plass, ikke minst til prosjekter, fysisk utfoldelse og en nærhet til naturen som gir rom for aktivitet og velvære.
- *Sosial og eksistensiell frihet* innebærer frigjøring fra stress, støy og sosiale forventninger i bylivet, samt muligheten til å skape en autentisk livsstil.
- *Tidsfrihet og balanse* innebærer mer kontroll over egen tid, redusert pendling og en tilpasset rytme i hverdagen.

Å ivareta eller tilrettelegge for boligmuligheter i naturnære omgivelser er tiltak som kan appellere til dem som verdsetter nærhet til naturen. I tillegg kan fjellkommuner i sitt informasjonsarbeid fremheve den rolige livsstilen og de unike livskvalitetene som er knyttet til å bo i slike områder.

5.2.2 Naturen i hverdagen

Naturen utgjør en av de viktigste motivasjonene for å flytte til distriktene. Informantene beskriver et ønske om en livsstil der naturen spiller en sentral rolle i hverdagen, og mange søker nærhet til fjell, skog og andre naturopplevelser. Denne nærheten til naturen representerer både en praktisk verdi, som muligheten til å gå tur eller drive med friluftsliv, og en dypere verdi knyttet til livskvalitet og selvrealisering.

Fjellkommunene kan utnytte og fremheve sine naturkvaliteter i arbeidet med å tiltrekke seg tilflyttere. Samtidig varierer det hva ulike kommuner har å tilby av naturressurser, og dette kan påvirke hvordan de kan posisjonere seg i forhold til flyttemotiver knyttet til natur.

5.2.3 Bolig med de rette kvaliteter

Et av de mest sentrale temaene for tilflyttere er tilgangen på boliger som møter deres behov og ønsker. Mange informanter gir uttrykk for et ønske om boliger med spesifikke kvaliteter, som egen inngang (ikke i et leilighetskompleks), god plass og muligheten til å leve med følelsen av «armslag». Dette handler både om plass i hjemmet og i omgivelsene, hvor rom for prosjekter, dyr og naturbaserte aktiviteter står sentralt. Veldig mange av de vi har snakket med har hund og katt. Dessuten er det også en del som driver med hest, har sauer, geiter, gris og høner.

I lys av dette kan man reise spørsmålet om kommunene faktisk tilrettelegger for boligtyper som imøtekommer denne typen behov? Bør fokuset være på boliger i knutepunktområder, eller bør det også planlegges for større tomter som muliggjør småbruksliv og annen aktivitet som krever mer plass?

En annen utfordring er tilgangen til oppdatert og pålitelig informasjon om boliger. Flere informanter påpeker at boliger ofte annonseres gjennom uformelle kanaler som Facebook, noe som kan føre til usikkerhet blant potensielle tilflyttere. For å løse dette bør kommunene arbeide for å gjøre boligmarkedet mer transparent og tilgjengelig. Etablering av bedre og mer formelle informasjonskanaler i lokale boligmarkeder kan være et tiltak som fjellkommunene bør vurdere.

5.2.4 Godt oppvekstmiljø

Et trygt og godt oppvekstmiljø er en sentral faktor for familier som vurderer å flytte til distriktene. Informantene fremhever fordeler som små skoleklasser, god barnehagedekning og trygge omgivelser som avgjørende for deres valg – kvaliteter som ofte er vanskeligere å oppnå i urbane områder. Noen kommuner har lykket med å gjøre oppvekstmiljøet til en attraktiv faktor, og dette kan gi inspirasjon til hvordan andre kommuner kan prioritere og fremheve dette området.

En viktig del av arbeidet med å tiltrekke seg nye innbyggere kan være å utarbeide en tilflytningsstrategi som tydelig synliggjør kommunens innsats for å skape et trygt og godt oppvekstmiljø for barn og unge. Informasjonsmateriale, som nettsider og innlegg på sosiale medier, kan også fremheve hva kommunen tilbyr småbarnsfamilier. Arbeidet med å opprettholde og videreutvikle eksisterende tilbud som allerede tiltrekker familier, kan bidra til å styrke kommunens omdømme som et attraktivt sted å bo for barnefamilier.

5.2.5 Arbeid og fleksibilitet

Arbeid er en viktig faktor for mange tilflyttere, men etter koronapandemien har muligheten for hjemmekontor og fjernarbeid endret hvordan folk ser på arbeidsmuligheter i distriktene. Mange informanter trekker frem fleksibiliteten som hjemmekontor gir, og hvordan dette gjør det enklere å velge å bosette seg utenfor byene. Samtidig er det en voksende interesse for

co-working spaces, som gir tilflyttere – spesielt de med egen bedrift – et sosialt og profesjonelt miljø å være en del av.

En utfordring kan imidlertid være at ikke alle yrker tillater fjernarbeid, og det kan være begrenset med lokale arbeidsmuligheter i enkelte distriktskommuner. For kommunene blir det derfor viktig å både styrke digitale løsninger og infrastruktur for fjernarbeid, samtidig som de vurderer hvordan lokale arbeidsplasser kan utvikles. Styrking av digitale løsninger og infrastrukturer for fjernarbeid, i samarbeid med næringslivet og statlige aktører, er viktig for å møte behovene til en stadig mer fleksibel arbeidsstyrke. I tillegg kan etablering av co-working-spaces spille en sentral rolle i å tiltrekke og beholde arbeidskraft, særlig blant unge voksne, fjernarbeidere og personer som driver egne bedrifter. Slike tiltak kan bidra til å skape attraktive arbeidsmiljøer og samtidig styrke tilhørigheten til lokalsamfunnet.

5.2.6 Sosial tilhørighet og fellesskap

Menneskers behov for å føle seg velkommen og inkludert i lokalsamfunnet er avgjørende for hvorvidt de trives og blir værende etter at de har flyttet. Informanter som har opplevd en positiv, åpen og inkluderende lokalbefolkning, forteller at dette har hatt stor betydning. Samtidig kan det være utfordrende for innflyttere å finne sin plass i små samfunn som kanskje har faste sosiale strukturer.

Kommunene kan bidra ved å legge til rette for møteplasser, aktiviteter og arrangementer som fremmer sosial integrasjon. I tillegg kan det være verdifullt å jevnlig kartlegge erfaringene til innflyttere for å forstå hvilke utfordringer de møter, og hvordan lokalsamfunnet kan bli mer inkluderende. Ved å gjennomføre jevnlig innbyggerundersøkelser, kan kommunen få verdifull innsikt i hvordan nye innbyggere opplever overgangen og hvilke behov som bør ivaretas, ikke minst knyttet til ulike aldersgrupper. I tillegg kan synliggjøring av frivillighetssentraler og andre deler av lokalt organisasjonsliv og slik bidra til å styrke tilflytternes sosiale nettverk og engasjement i lokalsamfunnet.

5.2.7 Tilgang til tjenester og infrastruktur

Tilgang til grunnleggende tjenester som helsevesen, skoler og barnehager er essensielt. Flere informanter påpeker at selv om nærheten til naturen og friheten som distriktene tilbyr verdsettes høyt, kan manglende tilgang til nødvendige tjenester være en barriere for å flytte dit. Dette inkluderer også digital infrastruktur, ettersom rask og stabil internettdækning er spesielt viktig for dem som jobber hjemmefra eller driver egne virksomheter.

Utfordringen ligger i hvordan kommunene kan sikre og forbedre tilgangen til nødvendige tjenester, samtidig som de håndterer de økonomiske og demografiske utfordringene som ofte preger distriktene. Det vil være begrensede ressurser i kommunebudsjettene på grunn av lavere skatteinntekter, som ofte skyldes en liten befolkning og færre næringslivsaktører.

Videre er aldrende befolkning, lav tilflytting av unge familier og utflytting av ungdom, utfordringer som kan føre til en svekket og ubalansert befolkningssammensetning.

5.2.8 Informasjonsbehov

En annen utfordring som fremheves i datamaterialet, er hvordan informasjon om boligmarkedet, arbeidsmuligheter og andre lokale tilbud blir kommunisert. Mange tilflyttere opplever det som vanskelig å finne oppdatert og pålitelig informasjon gjennom offentlige kanaler. For eksempel er det vanlig at boliger annonseres via uformelle plattformer som Facebook, noe som kan skape usikkerhet blant potensielle tilflyttere. Kommunene bør derfor styrke sitt informasjons- og kommunikasjonsarbeid for å sikre at informasjon om ledige tomter, boliger og arbeidsplasser er lett tilgjengelig. Samtidig bør de vurdere hvordan de kan dra nytte av lokalbefolkningens kunnskap og erfaringer som en ressurs i arbeidet med å tiltrekke nye innbyggere.

Kommunens egne satsinger og programmer rettet mot tilflytting omfattes også av dette. Den narrative analysen viser at flyttebeslutninger ofte tar svært lang tid. Flere av våre informanter har opplevd å flytte med hensikt om å benytte seg av et program eller insentiv, men som senere har vist seg å være utløpt. For å tiltrekke innflyttere bør tiltak, satsinger og incentivordninger utvikles med en langsiktig tidshorison. Det bør tydelig kommuniseres hvor lenge ordningene vil være gjeldende, og kommunen bør sørge for at all informasjon på deres informasjonsflater til enhver tid er oppdatert og korrekt.

5.2.9 Kulturelle og rekreasjonsbaserte tilbud

Selv om mange tilflyttere verdsetter naturen og friheten i distriktene, kan kulturelle og rekreasjonsbaserte tilbud også spille en viktig rolle for trivsel og livskvalitet. Informantene uttrykker en vilje til å reise for å oppleve kulturtilbud og matopplevelser, men lokale tilbud kan være en verdifull faktor for å engasjere både innbyggere og tilflyttere. En mulighet er å tilby et balansert utvalg av aktiviteter og arrangementer som både bygger på lokale ressurser og imøtekommer tilflytternes behov og ønsker.

5.3 Avslutning

Denne studien har undersøkt hvorfor noen velger å flytte fra sentrale strøk til fjellkommuner og hvilke verdier, behov og ønsker om livsstil som ligger til grunn for dette valget. Gjennom våre intervjuer kommer det tydelig frem at flytting ofte er motivert av et ønske om å realisere en måte å leve på som oppleves som bedre, mer meningsfull og i tråd med individuelle verdier og idealer, fremfor økonomisk nødvendighet.

Demografiutvalgets endelige rapport *Det handler om Norge* (NOU 2020:15) peker på at dagens distrikter og distriktspolitikk står overfor et mer komplekst bilde av utfordringer. Blant de mest sentrale utfordringene er boligmarkedene, der rapporten fremhever at

boligpreferansene har endret seg. Den antyder at mindre boenheter og økt tilgang på utleieboliger kan gjøre distriktene mer attraktive for unge mennesker som ønsker å jobbe i distriktskommuner, men som – ifølge rapporten – «...ikke er klar for en langsiktig etablering» (NOU 2020: 15, s. 16).

Flyttehistoriene vi har funnet blant tilflyttere til fjellkommuner viser også utfordringer i de lokale boligmarkedene. Samtidig er det slik at de som har gjort denne flyttreisen har ønsket ulike varianter av en enebolig. Noen hadde lyst på å kjøpe seg en spesiell type hus, mens andre var opptatt av å få en stor tomt. Blant de yngre informantene fremstår ønsket om å eie egen bolig som både tydelig og viktig.

Det handler om Norge (NOU 2020:15) anbefaler en distriktpolitikk som bygger videre på lokalsamfunnenes unike særpreg, både i kontrast til byene og mellom de ulike småsamfunnene. Bostedsvalg handler dermed om å velge mellom ulike typer livsstil og tilværelser. Denne studien har identifisert flere aspekter der fjellkommuner kan utnytte sine særpreg. I de foregående avsnittene har vi fremhevet elementer som ligger innenfor kommunenes handlingsrom og som de kan påvirke aktivt. Ikke alle kvalitetene som informantene søker etter, og som fjellkommunene kan tilby, er like konkrete. Flere steder i studien har vi fremhevet hvordan informantene beskriver immaterielle verdier som følelsen av ro og frihet. Et annet sentralt aspekt er opplevelsen av tid, både som ressurs og som erfaring, og hvordan dette har spilt avgjørende rolle i flyttebeslutningen.

Tom Bratrud (2024) har studert en gruppe mennesker som flytter til distriktene for å realiserer drømmen om et småbruk. I likhet med våre informanter er mange av disse flytterne motivert av et ønske om å frigjøre seg fra et stressende byliv og skape en ny og mer balansert rytme i tilværelsen. Det handler om å få større kontroll over egen tid og eget rom. Det kan være sammenhengen mellom en endring både i tidsfølelse og endring til andre typer rom, som utløser en følelse av frihet. Det handler ikke om å erstatte «bytid» med «landtid». De som flytter for å få en annen opplevelse av tid i sin hverdag, lager sitt eget «tidsrom». Når våre informanter kombinerer fjernarbeid, deltidsjobber i byen eller pendling, med bosted i en fjellkommune, skaper de en type «tidsrom» som kombinerer elementer fra både by og distrikt. Det handler da ikke om å forlate byen, men om å skape en ny balanse mellom de ulike kvalitetene, og dermed gi seg selv det handlingsrommet man ønsker og den balansen mellom arbeid og liv man ønsker. Dette er en måte å forstå hvilken stedsfølelse en del tilflyttere ønsker, – det handler om hvordan steder oppleves. Et slikt «tidsrom» og den positive erfaringen av det er vanskelig å redusere til ett sett med faktorer, men er fortsatt en del av det som er drivende for denne typen flytting.

Dette hybride «tidsrom» som fjellet gir muligheter til å oppleve gir særlig plass til to kvaliteter; verdirealisering og autonomi. Det er noe som til en viss grad utfordrer enkelte elementer i en tradisjonell distriktpolitikk. Det er ikke tilstrekkelig å tilby arbeid og bolig;

det må også finnes muligheter for å leve det livet man ønsker. Fra et politisk ståsted må flytting forstås som et uttrykk for menneskers forsøk på å skape gode og meningsfulle liv.

6 Litteraturliste

- Ahmed, A. (2013). Structural Narrative Analysis: Understanding Experiences of Lifestyle Migration Through Two Plot Typologies. *Qualitative Inquiry*, 19(3), 232-243.
<https://doi.org/https://doi-org.ezproxy.inn.no/10.1177/1077800412466050>
- Arnesen, T. (2022). *Fjellkommuner: En oppdatering av kategorisering og kartfesting*. STSC Research.
https://www.fjellandbruk.no/s/Fjellkommuner_en_oppdatering_Tor_Arnesen.pdf
- Banks, M. & Zeitlyn, D. (2015). *Visual Methods in Social Research*. Sage.
- Benson, M. (2016). *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*. Routledge.
- Benson, M. & O'Reilly, K. (2009). Migration and the search for a better way of life: A critical exploration of lifestyle migration. *The Sociological Review*, 57(4), 608-625.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2009.01864.x>
- Benson, M. & O'Reilly, K. (2015). From lifestyle migration to lifestyle in migration: Categories, concepts and ways of thinking. *Migration Studies*, 4(1), 20-37.
<https://doi.org/10.1093/migration/mnv015>
- Bratrud, T. (2024). The Exurban Timespace: Spatiotemporal Decompression among Urban-Rural Migrants in Norway. I A. M. Holand (Red.), *Time in Our Times: Stretching Contemporary Understandings of Time* (s. 207-227). De Gruyter.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1515/9783111428970>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2), 77-101.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Castells, M. (1983). Crisis, planning, and the quality of life: Managing the new historical relationships between space and society. *Environment and Planning D: Society and Space*, 1(1), 3-21. <https://doi.org/https://doi.org/10.1068/d010003>
- Clapson, M. (2003). *Suburban Century: Social Change and Urban Growth in England and the USA*. Berg.
- Fjellnettverket. (2020). *Vedtekter for Fjellnettverket*. Fjellnettverket. Hentet 05.05.2025 fra <https://fjellnettverket.no/om-fjellnettverket/vedtekter-for-fjellnettverket/>
- Foss, O., Salomon, R., Stordahl, E. & Østby, L. (1974). *Flyttemotivundersøkelsen 1972* (Rapport nr. 2 IO 74/43). Statistisk sentralbyrå.
- Gómez-Estern, B. M. & de la Mata Benitez, M. L. (2013). Narratives of migration: Emotions and the interweaving of personal and cultural identity through narrative. *Culture & Psychology*, 19(3), 348-368.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1354067X13489316>
- Gosnell, H. & Abrams, J. (2011). Amenity migration: diverse conceptualizations of drivers, socioeconomic dimensions, and emerging challenges. *GeoJournal*, 76(4), 303-322.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s10708-009-9295-4>
- Harper, D. (2002). Talking about pictures: A case for photo elicitation. *Visual Studies*, 17(1), 13-26. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/14725860220137345>
- Høydahl, E. (2023). *Bofaste og flyttere – En kohortanalyse av ungdomskull fra de var 15 til 35 år* (SSB-rapport 2023/17). Statistisk sentralbyrå.

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Interviews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing* (2. utg.). Sage.
- Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3, 47-57.
<https://doi.org/https://doi.org/10.2307/2060063>
- Massey, D. (1994). Double Articulation: A Place in the World. I A. Bammer (Red.), *Displacements: Cultural Identities in Question* (s. 110-122). Indiana University Press.
- Massey, D. B. (2005). *For Space*. Sage.
- Moss, L. A. & Glorioso, R. S. (2006). Amenity Migration. I L. A. G. Moss (Red.), *The Amenity Migrants: Seeking and Sustaining Mountains and Their Cultures* (s. 1-9).
- NOU 2020: 15. (2020). *Det handler om Norge: Bærekraft i hele landet* (NOU 2020:15).
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-15/id2788070/>
- Pain, H. (2012). A Literature Review to Evaluate the Choice and use of Visual Methods. *International Journal of Qualitative Methods*, 11(4), 303-319.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1177/160940691201100401>
- Rhodes, T. & Fitzgerald, J. (2006). Visual data in addictions research: Seeing comes before words? *Addiction Research & Theory*, 14(4), 349-363.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/16066350600826180>
- Rossi, P. H. (1955). *Why Families Move: A Study in the Social Psychology of Urban Residential Mobility*. Free Press.
- Samuels, J. (2007). When words are not enough. I G. Stanczak (Red.), *Visual Research Methods: Image, Society and Representation* (s. 197-224). Sage.
- Selstad, T., Arge, N., Berglund, F., Grimsrud, G. M., Hagen, S. E., Køhn, E., Overvaag, K. & van der Ros, J. (2004). *Regionenes tilstand: 50 indikatorer for vekstkraftige regioner* (ØF-rapport 7/2004). <https://kudos.dfo.no/documents/12403/files/12547.pdf>
- Simons, L., Lathlean, J. & Squire, C. (2008). Shifting the Focus: Sequential Methods of Analysis With Qualitative Data. *Qualitative Health Research*, 18(1), 120-132.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1049732307310264>
- Stamsø, M. A. (2009). Housing and the Welfare State in Norway. *Scandinavian Political Studies*, 32(2), 195-220. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2008.00223.x>
- Stokke, M., Lundhaug, K., Hammeren, G. R., Solberg, A. & Steinland, V. (2018). *Skeives levkår i Agder: En kvantitativ og kvalitativ kartlegging* (ØF-rapport 10/2018). Østlandsforskning. https://www.ostforsk.no/wp-content/uploads/2018/09/201810_Skeives_levk%C3%A5r_i_Agder-1.pdf
- Svartbekk, R. M. & Vareide, K. (2024). *Flyttemotiver til og fra distriktene* (Rapport 892). Telemarksforskning. <https://intra.tmforsk.no/publikasjoner/filer/fil.asp?fil=4491>
- Sørli, K. (2009). *Bolyst og stedsattraktivitet: Motiver for å flytte og bo i distriktene* (Notat 2009: 111). Norsk institutt for by- og regionforskning.
<https://kudos.dfo.no/documents/10055/files/10006.pdf>
- Sørli, K., Aure, M. & Langset, B. (2012). *Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet* (NIBR-rapport 2012:22). NIBR.
<https://hdl.handle.net/20.500.12199/5515>
- Takahashi, Y., Kubota, H., Shigeto, S., Yoshida, T. & Yamagata, Y. (2021). Diverse values of urban-to-rural migration: A case study of Hokuto City, Japan. *Journal of Rural Studies*, 87, 292-299. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.09.013>
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (3. utg.). Fagbokforlaget.

Tuan, Y. (1977). *Space and Place: The Perspective of Experience*. Edward Arnold.

7 Vedlegg

Vedlegg A: Informasjonsbrev

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Flyttemotiver, holdninger og verdier hos tilflyttere i fjellkommunene»?

Dette er en forespørsel til deg om du vil delta i undersøkelse av tilflytteres holdninger, verdier og livsstil i fjellkommunene.

Formålet med prosjektet

Formålet med prosjektet er å utvikle kunnskap som kan brukes som grunnlag for målrettet tilflyttingsarbeid i distriktskommunene.

Det er Universitetet i Innlandet som gjennomfører forskningen på oppdrag fra «Fjellnettverket» (<https://fjellnettverket.no/>).

Det er tilflyttere til fjellkommuner i fylkene Buskerud, Telemark, Innlandet og Trøndelag som inngår i undersøkelsen, samt Setesdal i Agder.

Problemstillingene som skal undersøkes fokuserer på verdier, holdninger og livsstil, som er avgjørende for hvordan folk tar beslutninger rundt flytting.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Innlandet er ansvarlig for personopplysningene som blir behandlet i prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi henvender oss til deg som innenfor de siste fem årene har flyttet til en fjellkommune fra en kommune som betegnes med sentralitetsklasse 1 eller 2. Det vil si at du flyttet fra en av disse kommunene:

• Asker	• Lier	• Sarpsborg
• Bergen	• Lillestrøm	• Sola
• Bærum	• Lørenskog	• Stavanger
• Drammen	• Moss	• Trondheim
• Fredrikstad	• Nittedal	• Tønsberg
• Frogn	• Nordre Follo	• Ullensaker
• Gjerdrum	• Oslo	• Vestby
• Hamar	• Rælingen	• Ås
• Horten	• Sandnes	

Hva innebærer det for deg å delta?

En flyttebeslutning er personlig og ofte en kompleks handling. Det betyr at vi er interessert i din / deres «flyttehistorie». Med dette ønsker vi å få dybdekunnskap om levekår, livskvalitet og personlige erfaringer som har hatt betydning for flyttebeslutningen.

Vi ønsker å gjennomføre et ansikt til ansikt intervju med enkeltpersoner eller par hvor vi snakker sammen om hvorfor du/dere flyttet til fjelkkommunen du/dere nå bor i. Samtalen vil vare i 1,5 til 2 timer.

Som utgangspunkt for samtalen benytter vi en kortfattet intervjuguide, men vi ber også om å du/dere tar med 3-5 egenvalgte fotografier til samtalen som på en eller annen måte forteller noe om flyttebeslutningen. Erfaring fra tidligere prosjekter viser at man ved denne metoden kan avdekke relevante forhold som ikke ville kommet frem ved bruk av en tradisjonell intervjuguide alene.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta, eller hvis du senere velger å be om å få dine opplysninger slettet.

Om personvern

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har beskrevet i dette skrevet. Vi behandler personopplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Navnet og kontaktopplysningene dine vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Forskeren vil ta noen notater underveis, men for å kunne fokusere fullt og helt på samtalen med deg/dere gjøres det opptak av samtalen. Når vi intervjuer, benytter vi Nettskjema diktafon som er en sikker løsning for lydopptak (<https://www.uio.no/tjenester/it/adm-app/nettskjema/hjelp/diktafon.html>). På denne måten lagres dataene direkte på en forskningsserver hos Universitetet i Oslo.

Når vi transkriberer intervjuene anonymiseres dataene fortløpende. Ingen uvedkommende får tilgang til transkripsjonene da de lagres på en forskningsserver som bare forskerne i prosjektet har tilgang til.

Vi vil bare bruke opplysningene som kommer fra deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Det du bidrar med vil ikke brukes på en slik måte at du blir gjenkjent i rapporter eller artikler som skrives på bakgrunn av materialet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysningene om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Innlandet har personverntjenestene ved *Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør*, vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 1. september, 2025 og opplysningene vil da slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til å be om innsyn i dataene vi behandler om deg, be om at dataene blir rettet eller slettet. Hvis du kontakter oss for å utøve dine rettigheter, vil du høre fra oss innen en måned. Vi vil gi en forklaring hvis vi ikke kan identifisere deg eller hvis dine rettigheter ikke kan utøves. Du har også rett til å klage til Datatilsynet om hvordan vi behandler dine data.

Hvis du har spørsmål eller vil utøve dine rettigheter, ta kontakt med:

- Aleksander Bern på epost: aleksander.bern@inn.no eller telefon: 473 09 021
- Personvernombudet ved Universitetet i Innlandet: personvernombud@inn.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Sikts vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt på epost: personverntjenester@sikt.no, eller på telefon: 73 98 40 40

Med vennlig hilsen

Aleksander Bern

Seniorforsker ved Østlandsforskning

Universitetet i Innlandet

Samtykkeerklæring

Samtykke gis i det vi møtes til intervju. Forskeren vil da lese opp teksten i kursiv nedenfor før du gir ditt muntlige samtykke.

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Flyttemotiver, holdninger og verdier hos tilflyttere i fjelldommene», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- ☐ å delta i intervju
- ☐ at mine opplysninger behandles frem til 1. september, 2025.

Vedlegg B: Intervjuguide

Kort om bakgrunn

Alder	
Oppvekststed	
Sivil status og evt. barn	
Utdanningsbakgrunn	
Nåværende stilling	
Hvor lenge siden flyttet?	
Flyttet alene/sammen?	
Eier eller leier bolig	

Vurderingen og beslutningen

- Hvordan var det å flytte hit?
- Hvorfor endte du opp her?
- Beskriv prosessen med å bestemme seg for å flytte? Hva var de viktigste vurderingene?
- Var det noe du ønsket å flytte fra? Var det noe som holdt deg igjen? (bekymret for)
- Hvor fant du informasjon? Hvordan orienterte du deg om ditt nye bosted?

Viktig i livet

- Hva er viktig for din livskvalitet?
- Din visjon av «det gode liv»?
 - Tenker du at valget om å flytte har en sammenheng med dette?
 - Hvor utslagsgivende var det?
- Oppnådd dette her? Mer enn stedet du flyttet fra?

Nytt sted, ny hverdag

- Hvordan ser en typisk dag ut for deg nå? Noe annerledes fra stedet du flyttet fra?
- Hvilke fritidsaktiviteter er viktige for deg? Har flyttingen endret på dette? Eller på mulighetene for å gjøre dette?
- Har flyttingen påvirket fysisk eller mental velvære – hvis ja, hvordan?
- Har du funnet de tilbudene du ønsker (mat, helse, sosiale tjenester, kulturtilbud, aktivitetstilbud)? Hva savnes eventuelt?

- Hvordan passer ditt nye bosted med deg som person (livsfase, livsstil, verdier, identitet)?
- Hvordan ser du for deg framtiden her? Permanent eller en fase i livet?

Den sosiale situasjonen

- Hva med sosialt nettverk? Venner eller bekjente? Tilflyttere eller lokale?
- Har de mye til felles med deg? I så fall med hensyn til hva (interesser, aktiviteter, verdier)?
- Hvor viktig sosiale fellesskap for deg (familie, venner, nære venner)
- Ensomhet vs. å kjenne tilhørighet ...

Boligsituasjonen

- Hva er det viktigste ved en bolig for at du skal ha et godt liv?
- Hvordan er boligsituasjonen her?
- Er du fornøyd med dagens bosituasjon?
- Hvordan orienterte du deg om ditt nye bosted?

Arbeidslivssituasjonen

- Fortell om din arbeidssituasjon her du bor nå
- Skaffet jobb før eller etter at du kom hit?
- Hvordan fant du jobb?
- Hvordan har du blitt mottatt? (primært kollegaer)
- Hvordan har flyttingen påvirket din arbeidshverdag? Hva med karriere?
- Tenker du at du må flytte for å komme videre i din karriere?

Fordeler og ulemper ved stedet

- Hva er det mest attraktive ved dette stedet?
- Forskjell mellom dette stedet og tidligere bosted – hvor er det tydeligst?
 - Er dette forskjellen du setter størst pris på?
- Hva ser du som de største fordelene ved å bo her sammenlignet med tidligere bosted?
- Hva med ulemper?

Avrunding

- Føler du deg hjemme her?
- Hvis du skulle overbevise noen om å flytte hit, hva ville være dine viktigste argumenter?
- Savner du det urbane?
- Hva betyr fjellet for deg nå?

Vedlegg C: Rekrutteringsmateriale

Prosjektside på inn.no

[← Forskning](#) [← Forskningsprosjekter](#)

Hvorfor flytte til fjells?

Hvorfor har du flyttet fra sentrale strøk til en fjellkommune? Dette er hovedspørsmålet i forskningsprosjektet «Flyttemotiver, holdninger og verdier hos tilflyttere i fjellkommunene».

Prosjektperiode
14.02.2025–01.09.2025

Prosjekteier
[INN](#)

Mål for prosjektet

Målet er å utvikle kunnskap som kan brukes som grunnlag for målrettet tilflyttingsarbeid i distriktskommunene.

[- Les mindre](#)

Om prosjektet

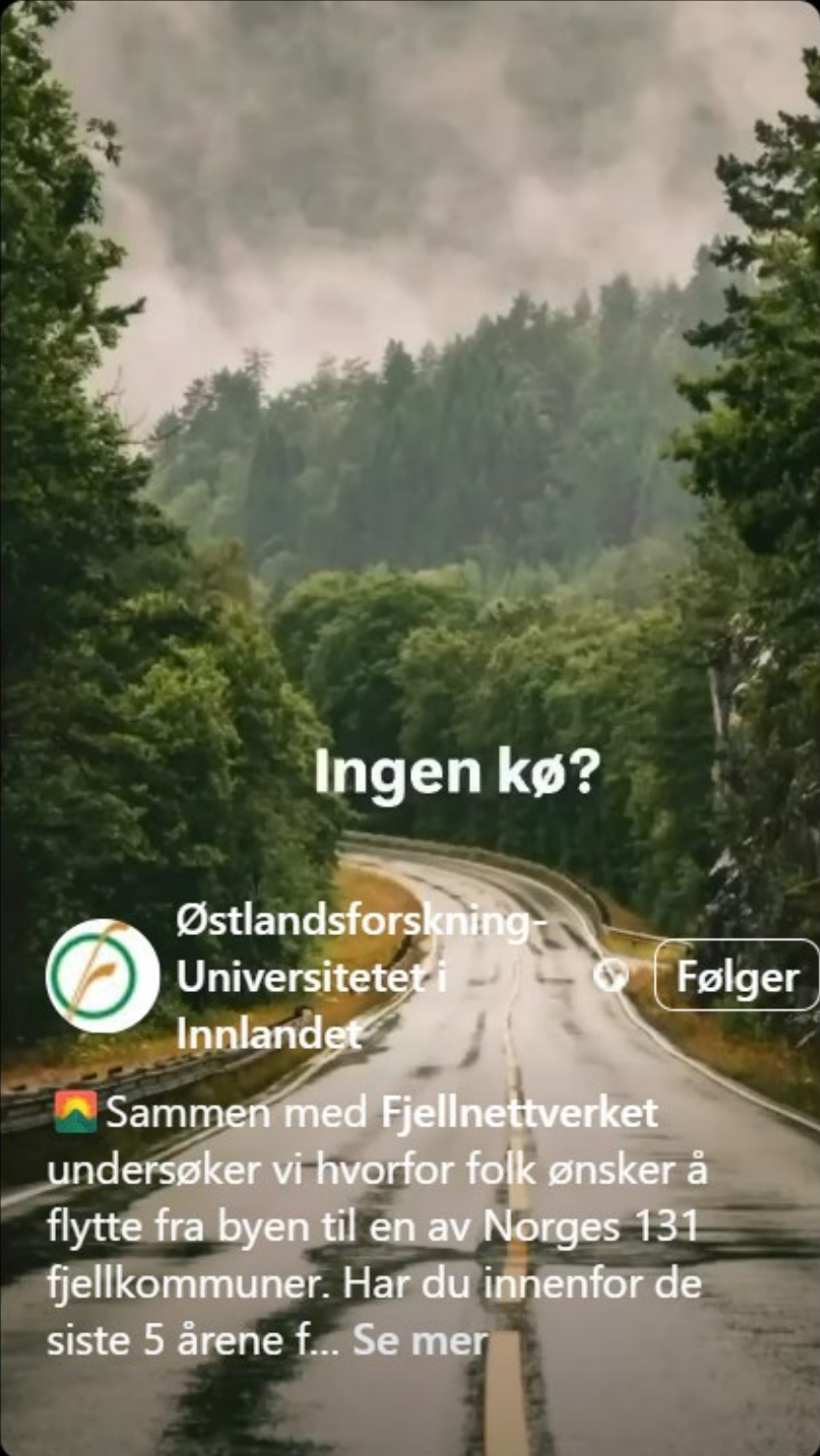
Forskningsprosjektet er initiert av Fjellnettverket, et politisk medlemsnettverk som arbeider for å sette på dagsorden spørsmål som er viktige for å skape livskraftige bygder.

Det er 103 fjellkommuner i Sør-Norge. Dette betyr at en stor del av kommunenes arealer ligger 700 meter eller mer over havet. Disse kommuner dekker så mye 40 prosent av vårt landareal, men det er bare syv prosent av Norges befolkning som

Sosiale medier

Instagram

Ingen kø?

 Østlandsforskning-
Universitetet i
Innlandet **Følger**

 Sammen med Fjellnettverket
undersøker vi hvorfor folk ønsker å
flytte fra byen til en av Norges 131
fjellkommuner. Har du innenfor de
siste 5 årene f... Se mer

LinkedIn

Eastern Norway Research Institute [ENRI] | Østlandsfors...
357 followers
3mo • 🔒

🔔 Vi er interessert i din flyttehistorie!

🌄🏠 Sammen med Fjellnettverket undersøker vi hvorfor folk ønsker å flytte fra byen til en av Norges 131 fjellkommuner.

➡ Har du i løpet av de siste 5 årene flyttet til for eksempel Setesdal, Hallingdal, Oppdal, Stor-Elvdal, Valdres eller Tinn, uten å ha vokst opp der?

💬💬 Da vil vi gjerne intervju deg! Dine svar kan nemlig bidra til en målrettet strategi for kommuner som ønsker flere tilflyttere. ⌚

Les mer om prosjektet og meld deg på her [📌📌📌](#)

https://lnkd.in/dQp_jecx

#fjellnettverket #flyttemotiver #distriktskommuner ##fjellforskning

Show translation

Pressemelding: Søker folk som har flyttet til <navn på fjellkommune>

Hvorfor flytter folk til <navn på fjellkommune>? Forskere fra Østlandsforskning ved Universitetet i Innlandet vil i forskningsprosjektet "Flyttemotiver, holdninger og verdier hos tilflyttere i fjellkommunene" undersøke dette.

De ønsker å intervjuer folk som har flyttet til en fjellkommune om hva som ligger til grunn for flyttebeslutningen.

<navn på fjellkommune> er en av kommunene som forskerne ønsker å få mer kunnskap om: hvilke verdier, holdninger og livsstil ligger til grunn for tilflytternes valg om å flytte hit?

<navn på fjellkommune> er en av de 103 såkalte fjellkommunene i Sør-Norge. Det betyr at en stor del av kommunenes areal befinner seg 700 meter over havet. Fjellkommunene i Norge dekker 40 prosent av landarealet, men huser kun syv prosent av befolkningen.

Prosjektleder Aleksander Bern fra Østlandsforskning ved Universitetet i Innlandet forteller om målet med prosjektet: —Gjennom intervjuer med tilflyttere ønsker vi å utvikle kunnskap som kan hjelpe distriktskommuner med tilflyttingsarbeid.

Prosjektet er initiert av Fjellnettverket, et politisk medlemsnettverk som arbeider for å sette på dagsorden spørsmål som er viktige for å skape livskraftige bygder. <navn på fjellkommune> er gjennom Trøndelag Fylkeskommune medlem i Fjellnettverket.

Daglig leder Kari Randen i Fjellnettverket tror det er behov for den kunnskapen som skal komme frem gjennom forskningsprosjektet: - Mange fjellkommuner har behov for flere innbyggere og arbeidskraft. For å få til dette, er det nødvendig med god kunnskap. Vi planlegger å bruke kunnskapen for å jobbe for økt tilflytting til fjellområdene.

Trenger informanter

Målet med prosjektet er altså å gi verdifull innsikt som kan bidra til å styrke livskraften i fjellbygder. Til dette søker forskerteamet enkeltpersoner eller par som:

1. har flyttet til <navn på fjellkommune>innenfor de siste 5 årene
2. har flyttet fra en av følgende kommuner: Asker, Bergen, Bærum, Drammen, Fredrikstad, Frogn, Gjerdrum, Hamar, Horten, Lier, Lillestrøm, Lørenskog, Moss, Nittedal, Nordre Follo, Oslo, Rælingen, Sandnes, Sarpsborg, Sola, Stavanger, Trondheim, Tønsberg, Ullensaker, Vestby eller Ås
3. ikke er vokst opp i kommunen (altså ikke "tilbakeflytter")

Intervjuet vil vare i 1,5 til 2 timer og gjennomføres i <navn på fjellkommune> i løpet av mars og april. Deltakere blir anonymisert og personopplysninger er ikke tilgjengelige for andre enn forskerteamet.

Til redaksjonen:

[Mer informasjon om prosjektet, personvern og påmelding på denne siden.](#) For mer informasjon om Flyttemotiver-prosjektet, ta kontakt med prosjektleder ved Østlandsforskning- Universitetet i Innlandet, Aleksander Bern på epost aleksander.bern@inn.no, eller tlf. 473 09 021. Du kan også kontakte daglig leder i Fjellnettverket Kari Randen på epost kari@bfk.no, eller tlf. 990 11 098

Påmeldingsskjema

Påmelding til intervju - Flyttemotiver

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

[Klikk her for å lese mer om prosjektet \(informasjonsskriv til informanter, åpnes i nytt vindu\).](#)

Om flyttingen

Hvilken kommune flyttet du/dere **fra**? *

Hvilken fjellkommune flyttet du/dere **til**? *

Hvor lenge siden er det at du/dere flyttet til fjellkommunen? *

(ca. anslag er godt nok)

Vokste du (eller medflytter/partner) opp i denne fjellkommunen og kan ses på som tilbakeflytter(e)? *

☐ Ja

☐ Nei

Kontaktinformasjon

Før vi ber om kontaktinformasjon ønsker vi å vite om du vil delta på intervju alene eller sammen med en medflytter (partner). *

☐ Alene

☐ Sammen med medflytter (partner)

Navn *

(Hvis dere er to som flyttet sammen, holder det at dere oppgir kontaktinformasjonen til en av dere.)

Mona Helene Stokke

Feltet er automatisk utfyllt

Telefonnummer *

E-postadresse *

mona.stokke@inn.no

Feltet er automatisk utfyllt

Andre opplysninger

Vi trenger flere informanter. Hvis du/dere kjenner andre som kan være aktuelle for oss å intervju, er det fint om vedkommendes navn og kontaktinformasjon kan oppgis her. Det er også til stor hjelp om du/dere sprer informasjon om prosjektet videre til potensielle informanter.

Hvordan fikk du vite om denne undersøkelsen? *

- ☐ Radio
- ☐ Avis
- ☐ Sosiale medier
- ☐ Noen tipset meg om den
- ☐ Annet (opplys gjerne nedenfor)

Hvis du/dere har andre kommentarer, kan dette feltet benyttes:

Denne rapporten bringer resultatene fra forskningsprosjektet "Flyttemotiver, holdninger og verdier hos tilflyttere i fjellkommunene" som ble gjennomført på oppdrag fra Fjellnettverket.

Målet med studien er å belyse hvilke faktorer som motiverer, muliggjør eller hindrer dem som ønsker å bosette seg i en fjellkommune. Forskningen er basert på kvalitative intervjuer med tilflyttere, som er analysert ved hjelp av narrativ analyse for å utforske individuelle flyttefortellinger, samt tematisk analyse for å identifisere overordnede mønstre og temaer. Funnene viser at tilflyttere ofte søker natur, større plass og bedre livskvalitet, men møter utfordringer som begrenset boligtilbud, mangelfull informasjon og varierende tilgang til tjenester. Sosial tilhørighet, arbeidsmuligheter og lokal kultur fremheves også som viktige faktorer for trivsel og varig bosetting. Fjellkommunene bør satse på variert boligtilbud, bedre informasjon, fremheve lokal natur og kultur, samt skape et inkluderende lokalsamfunn for å tiltrekke og beholde tilflyttere.